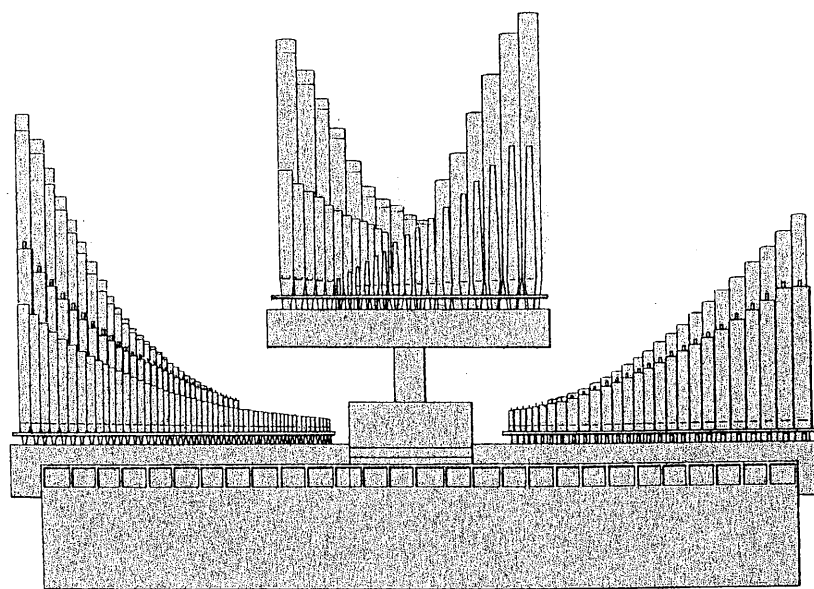

اباذری [Abāzari] : خواننده مشهور همدانی که در سال های ۱۳۱۰ و بعد از آن، طرفداران بیشماری در همدان داشت.

ابتکار، سازمان انتشاراتی و فرهنگی

[Sāzemāne Enteshārati va Farhangiye Ebtekār] : سازمان تولید و پخش موسیقی و نوارهای قصه برای کودکان که در تهران قرار دارد.

ابتهاج السلطنه [Ebtehāj-ol-saltane] : نوازنده تار و دختر عمادالدوله که نواختن این ساز را نزد خواهر آقا حسین قلی فرا گرفته و به پسرش جهانگیر مراد آموخت. جهانگیر مراد از نوازندگان مشهور تار و ویولن است که در سال ۱۲۶۰ بدنیا آمد.

ابتهاج، امیر هوشنگ (۱.۵.سایه) [Amir Husang Ebtehāj] : شاعر و ترانه سرای معروف که سرپرستی برنامه گل های تازه رادیو را به عهده داشت. تعداد برنامه گل های تازه به ۲۰۱ شماره رسید که بعداً تولید آن متوقف شد. "سرگشته" نام ترانه ایست از سروده های هوشنگ ابتهاج که حسین قوامی (فاخته) در سال ۱۳۵۴ بعنوان آخرین ترانه ای که از رادیو پخش شد آن را خواند. آهنگ این ترانه از همایون خرم است. امیر هوشنگ ابتهاج در سال ۱۳۰۶ در رشت بدنیا آمد. از جمله کارهای او می توان به؛ نخستین نغمه ها، شراب، سیاه مشق، شبگیر، زمین، چند برگ از یلدا، صبح شب یلدا و یادگار خون سرو اشاره داشت. ابتهاج با ترانه "ای پری کجائی" که با صدای قوامی اجرا شد به اشتهار رسید.

ابتیاع، حسین [Hoseyn Ebtyāw] : نوازنده و سازنده ویلن در شهرستان بروجرد. حسین ابتیاع در سال ۱۳۲۶ شمسی در بروجرد بدنیا آمد و نواختن ویلن را در دوران دبیرستان آغاز نمود. وقتی به خدمت سربازی فراخوانده شد، در قسمت موزیک ارتش، اندوخته های بسیاری را کسب کرد و موسیقی را علمی آموخت. حسین ابتیاع اکنون در شهرستان بروجرد به تعلیم و ساخت ویلن اشتغال دارد.

ابراهیم آبادی، رضا [Rezā Ebrāhimābādi] : خواننده و نوازنده دهل که معروفیت خاصی در شهرستان بم دارد. او در سال ۱۳۳۳ در روستای ابراهیم آباد تدین از بخش فهرج شهرستان بم بدنیا آمد.

ابراهیم آبادی، محمد [Mohammad Ebrāhimābādi] : محمد ابراهیم آبادی معروف به حاجی سازی در ۱۳۱۳ در روستای ابراهیم آباد تدین از روستاهای اطراف بم بدنیا آمد. پدر او اسفندیار از

نوازندگان برجسته سورنا در منطقه خود بود و پدر بزرگ او ملا نصر الله جیرانی از شاعران منطقه نرماشیر بود. محمد از ۱۷ سالگی به نواختن سورنا، دهل و جوره مشغول است. او هم اکنون بزرگترین سورنا نواز منطقه نرماشیر و فهرج است.

ابراهیم ادهم (Ebrāhim Adham) : از شعرهای حماسی بلوچستان که نوعی داستان گوئی همراه با موسیقی است.

ابراهیم پور، عارف (Āref Ebrāhimpur) : نوازنده ویلن که از او باز سازی آهنگ های رو حوضی را در دست داریم.

ابراهیم خان زند (Ebrāhim-xān Zand) : ابراهیم خان زند متخلص به انور در سال ۱۱۸۲ هجری در شیراز بدنیا آمد، او چهارمین پسر کریم خان زند از دختر محمد خان کلهر بود. پس از مرگ کریم خان، صادق خان وی را که یازده سال بیشتر نداشت با دیگر برادرانش در بند کرد و پس از استیلای علی مردان خان زند به فرمان او، چشم هایش را کور کردند. او به عتبات رفت و گوشه گرفت، و در سال ۱۲۶۱ وفات یافت. او از شعرای غزل سرای مشهور ایران است که اشعارش ساده و دلنشین می باشد.

ابراهیم زاده، سیف اله (Seyf-ollāh Ebrāhim-zāde) : نوازنده زبردست تار در آذربایجان و همدوره با زنده یاد مصطفی پایان.

ابراهیم غزل خوان (Ebrāhim Qazalxān) : در سال های ۱۳۰۰، یکی از بچه های پامنا، معروفترین غزل خوان تهران بود که آوازهائی در مایه دشتی و سه گاه که آن را غزل کوچه باغی یا به اصطلاح موسیقیدان ها بیات تهران می گفتند می خواند. ابراهیم در خواندن، سبک و شیوه خاصی داشت. محل فعالیت ابراهیم بیشتر در قهوه خانه های جنوب تهران بود. یکی از هنرمندان مشهور که سخت تحت تأثیر ابراهیم غزل خوان و هنر او قرار گرفته بود مرتضی احمدی هنرمند توانای ایران است.

ابراهیم کربلایی سعید (Ebrāhim Karbalāi Sawid) : خواننده مشهور دوران ناصری که همکاری نزدیکی با سماع حضور و آقا حسین قلی داشت.

ابراهیم، مرشد (**Morsed Ebrāhim**) : مرشد ابراهیم کرمانشاهی در زورخانه سر چشمه ضرب می زد و می خواند.

ابراهیم موصلی (**Ebrāhim Museli**) : موسیقیدان بزرگ قرن دوم هجری. ابراهیم از خاندان ایرانی و از مردم فارس بود. پدرش ماهان از بزرگ زادگان فارس بود که برای گریز از ستم کاری های عمال بنی امیه فارس را ترک کرد و به کوفه رفت. ماهان در آن جا با دختری از دهقان زادگان ایرانی پیوند زناشوئی بست و ابراهیم ثمره آن بود. ابراهیم در سال ۱۲۵ هجری در کوفه بدنیا آمد. او در کودکی پدرش را از دست داد. ابراهیم در جوانی درس و مدرسه را رها و به موصل میرود و در آن جا به خوانندگی می پردازد. پس از چندی ابراهیم به کوفه بر می گردد ولی زیاد آنجا نمانده و به ری می رود و با دختری دف زن بنام دوشیر آشنا و با او ازدواج می کند. نام دیگر همسر ابراهیم شاهک است. پس از ری ابراهیم موصلی راهی اُبله می شود و در آن جا در محضر موسیقیدان بزرگ ایرانی جوانویه زردشتی کسب فیض می کند.

ابراهیم میرزا، سلطان (**Soltān Ebrāhim Mirzā**) : شاعر، صنعت گر، موسیقیدان و خوش نویس که بدست برادر خود، شاه اسماعیل دوم صفوی در سال ۹۸۴ قمری بقتل رسید.

ابراهیمی (**Ebrāhimi**) : از نغمات موسیقی قدیم که زمانی در مقام عشاق نواخته می شد.

ابراهیمی، احمد (**Ahmad Ebrāhimi**) خواننده معروف که نامش در کنار سید حسین طاهرزاده، اقبال آذر، میرزا ظلی، ادیب خوانساری می آید. احمد ابراهیمی در سال ۱۳۰۵ در اوزامانات کردستان بدنیا آمد. در سال ۱۳۲۷ با توجه به صدای خوشی که داشت با استادان موسیقی ایران نظیر: استاد ابوالحسن صبا، مرتضی محجوبی، حسین تهرانی، بنان، ادیب خوانساری آشنا شد. او مدت ۵ سال تحت تعلیم استادها اشاره شده در بالا بود. او در سال ۱۳۳۳ همکاری خود را در ارکستر مرتضی محجوبی آغاز نمود. در سال های ۱۳۳۵ به بعد احمد ابراهیمی یکی از پرکارترین خوانندگان ایران بود. احمد ابراهیمی در فروردین ۱۳۵۹ با تقاضای خودش باز نشسته شد. آخرین عنوان شغلی او؛ مدیر امور اداری سازمان ملی فولکلور ایران بود.

ابراهیمی زنجان، فتحعلی (**Fathali Ebrāhimi Zanjāni**) : زنده یاد فتحعلی ابراهیمی زنجان از موسیقیدان های مشهور خراسان است که در سال ۱۲۸۷ شمسی در مشهد بدنیا آمد. از کودکی به نواختن تار، نی و سه تار پرداخت و چون از صدای خوبی برخوردار بود، صدای خود را با سازش همراهی می

نمود. زنده یاد ابراهیمی زنجانی از همدوره های جلال تاج اصفهانی و ادیب خوانساری بود. استاد ابراهیمی زنجانی پس از ۸۳ سال عمر توام با عزت زندگی را بدرود گفتند.

ابراهیمی زنجانی، منصور **(Mansur Ebrāhimi Zanjāni)**: نوازنده مشهور برنامه گل‌های رادیو و پسر هنرمند گرانقدر، زنده یاد فتحعلی ابراهیمی زنجانی است.

ابراهیمی، سمیرا **(Samirā Ebrāhimi)**: نوازنده پیانو و از شاگردان افلیا پرتو و دختر کوچک هنرمند گرانقدر منصور نریمان است.

ابراهیمی، سوسن **(Susan Ebrāhimi)**: از فارغ التحصیلان هنرستان عالی موسیقی و دختر هنرمند گرانقدر منصور نریمان است که در حال حاضر در اروپا زندگی می کند.

ابراهیمی، سهیلا **(Soheylā Ebrāhimi)**: نوازنده چیره دست عود و از فارغ التحصیلان هنرستان عالی موسیقی و دانشکده موسیقی تهران است. سهیلا ابراهیمی، دختر هنرمند گرانقدر منصور نریمان است.

ابراهیمی، کسری **(Kasrā Ebrāhimi)**: از صدابرداران فعال در تورنتو - کانادا.

ابراهیمی، نادر **(Nāder Ebrāhimi)**: ترانه سرا، نویسنده و کارگردان سینمای ایران. نادر ابراهیمی فعالیت در سینما را از سال ۱۳۵۰ و تلویزیون را از سال ۱۳۵۳ آغاز نمود. از کارهای تلویزیونی او: آتش بدون دود و سفرهای هامی و کامی را می توان یاد آور شد. از ترانه های زیبای او: ای وطن ای سلام ای سرودم می باشد که با صدای خواننده برجسته ایران محمد نوری و با آهنگ فریدون شهبازیان سروده و خوانده شده است.

ابراهیمی، نصرت اله **(Nosrat-ollāh Ebrāhimi)**: از نوازندگان چیره دست سه تار در ارکستر تلویزیون ملی ایران در سال ۱۳۴۷.

ابراهیمی وادائی، بهنام **(Behnām Ebrāhimi Vādāwi)**: از فارغ التحصیلان دوره لیسانس دانشگاه هنر در تیر ماه ۱۳۷۲ شمسی در رشته لیسانس موسیقی.

ابراهیمی، هنگامه (Hengame Ebrahimi) : نوازنده سه تار در ارکستر موسیقی سنتی چنگ ایران. کانون موسیقی چنگ در سال ۱۳۴۹ توسط هنرمند گرانقدر ایرانی، استاد جهانگیر کامیان تاسیس و از فعالیت بسیار خوبی برخوردار است.

ابر بر کوهان (Abar bar kuhân) : نام سرودی از باربد. به آرایش خورشید نیز اطلاق می شود.

ابر مُورد (Abar murd) : نام یک آهنگ ضربی بی کلام و از جمله راوشن هاست.

ابرنجن (Abranjan) : سازی است از خانواده آلات موسیقی ضربی، لطفاً به جلاجل نگاه کنید.

ابریشم (Abrišam) : کنایه از تارهایی که بر سازها می بستند. زیرا تار سازها از رشته های ابریشمی ساخته میشوند.

ابریشمی، قاسم (Qāsem Abrišami) : مهندس قاسم ابریشمی، نوازنده زبردست ویلن و از شاگردان ممتاز زنده یاد، استاد حبیب اله بدیعی، در بهمن سال ۱۳۱۲ در تهران بدنیا آمد. نواختن ساز را با نی لبک شروع نمود و در سن ۱۶ سالگی، با خرید یک قره نی، نزد استاد زنده یاد، رضا گلشن راد رفته و به یادگیری این ساز پرداخت. مهندس قاسم ابریشمی، همزمان با اشتغال تحصیل در دانشگاه پلی تکنیک، به کلاس های شبانه هنرستان موسیقی ملی میروید و در آنجا، تحت نظر استاد حبیب اله بدیعی مشغول فراگیری علم موسیقی می گردد.

ابریق (Ebriq) : به گردن عود، قسمتی که سیم ها به آن منتهی می شود گفته می شود.

ابزار موسیقی اصیل ایرانی (Abzāre Musiqiye Asile Irani) : ابزار موسیقی اصیل ایرانی عبارتند از:

۱ - تار - تهران	طول ۹۳ سانتیمتر
۲ - سنتور - تهران	طول ۹۳ سانتیمتر
۳ - کمانچه - رضائیه	طول ۹۴ سانتیمتر
۴ - ضرب - تهران	ارتفاع ۴۵ سانتیمتر
۵ - نی - اصفهان	طول ۶۳ سانتیمتر

۶ - سه تار - تهران طول ۶۷ سانتیمتر

۷ - عود - تهران طول ۷۴ سانتیمتر

ابطحی، اسماعیل (Esmāil Abtahi) : سید اسماعیل ابطحی، سازنده چیره دست سه تار که کار خود را مدیون استاد حسین مسعود، سازنده و نوازنده تار، سه تار و عود می داند و سال ها در محضر ایشان شاگردی نموده است.

ابطحی، بهنام (Behnām Abtahi) : آهنگساز جوانی که از نمونه کارهای او می توان به ترانه بارانی با صدای ناصر عبدالهی اشاره داشت.

ابعاد (Abwād) : در موسیقی امروز ایران به معنی فواصل آمده. ابعاد در موسیقی قدیم شامل دو بُعد متفق و متنافر بوده. فاصله در موسیقی نسبت فرکانس یا ارتعاش دو صدا در واحد زمان است.

أبله (Obole) : کانون سرود و موسیقی ایرانی و مرکز شناخته شده آموزش این هنر در سده دوم هجری که استادهایی چون ابراهیم موصلی و جوانویه، موسیقیدان معروف را دارا بود. أبله مهمترین بندر خلیج فارس در قسمت شمال غربی آن بود و اهمیت آن در این بود که از طرفی به آب های دنیا ارتباط داشت و از طرف دیگر پیوندگاه دو رود دجله و فرات بود که بوسیله این دو رود به تیسفون پایتخت ایران راه می یافت.

ابن حسام (Ebn Hesām) : از شاعران مشهور سده نهم است که در قهستان خراسان بدنیا آمد که اینک جزو بیرجند و قاینات است. این شاعر در سال ۸۷۵ هجری وفات یافت.

ابن خرداد (Ebn Xordād) : موسیقیدان مشهور عهد خسرو پرویز و صاحب رساله اللهو و الملاهی.

ابن رومی، ابراهیم (Ebrāhim ebn-Rumi) : خواننده معروف بوشهری.

ابن سینا (ابو علی حسین بن عبدالله ابن سینا)

(Ebn Sinā) (Abu Ali Hoseyn ebn Abdollāh ebn Sinā) : دانشمند و موسیقی شناس معروف که در سال ۳۶۳ هجری بدنیا آمد و در سال ۴۲۸ هجری در سن ۶۵ سالگی درگذشت. او اولین

دانشمندی است که در مورد موسیقی به زبان فارسی کتاب نوشته است. آثار معروف او در مورد موسیقی دو رساله بنام های شفا و دانشنامه علائی است.

ابن عماد (Ebn Emād) : از شاعران سده هشتم هجری در شیراز. از این شاعر کتابی بنام ده نامه بجا مانده است.

ابن غریب (Ebn Qarib) : از شعرای شمال خراسان در زمان زندیه.

ابن مقله (Ebn Moqala) : وزیر، شاعر و مبتکر خط. ابو علی محمد بن حسین بن مقله بیضاوی شیرازی، وزیر، شاعر و خوش نویس در سال ۲۷۲ هجری بدنیا آمد. پدرش از مردم بیضای فارس بود که به بغداد کوچ کرد. ابن مقله در بغداد چشم به جهان گشود و نزد پدرش به تحصیل علم و فراگیری خط کوفی پرداخت. او خط ثلث را از خط کوفی استخراج نمود و سپس نسخ، تعلیق، توقیع و رقاع را اختراع کرد. او در سال ۲۹۶ در فارس تحصیلدار مالیات اراضی بود. در سال ۳۱۶، مقتدر، خلیفه عباسی او را به وزارت گمارد ولی پس از یک سال او را برکنار کرده و به فارس فرستاد و او در فارس به مخالفان خلیفه گروید و پس از آشکار شدن نیتش، از دست خلیفه گریخت. در سال ۳۲۲ هجری پس از به خلافت رسیدن راضی، خلیفه عرب، او بار دیگر به وزارت رسید ولی با توطئه اطرافیان خلیفه و بفرمان او یک دست ابن مقله را بریدند. او با دست چپ شروع به نوشتن کرد. او اشعار بسیاری را سروده و بخاطر شعر هایش در زندان، زبان او را نیز بریدند و سرانجام در سال ۳۲۸ هجری در اثر شکنجه دژخیمان عرب چشم از جهان فرو بست

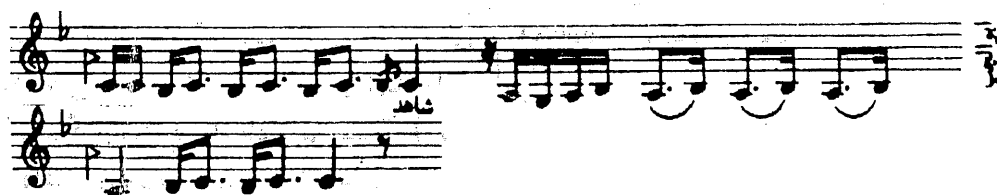
ابن نصوح (Ebn Nasuh) : خواجه فضل اله بن نصوح شیرازی، از شاعران معروف سده هشتم هجری که در قصیده و غزل، استاد بوده است.

ابن معین (Ebn Moweyn) : ابن معین شیرازی از فضلا و شعرای اواسط سده هشتم هجری است. غزل های این شاعر بسیار معروفست.

ابن یمین (Ebn Yamin) : از شاعران معروف ایران در سده هشتم هجری است. سال های نخستین زندگی این شاعر در خراسان گذشت. در جوانی به تبریز رفت ولی بزودی به موطن خود بازگشت و در درگاه طغا تیمور خان بسر برد. ابن یمین در سال ۷۴۲ هجری در جنگ بین سربداران و طغا تیموریان در نزدیکی گرگان کشته شد.

ابو اسحق جویباری [Abu Ashâq Juybâri] : از شاعران مشهور سده چهارم هجری است. غزل های این شاعر بسیار معروف است.

ابوالچپ [Abolcap] : گوشه ای است در دستگاه همایون و راست پنجگاه که قبل از لیلی و مجنون به اجرا در می آید. این گوشه رابط همایون با دانگ دوم است زیرا شاهد ابوالچپ بر پرده چکاوک یا چهارگاه فوقانی است.

ابوالحسن بیگی، ساری [Sâri Abolhasan Beygi] : نوازنده مشهور نی در استان فارس. ساری ابوالحسن بیگی، در سال ۱۳۳۰ در فیروز آباد فارس بدنیا آمد. از ۱۲ سالگی نواختن نی را نزد پدر و عموی خود آغاز کرد. ابوالحسن بیگی، اکنون در ناحیه ای بنام؛ کوار، واقع در ۴۵ کیلومتری جنوب شرقی شیراز زندگی می کند.

ابوالحسن طلحه [Abolhasan Talhe] : از شاعران سده ششم و از اهالی مرو بود. او از معاصران سلطان سنجر است.

ابوالعباس ربنجانی [Abolabbâs Rabanjani] : از شاعران عهد سامانی و معاصر نصر بن احمد در سده چهارم هجری است.

ابوالعبک بختیار [Abolabak Baxtyâr] : نوازنده چیره دست بربط در عهد سامانی که سمت معلمی به رودکی را دارد.

ابوالعلاء شوشتری [Abolawlâw Šuštâr] : از شاعران عهد ساسانی (اواخر سده چهارم و اوائل سده پنجم).

ابوالفتح بُستی **[Abolfath Bosti]** : از شاعران آغاز عهد غزنویان و اواخر سده چهارم هجری است. او سال ها صاحب دیوان رسالت ناصرالدین سبکتکین را داشت. سال وفات این شاعر ۴۰۳ هجری است.

ابوالفرج اصفهانی (۲۸۴ - ۳۵۶ هجری) **[Abolfaraj Esfehāni]** : موسیقی شناس معروف و مولف کتاب آغانی در ۲۱ جلد که ۵۰ سال صرف نوشتن آن شد. کتاب آغانی در تاریخ شعر و موسیقی است. ابوالفرج اصفهانی در مورد تار و فواصل پرده های آن از صاحب نظران موسیقی قدیم ایران است.

ابوالفرج رونی **[Abolfaraj Runi]** : از استادان مسلم شعر فارسی است که در عهد غزنویان می زیسته است. او از شعرای آن زمان با مسعود سعد سلمان می مَرَاوَدَه داشته است. وفات او بعد از به تخت نشستن سلطان مسعود بن ابراهیم (۴۹۲ هجری) بوده است.

ابوالقاسم **[Abolqāsem]** : استاد تار که در مدرسه موزیک ارتش خدمت می کرد. ابوالقاسم خان پدر دکتر حسن فرشاد، رئیس هنرستان و هنرکده موسیقی ملی در سال های ۱۳۵۵ به بعد هستند. ابوالقاسم خان تعالیم اولیه موسیقی را از خواهرش لیلی خانم می آموزد.

ابوالقاسم خالدار **[Abolqāsem Xāldār]** : خواننده معروف دوران ناصری که در گروه سماع حضور و آقا حسین قلی می خواند.

ابوالقاسم، مهدی خان **[Mehdi Xān Abolqāsem]** : موسیقیدان مشهور لشکر یک ارتش که شاگردان بسیاری را تربیت نمود. از آن جمله علی سلیمی تبار نوازنده چیره دست قره نی و ترومپت است.

ابواللهو **[Abol-lahv]** : تنبور، نامیدن این نام بنام ابواللهو از ریشه لغوی لهو و لعب می آید. و تنبور را پدر لهو یا عشرت می نامند.

ابوالمعالی رازی **[Abolmawālī Rāzi]** : از شاعران مشهور عهد سلجوقی است. تاریخ وفات این شاعر ۵۴۱ هجری بوده است.

ابوالموید بلخی [Abul-moayed Balxi] : از شاعران مشهور سده چهارم است. او در بلخ بدنیا آمد و از پرکارترین شاعران عهد سامانی بشمار می رود. این شاعر، نخستین کسی است که یوسف و زلیخا را به نظم در آورده است.

ابوالهیثم [Abul-haysem] : از فضلا و شعرای اواخر سده چهارم و اوایل سده پنجم هجری است. او همدوره با ناصر خسرو بوده است. از این شاعر قصیده ای در ۸۸ بیت در دست می باشد.

ابوایتام [Abuitám] : از گوشه های دستگاه شور منسوب به آقامیرزا حسین قلی است که به صورت دوضربی پیش از حسینی به اجرا در می آید. آواز ابوایتام توسط خوانندگان عهد ناصری به اجرا در می آمده که نمونه ای از آن توسط آقا حسین تعزیه خوان خوانده شده و صفحه آن موجود است. نام دیگر ابوایتام، ابو عطا است.

ابوحسینی، حسین [Hoseyn Abuhoseyni] : نوازنده ویلن و از فعالین دانشکده هنر صدا و سیما در تهران.

ابوزراعه معمری جرجانی [Abu-zarawe Mowamari Jorjani] : از شاعران همدوره رودکی است.

ابوسعید ابوالخیر [Abusawid Abul-xeyr] : سراینده سرودهای ناب پارسی و هم دوره با ابن سینا و سهروردی. ابو سعید ابوالخیر، عارف نامی ایران در سده چهارم هجری می باشد. ابوسعید به سال ۳۵۷ هجری در شهر میهنه در خراسان بدنیا آمد و در سال ۴۴۰ هجری چشم از جهان فرو بست. ابو سعید نخستین فرد در فرهنگ ایران زمین است که خانگاه یا خانقاه را بوجود آورد. در خانقاه او تنها چیزی که مقام والائی داشت: سرود بود و رقص و پایکوبی، همانی که امروز از آن بعنوان سماع یاد می کنند.

ابوسعیدی، ناصر [Náser Abusaidi]: نوازنده چیره دست ضرب و از شاگردان ممتاز استاد حسین تهرانی که در سال ۱۳۱۵ در کرمان بدنیا آمد. ابو سعیدی از صدائی بسیار گرم نیز برخوردار است. او مدتی نیز از همکاران نزدیک جلال همتی خواننده خوش صدای ساکن لس آنجلس بود.

ابو شعیب هروی [Abu-šuwib Heravi]: از شاعران دوره سامانی و اواخر زمان رودکی است.

ابوطالب نیا، مرتضی [Mortezá Abutaleb-nyá]: از صدابرداران برجسته رادیو تلویزیون ایران.

ابوعطا [Abuatá]: آوازی است از درجه دوم دستگاه شور که آن را سارنگ و سارنج نیز گفته اند. ابو-عطا از گوشه های زیر بترتیب تشکیل شده است:

مقدمه - درآمد اول - سه مضراب - در آمد دوم - حجاز - چهار مضراب حجاز، گبری - شونی - چهار پاره یا چهار باغ (ضربی) - رنگ.

گام ابو عطا با گام شور یکی است ولی اختلاف آن با شور در توقف مکرر ابو عطا روی درجه چهارم (نت شاهد) و درجه دوم (نت ایست) می باشد. البته درجه پنجم در آن ثابت است. در ابو عطا نت متغیر وجود ندارد.

در ردیف موسیقی موسی معروفی گوشه های ابو عطا بعد از ۶ درآمد عبارتند از: محمد صادق خانی، کرشمه، سیخی، تک مقدم (نوعی تحریر) حزین، حجاز (مهمترین گوشه ابو عطا) بسته نگار، بغدادی، دوبیتی، شمالی، چهار باغ، گبری، رامکلی، فرود و مثنوی. در ردیف موسیقی ابوالحسن صبا، گوشه خسرو شیرین نیز در ابو عطا ذکر شده است.

ابو عطا آوازی است اصطلاحاً بازاری که در میان توده مردم رواج کامل دارد.

ابوعطا

ابو علی مروزی [Abu-Ali Marvazi]: از شاعران اواخر سده ششم و آغاز سده هفتم هجری است. این شاعر در عهد خوارزمشاهیان می زیسته است.

ابو طیب مَصْبَعی [Abu-teyyeb Masbawi]: از شاعران چیره دست و صاحب دیوان رسالت نصرین احمد در سده چهارم هجری است.

ابول (Abol): گوشه ایست در دستگاه ماهور که موجب تغییر گام نمی شود. شاهدش درجه چهارم گام است.

ابی (Ebi): ابراهیم حامدی خواننده پر آوازه قدیمی که همچنان با صدای پرقدرت و زیباییش می خواند. او در لس آنجلس کالیفرنیا ساکن است. ابی خواننده ای است که در تمام دنیا طرفداران بسیاری دارد و او همواره جهت اجرای کنسرت به کانادا، اروپا، استرالیا و کشورهای ساحلی خلیج فارس می رود. از کارهای زیبای این هنرمند بزرگ ایرانی تور معروف "بیاد گوگوش" در ۱۹۹۳ است که او به بازخوانی ترانه های گوگوش پرداخت. ابی عقیده دارد: تلاش من برای یاد کردن از گوگوش در صحنه کافی نیست. به نظر من خوانندگان زن ایران دین بزرگی به گوگوش دارند، چرا که او الگو و راهگشای خوبی برای همه بود. ابی ارکستر خود را داشته و سرپرستی این ارکستر با هنرمند پر ارزش؛ ربرت نقلی است. تمامی کنسرت های ابی با استقبال بسیاری مواجه می شوند.

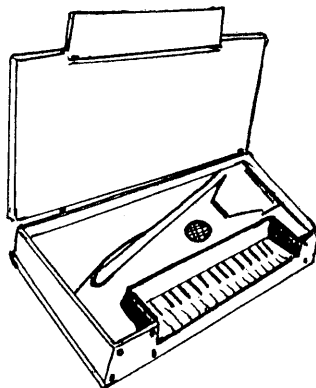
ابی لیترز [Ebi Literz]: خواننده پیش از انقلاب که به دمیس روسوس ایران معروف شده بود.

اُپِرا [Operá]: نمایش خاصی که با موسیقی توأم بوده و بیان کلام و به صورت آواز خوانده می شود. در اپرا مقام موسیقی برتر از بازیگری و دکوراسیون است. اپرا در اواخر قرن ۱۶ توسط آهنگسازان ایتالیایی با تقلید از هنر تراژدی یونان بوجود آمد.

اپرناک، اسماعیل [Esmâil Apernâk]: هنر آموز هنرستان عالی موسیقی تهران.

اپرین [Aprin]: از الحان و مقامات هشتگانه ایرانیان در دوره بهرام پنجم ساسانی.

اپی نت [Epinet] : سازی است از آلات موسیقی رشته ای مطلق (کلاویه دار یا دارای شتی). شاید بتوان این ساز را، صورت ابتدائی "کلاوسن" بشمار آورد. ساختمان این ساز تشکیل یافته است از: تعدادی سیم که بطور افقی در محفظه ای استوار شده اند (نظیر قانون یا سنتور). و برای هر سیم، زخمه یا مضرابی تعبیه شده است. اپی نت به شکل های گوناگون ساخته شده است. یک نوع آن اپی نت پنتاگونال است که شبیه به قانون یا سنتور است. این ساز ۵۰ کوبه یا کلاویه دارد. شکل دیگر آن اپی نت پرتابل یا قابل حمل است که دارای ۲۶ مضراب یا کلاویه است. اپی نت ایتالیائی ۳۸ کلاویه دارد.

اتابکی، آويز [Aviz Atábaki] : از فارغ التحصیلان دوره چهارم هنرکده موسیقی ملی در بهمن ۱۳۵۸ در رشته تحصیلی؛ کارشناس موسیقی ملی.

اتابکی، پرویز [Parviz Atábaki] : نوازنده زبردست پیانو که نامش در کنار استادهاى دیگری نظیر مشیر همایون شهردار، مرتضی محجوبی و جواد معروفی و انوشیروان روحانی می آید.

اتابکی، جعفر [Jawfar Atábaki] : نوازنده مشهور فلوت که به تمام ردیف ها و مقام های موسیقی سنتی ایران تسلط دارد. جعفر اتابکی برادر هنرمند گرانقدر محمد رضا اتابکی استاد ویلن است.

اتابکی، محمد رضا [Mohammad Rezá Atábaki] : نوازنده چیره دست ویلن که در سال ۱۳۱۹ شمسی در باب همایون تهران بدنیا آمد. اولین معلم او برادرش جعفر اتابکی بود. بعد ها نزد استادی بنام پرویز کوهستانی رفت که ردیف های استاد صبا را تدریس می کرد. با یاری استاد کوهستانی، محمد رضا به هنرکده موسیقی راه یافت و نزد علی تجویدی به تکمیل رشته خود پرداخت. محمد رضا اتابکی در حال حاضر معاونت هنرستان سرود و آهنگ های انقلابی پسران را به عهده دارد.

اتابکی، منصوره (زهرة) [Mansure Atábaki] : نوازنده سه تار، شاعره و ترانه سرای برنامه گل های رادیو ایران که نام زهره را بعنوان تخلص برگزیده بود. منصوره، اتابکی در سال ۱۲۹۸ خورشیدی در تهران بدنیا آمد. در کودکی پدرش را از دست داد. او صدای دودانگ غریب و بی نظیری داشت، صدایی خسته، سوخته و با حالی که بی اختیار شنونده را جذب می کرد. استاد او، استاد احمد عبادی بود و چه خوش که زنده یاد منصوره اتابکی حق استاد را ادا نموده و سه تار زیبا می نواخت. او لیسانس خود را در رشته بانکداری گرفته بود ولی در این رشته نماند. او از سال ۱۳۳۰ به بعد تمام هم خود را متوجه هنر نمود. او ضرب را شیرین می زد. منصوره اتابکی شاعره بزرگ، ترانه سرای دل ها، نوازنده سه تار و ضرب در سال ۱۳۶۳ بر اثر ابتلاء به سرطان دیده از جهان فرو بست.

اتابکی، نعمت اله [Newmat-olláh Atábaki] : نوازنده تار و از شاگردان آقا غلام حسین.

اتحاد، سید کاظم [Seyyed Kázem Ettehád] : مدیر روزنامه امید که نشریه کمدی بود. سید کاظم اتحاد اشعار طنزی می سرودند که روی برخی از آنان آهنگ گذاشته شده و توسط جواد بدیع زاده خوانده شده است.

اتفاق [Ettefâq] : از اصطلاحات موسیقی قدیم که مطبوع نیز نامیده می شود.

اتنوموزیکولوژی [Ethnomusicology (Etnomuzikologi) : روش شناخت موسیقی اقوام و ملل که ترکیب شده از اتنو (اتنوس یونانی) به معنی گروه و جمعیت و موزیکولوژی. این رشته، موسیقی تمام ملل مختلف را از ابتداء تا مراحل پیشرفته بررسی می کند. این عنوان اولین بار توسط یاپ کونست (Yaap Kunst) (۱۸۹۱ - ۱۹۶۰ میلادی) بیان شد.

اتوت، سعید [Sawid Etut] : نوازنده مشهور کلارینت در ارکستر سنفونی تهران.

اتود [Etud] : تمرین موسیقی را گویند. اتود به معنی عادت و آشنا کردن کسی به کاری نیز می آید. در موسیقی به قطعاتی گفته می شود که برای تمرین و تقویت و پیشرفت نوازنده و موسیقی دان ساخته می شود. نظیر: اتود دشتی ابوالحسن صبا و اتود چهارگاه فرامرز پایور.

اثر شیرازی (Asar Širāzi) : شفیعی شیرازی متخلص به اثر، از شاعران اوائل سده دوازدهم هجری است. در خردسالی بر اثر آبله، کور شد. بعد ها این شاعر به دربار شاه سلطان حسین صفوی راه یافت. از دیوان این شاعر کتابی به شماره **Egerton 695** در کتابخانه موزه بریتانیا و کتابی به شماره ۱۱۸۶ در کتابخانه مجلس شورای ملی وجود دارد.

اثنی عشری، مرتضی (Mortezá Esnáasari) : خواننده ارکستر هنرمندان بروجرد لرستان. اعضای این ارکستر عبارتند از: منوچهر ناصری (ویلن)، سعید باعزم (ضرب)، حبیب اله پارسا (سنتور)، عزیز سیف (تار) و مرتضی اثنی عشری، خواننده گروه.

اثر اخسیکتی (Asir Axsikati) : شاعر مشهور و نام آور اواخر سده ششم و از مشاهیر علم و شعر و ادب ایران است. او از خراسان به همدان رفت و در درگاه رکن الدین ارسلان بن طغرل ارج و مقام یافت. این شاعر همدوره با خاقانی بوده است.

اثر اومانی (Asir Umāni) : از شاعران و سخن سرايان معروف ایران در نیمه اول سده هفتم. او در قریه اومان از توابع همدان بدنیا آمد و در خدمت خواجه نصیرالدین طوسی به تحصیل علم و ادب پرداخت.

اجرا، پرویز (Parviz Ejrá) : ترانه سرای قدیمی ایران که از کارهای زیبایش می توان به: رقص شکوفه با آهنگی از استاد عطاءاله خرم و صدای جاودانه ویگن در بیات اصفهان در اشاره داشت.

اجلالی، آبتین (Ābtin Ejláli) : از نوازندگان معروف ضرب که نامش با استادهایی چون استاد حسین تهرانی، امیر بیداریان، استاد امیر ناصر افتتاح و جهانگیر ملک می آید. آبتین اجلالی یکی از شاگردان با ارزش استاد حسین تهرانی و امیر ناصر افتتاح بود. آبتین در سال ۱۳۱۹ در تهران بدنیا آمد. اولین استاد او زنده یاد امیر ناصر افتتاح بود. بعد ها از همکاران فعال سازمان فرهنگ و هنر شد و سپس به سازمان رادیو تلویزیون را یافت. آبتین اجلالی در نهم دیماه ۱۳۶۴ بر اثر سکته قلبی در تهران چشم از جهان فرو بست.

اچ اند اچ (H &H) : شرکت تکثیر و پخش نوار کاست و CD موسیقی ایرانی در گلنیل کالیفرنیا.

احتشامی، فریدون (Freydun Ehtesāmi) : فریدون احتشامی در سال ۱۳۴۱ خورشیدی در تهران بدنیا آمد. او یکی از نوازندگان مشهور تار می باشد. مدارج تحصیلی را از دانشسرای هنر آغاز، سپس به

هنرستان ملی موسیقی و بعد به هنرستان عالی موسیقی رفته و از این مرکز فارغ التحصیل شده است. روش کار فریدون احتشامی بتبعیت از مکتب زنده یاد، علی اکبر خان شهنازی، زنده یاد، حبیب صالحی و استاد هوشنگ ظریف است.

احدی، بهمن [Bahman Ahadi] : نوازنده چیره دست تار در گروه موسیقی مشتاق به رهبری خواننده خوش صدا، خسرو عامری فر.

احرار نژاد، امید رضا [Omid Rezā Ehrār-nejād] : نوازنده چیره دست تنبک و از فارغ التحصیلان هنرستان عالی موسیقی تهران.

احسان [Ehsān] : خواننده و ترانه سرای ساکن لس آنجلس که از او آلبوم عاشقان در دسترس می باشد.

أحسن تربتی [Ahsan Torbati] : از شاعران سده یازدهم هجری است که پدرش خواجه ابوالحسن (۹۷۲ - ۱۰۴۲ هجری) در عهد جلال الدین اکبر شاه به هند رفت و با حرمت در دربار وی پذیرفته شد.

احصاء الایقاع، کتاب [Ketābe Ehsāw ol-eyqāw] : کتابی است که ابو نصر محمد فارابی در سده سوم هجری راجع به موسیقی نوشته است.

احصاء العلوم، کتاب [Ketābe Ehsāw ol-wlum] : کتابی است که در سده سوم هجری توسط ابونصر محمد فارابی راجع به موسیقی نوشته شده است.

احمد پور، احمد [Ahmad Ahmadpur] : از صداپردازان و صدا گذاران رادیو و تلویزیون ایران.

احمد خان، سید [Seyyed Ahmad Xān] : آوازخوان برجسته، همزمان با آقا حسینقلی، اسد الله خان، باقر خان رامشگر و محمد باقر ضرب گیر که همراه نوازندگان فوق الذکر جهت پرکردن صفحه مسافرتی به پاریس داشت.

احمد زاده، فاطمه [Fāteme Ahmadzāde] : از اعضاء گروه آوازهای نوپان در بندر لنگه و هرمزگان.

احمد کاشی [Ahmad Kaši] : از خوانندگان بنام که تنبک را نیز بخوبی می نواخت. بر اساس دعوت یکی از کمپانی های فرانسوی که گرامافون می ساخت از احمد کاشی و آقای حسین قلی، باقر خان رامشگر، اسد الله خان، محمد باقر خان معروف به لبو که ضرب بسیار زیبا میزد، آن ها به پاریس رفتند و صفحاتی را پر کردند.

احمدی [Ahmadi] : ترانه سرای زمان قمر و همدوره پژمان بختیاری، وحید دستگردی و موید ثابتی شاعر خراسانی.

احمدی [Ahmadi] : نوازنده کمانچه و از فعالین گروه شمیم (صبا) که در حال حاضر در تهران فعالیت دارد.

احمدی، احمد رضا [Ahmad Rezā Ahmadi] : گوینده خوش صدا که از صدایش در آلبوم های موسیقی نیز استفاده می شود.

احمدی پور، جمال [Jamāl Ahmadipur] : از صدابرداران و صداگذاران رادیو و تلویزیون ایران.

احمدی، جمشید [Jamšid Ahmadi] : آهنگسازی که آهنگ های زیادی برای ترانه های امان الله تاجیک در دهه ۱۳۵۰ ساخت.

احمدی، جلیل [Jalil Ahmadi] : نوازنده ماهر ضرب و ساکن قم.

احمدی، حمید [Hamid Ahmadi] : خواننده ساکن لس آنجلس که از او آلبوم "رفیق" در دسترس می باشد.

احمدی، سعید [Sawid Ahmadi] : از صدابرداران معروف رادیو و تلویزیون و سینمای ایران.

احمدی، عباس (لاله زاری) [Abbās Ahmadi -Lālezāri] : عباس احمدی در سال ۱۳۰۰ شمسی در مشهد بدنیا آمد. عباس احمدی از کودکی شروع به خواندن اشعار مذهبی نمود و ردیف های

موسیقی سنتی را از روی صفحات گرامافون که با صدای خوانندگان نظیر؛ جواد بدیع زاده، سید حسین طاهرزاده، قمرالملوک وزیری، تاج اصفهانی، ادیب خوانساری و روح انگیز ضبط شده بود، فرا گرفت. صدای عباس احمدی را، تار خود او همراهی می کند.

احمدی، عطااله (Atā-ollāh Ahmadi) : از نی نوازان برجسته در تالش مازندران که با مرگ او نیمی از نغمه های تالشی به زیر خاک رفت.

احمدی، قباد (Qobād Ahmadi) : خواننده معروف شیرازی. از کارهای او می توان به آلبوم "گل های فارس" اشاره نمود.

احمدی لاری، محمد کاظم (Mohammad Kāzem Ahmadi Lāri) : محمد کاظم احمدی لاری متخلص به احمدی در آبان ماه ۱۲۹۲ خورشیدی در لار شیراز بدنیا آمد. او در ۵ سالگی بعلت آبله چشم هایش را از دست داد. او در جوانی به گفتن اشعار فکاهی، تاریخی و سرودن شعر و چکامه پرداخت. اشعار او روان و دلنشین می باشد.

احمدی، مرتضی (Mortezá Ahmadi) : پیش پرده خوان مشهور، خواننده ترانه های فکاهی و یا اصطلاحاً روحوضی، هنرپیشه سینمای ایران. آن زمانی که مرتضی احمدی پیش پرده خوانی می کرد، هنرمندان ارزنده دیگری نظیر: نصرت کریمی، مجید محسنی، جمشید شببانی، حمید قنبری و اصغر تفکری به این کار اشتغال داشتند.

مرتضی احمدی در سال ۱۳۰۳ شمسی در یکی از محلات جنوب تهران بدنیا آمد. خواندن را با الهام از ابراهیم غزل خوان شروع کرد. او در سال ۱۳۲۱ در تأثر فرهنگ کار هنری اش را شروع کرد و با خواندن ترانه های فکاهی که رهبری نوازندگان آن با زنده یاد حسن رادمرد، نوازنده چیره دست پیانو بود و نوازندگانی چون زنده یاد وزیری تبار (قره نی)، میردادیان (ترمیت) با او همکاری می کردند، مراحل ترقی را پیمود. خواندن مرتضی باعث شد تا پدرش او را از خانه بیرون کند. در سال ۱۳۲۲ ترانه معروف گل پری چون را خواند و در پی آن از او دعوت شد تا با رادیو همکاری کند. در کارنامه مرتضی احمدی ۴۰۰ ترانه و ۱۵۰ ترانه فکاهی به اضافه هنر بازیگری، دوبله و گویندگی وجود دارد.

احمدی، منصور (Mansur Ahmadi) : آهنگساز مشهور قدیمی که از او کارهای زیبایی نظیر آهنگ ترانه؛ من مست و تو دیوانه و بهار خندان دیده شده است. منصور احمدی، ترانه من مست و تو دیوانه را

برای محمود خوانساری ساخت و این ترانه، اولین آهنگی بود که در رادیو، محمود خوانساری اجرا کرد. ترانه بهار خندان، نیز دومین ترانه ای است که خانم الهه در برنامه کارگران رادیو اجرا کرد.

احیاء العلوم الدین، کتاب [Ketābe Ehyāw ol-wlum ol-din] : این کتاب توسط امام محمد غزالی در خصوص موسیقی نوشته شده است. بخش هائی از این کتاب راجع به آواز و سازهای صوفیان می باشد.

اختر السلطنه [Axtarolsaltane] : بانوی هنرمند و نوازنده سه تار و ضرب و همسر دکتر سید رضی خانی که در حقیقت کاشفان روح انگیز خواننده مشهور ایران هستند. این دو، روح انگیز را به زنده یاد استاد حسین سنجرى پدر آهنگساز بزرگ ایران حشمت الله سنجرى معرفی نموده و ایشان تعلیم روح انگیز را قبول کردند.

اختری تهرانی، حسین [Hoseyn Axtari Tehrani] : از صدابرداران و صداگذاران رادیو و تلویزیون ایران.

اختلاف موسیقی [Extelāfe musiqi] : اختلاف بین موسیقی ملل را گویند. اختلاف موسیقی ایرانی با موسیقی غربی وجود گام های متشکل از نیم پرده در موسیقی غربی ها و فواصل ربع پرده در موسیقی ایرانی است. موسیقی ایرانی از ۲۴ فاصله ربع پرده تشکیل شده است.

اخشابی، مجید [Majid Exsābi] : آهنگساز و تنظیم کننده آهنگ که در تهران فعالیت دارد. از این هنرمند ترانه های "هیچ مگو" و "غوغای خزان" با صدای باقر رضائی در دسترس می باشد.

اخگر، فیض اله خان [Feyz-ollāh Xān Axgar] : هنرمند مشهور و موسیقیدان اصفهانی که همکاری نزدیکی با میرزا حسین خان (حسین خضوعی) مشهور به ساعت ساز و طاهرزاده داشت.

اخگری، میرزا جعفر [Mirzā Jawfar Akgari] : از استادان مدرسه موسیقی تبریز و همکار نزدیک هنرمند با ارزش و گرانقدر روبیک گریگوریان که با او و استاد آرام آلهچوجیان، اپرای معروف آنوش را در سال ۱۹۳۱ در تبریز به روی صحنه آوردند.

اخلاطی (Axlâti) : از وزن های موسیقی. این وزن توسط غلام ملک‌شاه سلجوقی برای سپاهیان و نقاره زنان و دهل زن ها ساخته شده و دارای ۱۳ ضرب است که ۷ ضرب آن سنگین و ۶ ضرب آن سبک است.

اخلاقی، پیمان (Peymân Axlâqi) : نوازنده چیره دست پیانو و آهنگساز ساکن لس آنجلس آمریکا.

اخوان، استاد محمد (Ostâd Mohammad Axavân) : نوازنده چیره دست تنبک که در حال حاضر در سن ۹۵ سالگی نیز فعال است. زمان تنظیم دانشنامه مصور موسیقی ایران (بهار ۱۳۷۹).

اخوان ثالث، مهدی (Mehdi Axavân Sâles) : (م. امید) شاعر بزرگ معاصر ایران که در سال ۱۳۰۷ بدینا آمد و در سال ۱۳۲۴ بعنوان شاعری سنت گرا سروده هایش را منتشر ساخت. در زمستان ۱۳۳۴ به بعد بعنوان شاعر نیمائی معروف گشت و یکی از بزرگترین شعرای معاصر ایران گردید. اخوان ثالث در سال ۱۳۶۹ چشم از جهان فرو بست. از اشعار او خوانندگان سرشناس سود جسته اند، نظیر: قاصدک، هان چه خبر آوردی با صدای شجریان و فریدون فروغی، زمستان با صدای هوشمند عقیلی، ناظری و خانم پروین.

اخوان زنجانی، محمد رضا (Mohammad Rezâ Axavân Zanjanî) : خواننده مشهور باس که در سال ۱۳۳۲ در تهران بدینا آمد. اولین معلم او احمد مستان بود و بعد ها در ۱۳۵۱ با آغاز کار گروه کر ملی ایران همکاریش را با این گروه شروع و در سال ۱۳۵۱ به مدت چهار سال به شاگردی آواز در کلاس میکال کازاتو و سه سال در کلاس لودویک اشنایدر پرداخت. محمد رضا اخوان زنجانی در حال حاضر بعنوان رهبر کر و معلم آواز و سلفژ در هنرستان عالی موسیقی به کار اشتغال دارد.

اخوان، هنگامه (Hengâme Axavân) : عشرت اخوان با نام هنری هنگامه اخوان، از برجسته ترین خوانندگان ایران است که در فومن گیلان بدینا آمده. از زیباترین ترانه های او می توان به باز آمدم، موسم گل (این ترانه را قبلاً قمر خوانده بود) و عاشقی محنت بسیار کشید اشاره داشت.

اخیانی، عبدالرحیم (Abdolrahim Axyânî) : عبدالرحیم اخیانی در سال ۱۳۲۰ در شاهرود بدینا آمد و در سال ۱۳۳۴ وارد هنرستان عالی موسیقی شد و ساز خود را ترومپت انتخاب کرد. او در سال ۱۳۳۶ به هنرستان عالی موسیقی ملی رفت و نواختن تار را نزد زنده یاد استاد شهنازی و زنده یاد استاد نصر الله زرین پنجه و زنده یاد فرهاد ارژنگی آموخت. اخیانی از نوازندگان چیره دست پیانو بوده و نواختن این ساز را از

استادهایی چون خانم ها: هاکویان، مارتیروسیان و استاد جواد معروفی آموخته است. اخیانی در حال حاضر در هنرستان عالی موسیقی به تدریس اشتغال دارد.

اداره کل موزیک ارتش (Edāreye Kolle Musiqiye Arteš): در سال ۱۳۰۰ خورشیدی، سازمانی بنام اداره کل موزیک ارتش با ریاست سرتیپ سالار معزز (مین باشیان) تأسیس گردید. بسیاری از هنرمندان مشهور ایران فارغ التحصیلان این اداره می باشند. دولت افغانستان و ترکیه با دیدن این تشکیلات، درخواست کمک برای تأسیس سازمانی مشابه در کشورشان را کردند، که مورد قبول واقع شد. اداره کل موزیک ارتش تا سال ۱۳۰۷ زیر نظر سالار معزز اداره می شد و بعد از او زنده یاد علی نقی وزیری به سمت ریاست مدرسه منصوب شد، در این زمان نام اداره کل موزیک ارتش به مدرسه موزیک و مدرسه موسیقی دولتی تبدیل گردید.

اداره موسیقی کشور (Edāreye Musiqiye Kešvar): در سال ۱۳۱۷ خورشیدی بر پایه طرح غلام حسین مین باشیان در وزارت فرهنگ، اداره موسیقی کشور تأسیس شد و اساس و بنیان موسیقی ایران بر قواعد و اصول و گام های غربی و جهانی پی ریزی شد.

اداره هنرهای زیبای کشور (Edāreye Honarhāye Zibāye Kešvar): در سال ۱۳۲۶ خورشیدی، جهت تمرکز، تصمیم گیری و نظارت بر امور هنری کشور، در وزارت فرهنگ، اداره هنرهای زیبای کشور تأسیس شد.

ادب، احمد (Ahmad Adab): زنده یاد احمد ادب، نوازنده چیره دست تار که سالیان دراز از مقامات بالای بانک ملی ایران در شیراز بود. احمد ادب در ۷۵ سالگی در شهر چستر انگلستان چشم از جهان فرو بست.

ادبی، علی (Ali Adabi): از استاد های معروف هنرستان موسیقی ملی ایران.

ادریسی، افشین **[Afšîn Edrisi]** : نوازنده ویلن و همکار نزدیک هنرمند جوان، نیما زاهدی. ادریسی در تهران زندگی می کند. او از فعالین ارکستر مجلسی تهران بشمار می رود.

ادریسی، بهار **[Bhâr Edrisi]** : نوازنده ویلن و خواهر افشین ادریسی و از نوازندگان ارکستر مجلسی تهران.

ادو **[Edo]** : خواننده جوان و خوش صدا که در لس آنجلس فعالیت دارد.

ادوین **[Advin]** : خواننده ساکن لس آنجلس که از او آلبوم؛ فقط تو در دسترس می باشد.

ادهمی، بهار **[Bhâr Adhami]** : نوازنده جوان ویلن که در تهران زندگی می کند.

ادهمی، لقمان **[Loqmân Adhami]** : لقمان ادهمی در سال ۱۳۲۸ در تهران بدنیا آمد. تحصیلات ابتدائی او در دبستان شهرام و تحصیلات متوسطه اش را در دبیرستان های البرز و فخر رازی پایان رساند. در سن ۷ سالگی آموختن ویلن را توسط استاد عطا الله روان بخش شروع نمود. پس از آن به کلاس سلیمان روح - افزا رفت و بعد ها از محضر فرهاد فخرالدینی، مصطفی پورتراب، علی تجویدی فیض برد. مراحل تکمیلی آموزش او در دانشگاه تهران و در دانشکده هنرهای زیبای آن بود. استادهایی چون: شاهین فرهت، پری برکشلی و دکتر داریوش صفوت معلم های او بودند. لقمان ادهمی از شاگردان ممتاز استاد پرویز یاحقی می باشد. استاد لقمان ادهمی هم اکنون ساکن اورنج کانتی کالیفرنیا است.

ادیب الممالک **[Adib-ol-mamâlek]** : میرزا محمد صادق امیری، متخلص به محیط در ۱۴ محرم سال ۱۲۷۲ هجری در قریه گازران اراک بدنیا آمد. او بعد ها به دربار قاجار راه یافت و از طرف مظفرالدین شاه به لقب ادیب الممالک ملقب شد.

این شاعر در سن ۵۸ سالگی در سال ۱۳۳۵ هجری با داشتن پست مأمور عدلیه یزد بر اثر سکنه چشم از جهان فرو بست.

دیوان او به اهتمام وحید دستگردی در سال ۱۳۱۲ خورشیدی چاپ شده است. او در قصیده سازی بسیار توانا بود.

ادیب السلطنه، شکری (Šokri Adib-ol-saltane): استاد برجسته تار و از نوازندگان معروفی که با تاج اصفهانی همکاری داشت.

ادیب پیشاوری (Adib Pišavari): سید احمد رضوی فرزند سید شهاب الدین در سال ۱۲۶۰ هجری در پیشاور چشم به دنیا گشود. او در سال ۱۲۸۷ هجری به سبزوار آمد و در سال ۱۳۰۰ به تهران رفت و تا سال ۱۳۴۹ هجری در خانه بهاءالملک وزیر معارف بر اثر سکته در گذشت. ادیب ۹۰ سال عمر کرده، مجرد زیست و تا پایان عمر جز چند کتاب چیزی نداشت. دیوان شعر این شاعر در سال ۱۳۱۲ خورشیدی با مقدمه و حواشی علی عبدالرسولی مشتمل بر ۴۲۰۰ بیت قصیده و غزل فارسی و ۳۷۰ بیت قصیده عربی چاپ شده است.

ادیب، حمید (Hamid Adib): خواننده و آهنگساز فعال در تهران که از کارهای زیبای او می توان به ترانه: دوباره می سازمت وطن از سرودهای بانوی بزرگ شعر ایران، خانم سیمین بهبهانی اشاره داشت.

ادیب خوانساری، اسماعیل (Esmāwil Adib Xānsāri): اسماعیل ادیب خوانساری در سال ۱۲۸۰ در خوانسار بدنیا آمد. او در یک خانواده مذهبی رشد کرد. اسماعیل تا سن ۱۴ سالگی اذان گوی مسجد خوانسار بود و از این سن به بعد شعر و موسیقی در جان او ریشه دوانید و او غزل های سعدی را دور از چشم پدر زمزمه می کرد.

اولین معلم آواز ادیب خوانساری شخصی بود بنام عنایلیب گلپایگانی که بعد ها نام فامیل تولایی را برای خود انتخاب کرد. در ۱۸ سالگی اسماعیل راهی اصفهان شد و بمدت دو سال نزد آسید رحیم شاگردی نمود. او وقتی ۲۰ سال داشت تمامی ردیف های موسیقی را می دانست. در سال ۱۳۰۰ او بخدمت زنده یاد استاد نایب اسد الله، نوازنده برجسته نی رسید. وقتی در ۱۳۰۳ ادیب به تهران آمد، زنده یاد سید حسین طاهرزاده تنها استاد مسلم آواز آن روز بود که بعلت پیری انزوا اختیار کرده بود. البته خوانندگان دیگری نظیر جواد بدیع زاده، سلیمان خان و حسین قلی خان تفرشی هم فعالیت داشتند. بعد ها ادیب نوازندگی تار را آموخت و سپس در محضر مرتضی خان محجوبی نواختن پیانو را نیز یاد گرفت. او در سال ۱۳۱۹ به استخدام رادیو درآمد. در زمان ریاست مشیر همایون شهردار در اداره آگاهی اصفهان، ماجرای عشقی بین او و ادیب خوانساری بر سر زیاا روئی که منجر به پیروز شدن ادیب می شود، کینه ای در دل مشیر همایون شهردار بوجود می آورد. بعد ها که مشیر همایون به ریاست شورای رادیو برگزیده می شود دستور می دهد تا تمام نوار های ادیب خوانساری را پاک کنند!! ادیب خوانساری خواننده توانای ایران در ۶ فروردین ۱۳۶۱ در سن ۸۱ سالگی پس از مدت ها بیماری در گذشت.

ادیب، دکتر محمد حسین [Dr. Mohammad Hoseyn Adib]: از موسسین انجمن موسیقی ملی در سال ۱۳۲۳ خورشیدی.

ادیب محمدی، علی اصغر [Ali-Asqar Adib Mohamadi]: به افسرده، علی اصغر نگاه کنید.

ادیب، دکتر مصطفی [Dr. Mostafá Adib]: نوازنده چیره دست ویلن در ارکستر علی نقی وزیری و از اعضای موسس انجمن موسیقی ملی در سال ۱۳۲۳ خورشیدی.

ادیب نیشابوری، عبدالجواد [Abdol-javád Adib Nisáburi]: شاعر توانای ایرانی. ادیب نیشابوری، فرزند ملا عباس در سال ۱۲۸۱ هجری در زمان ناصرالدین شاه در روستای بیژن گرده نیشابور بدنیا آمد. در چهار سالگی چشم راستش را بعلت ابتلاء به آبله از دست داد و تا آخر عمر مجرد زندگی کرد. ادیب در ۱۳۴۴ هجری - قمری در مشهد بدرود زندگی گفت. اشعار این شاعر بزرگ مورد استفاده آهنگسازان و خوانندگان بسیاری قرار گرفته و می گیرد. از سروده های زیبای او چهار بیت اول ترانه اشک ما، باده ما است که با صدای خانم پریسا در بیات ترک خوانده شده است. ادیب نیشابوری مدرک تخصصی در ادبیات عرب داشت و شاگردان برجسته ای چون بدیع الزمان فروزانفر، محمد پروین گنابادی، محمد تقی ادیب نیشابوری، محمد علی بامداد و دکتر مهدی آذر را تربیت نموده است.

ادیبی، وحید [Vahid Adibi]: ترانه سرای معاصر ایران که از زیباترین ترانه های او می توان به: یاد اون روز ها بخیر با صدای محمد نوری اشاره داشت. آهنگ این ترانه از محمد سریر است.

ادئون [Odeon]: از کمپانی های صفحه پرکنی در ایران که صفحات بسیاری را که به برخی از آنان اشاره خواهد شد از سال ۱۳۱۶ در ایران پخش نمود. انحصار این کمپانی با شرکتی بود بنام آغاسی که در لاله زار نمایندگی آن را داشت. برخی از صفحات این کمپانی بقرار زیر است: بیات اصفهان با صدای قمر و تار مرتضی نی داود. ماهور با صدای قمر و تار نی داود. افشاری با صدای روح انگیز و تار حسین سنجری. خزان عشق با صدای بدیع زاده. کرجنگه، تصنیف از تمام ولایات با صدای سعادت مند قمری و ارکستر خادم مثیاق. هیار هیار و زهرا جان با صدای آشورپور.

اذان [Azán]: مقدمه نماز و خبردهنده اجرای نماز. اذان معمولاً در آواز ترک و شور و شهنواز گفته می شود.

ارازیان، محمد [Mohammad Arázyán]: آوازخوان معروف ترکمن صحرا که در روستای کوریک - کلاله مینو دشت بدنیا آمد. او نزدیک به ۳۰ سال است که آواز می خواند. محمد آواز را از پدرش دانگ آتار که خود خواننده برجسته ای بود آموخت. محمد در حال حاضر در روستای پاشامی به کشاورزی و دامداری مشغول است. ترانه های باد صبا و سروناز او که با نی جمعه گلدی قربانی همراهی شده بسیار دلنشین است.

اراضین [Arázeyn]: نام آهنگ ضربی بی کلام و از جمله راوشن ها.

ارامنه چهار محال، گروه کر [Gruhe Kore Arámaneye Chármahál]: گروه کر هفتاد نفری ارامنه در ایران که از فعالیت بسیار خوبی برخوردار است.

اریاب، محمد کریم [Mohammad Karim Arbáb]: زنده یاد محمد کریم اریاب، کاباره دار و صاحب سینما در تهران که همسر متوفی جمیله، رقصنده مشهور ایران بود. بسیاری از خوانندگان مشهور امروز از طریق او به اشتهار رسیدند.

اریابی، لال بخش [Lálbaxš Arbábi]: نوازنده بنام تمبورک در بلوچستان که با پهلوان بلند زنگشاهی، موسی زنگشاهی و دین محمد زنگشاهی همکاری نزدیکی دارد.

اریابی بیدگلی، محمد [Mohammad Arbábi Bidgoli]: نوازنده چیره دست تنبک در گروه موسیقی مشتاق. محمد اریابی در سال ۱۳۳۶ بدنیا آمد و از ۹ سالگی مقدمات فراگیری تنبک را آغاز نمود. پس از آن به کلاس زنده یاد امیر ناصر افتتاح رفت و ۵ سال از مکتب آن استاد فیض برد. سپس به مرکز حفظ و اشاعه موسیقی سنتی رفته و تحت نظر استاد مسعود شناسا به فراگیری سنتور پرداخت. محمد اریابی تنبک نوازی است که ردیف های میرزا عبد الله و استاد صبا را بخوبی می داند. او فارغ التحصیل مدرسه عالی ادبیات در رشته ادبیات آلمانی است.

اریابی، موزیک [Muzik Arbábi]: سازنده کلیه آلات موسیقی، کوک، سرویس، آموزش، خرید و فروش و مشاوره، که در تهران قرار دارد.

ارجمندی، حمید (Hamid Arjomandi) : نوازنده چیره دست تار و سنتور و از شاگردان ممتاز استاد منصور یا حقی.

ارجمندی، فرهاد (Farhād Arjomandi) : هنرمند صدا بردار و صدا گذار که در رادیو و تلویزیون ایران فعالیت دارد.

ارجنگی، رضاقلی (Rezā-qoli Arjangi) : از معروفترین تعزیه خوان های سال های ۱۳۲۵ به بعد که صدای بسیار خوشی داشت.

ارجنه (Arjene) : نام لحنی است در موسیقی قدیم که ارژنه نیز آمده است.

ارجوزه (Orjeze) : یا رجز گوشه ای است در دستگاه چهارگاه.

اردشیر بابکان (Ardešir Bābakān) : سر سلسله دودمان ساسانی که تنبور بسیار زیبا می نواخت و به سرودهایش در تاریخ اشاره شده است.

اردشیر، ساز (Sāze Ardešir) : ساز اردشیر، نام کسب کوچکی است در تهران که به ساخت و خرید و فروش آلات موسیقی می پردازد.

اردلان تبریزی، داود (Dāvud Ardalān Tabrizi) : داود اردلان تبریزی در اسفند ماه ۱۳۳۵ در تبریز بدنیا آمد. در سن ده سالگی تحصیلات موسیقی را در هنرستان عالی موسیقی ملی آغاز و ویلن را از استاد طارخانیان و رحمت اله بدیعی و تنبک را از استاد حسین تهرانی و استاد محمد اسماعیلی، کمانچه را نزد استاد داروغه و هارمونی و آهنگسازی را تحت نظر کامبیز روشن روان و فرهاد فخرالدینی می آموزد. ۱۴ سال دارد که در ارکستر: داریوش، شاهرخ، حمیرا، مازیار و مرتضی و بسیاری از خوانندگان دیگر به زدن ساز می پردازد. داود اردلان تبریزی بعد ها وارد دانشکده هنرهای زیبا دانشگاه تهران شده و در رشته آهنگسازی ادامه تحصیل می دهد و در سال ۱۹۸۰ چون جو حاکم بر ایران را برای ادامه هنر موسیقی نامناسب تشخیص می دهد به استرالیا می رود. داود اردلان تبریزی از ۱۹۹۱ به آمریکا آمده و چندی است که در استرالیا زندگی می کند.

اردلان، گروه موسیقی **[Gruhe Musiqiye Ardalan]** : گروه موسیقی کردی در سوئد که از آن؛ آلبوم اردلان ۲۰۰۰ در دسترس می باشد.

ارزانی **[Arzani]** : نوازنده مشهور یهودی در شیراز در عهد قاجاریه.

ارژنگ **[Aržang]** : خواننده ای که محدود ترانه هائی را اجرا نموده نظیر ترانه هائی در آلبوم خوشگله و ترانه های دونه و داماد او در آلبوم اشتراکی با خوانندگان دیگر.

ارژنگی، فرهاد **[Farhād Aržangi]** : زنده یاد فرهاد ارژنگی پسر رسام ارژنگی، هنرمند بزرگ نقاشی ایران، در بهمن ۱۳۱۷ در تهران بدنیا آمد و متأسفانه در سن ۲۲ سالگی دار فانی را وداع نمود. اولین استاد فرهاد، علی اکبر خان شهنازی بود. فرهاد تار را در سطحی بسیار بالا میزد و او بود که با داشتن صغر سن (زیر بیست سال) بعنوان استاد تار در هنرستان عالی موسیقی به کار اشتغال ورزید. از فرهاد ارژنگی آهنگ های بسیاری در ابو عطا، افشاری، سه گاه، همایون و شور و ... بجا مانده است. مرگ فرهاد ارژنگی بر اثر غرق شدن در دریای خزر بود.

ارژنه **[Arzene]** : لطفاً به ارجنه نگاه کنید.

ارسلان چپ **[Arsalāne Cap]** : از معروفترین ۳۶۰ کوکی که به قول مراغی برای نواختن سازی بنام شدرغو که اهالی ختام آن را می نواختند، بکار گرفته می شده.

ارسلان خان **[Arsalān Xān]** : از نوازندگان مشهور عهد ناصری که از او صفحاتی در کتابخانه هنرستان عالی موسیقی وجود دارد.

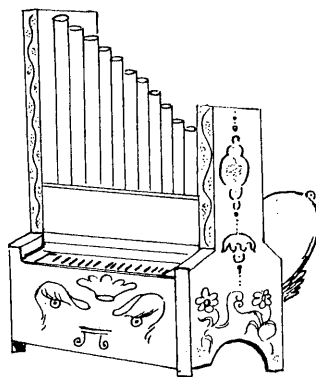
ارسلان طوسی **[Arsalān Tusil]** : قاسم مشهدی متخلص به ارسلان، از شاعران همعصر جلال الدین اکبر شاه (۹۶۳ - ۱۰۱۴ هجری) است. این شاعر در خوشنویسی هم بسیار مشهور بود و به او لقب میر علی ثانی داده بودند. تاریخ وفات این شاعر ۹۹۵ هجری است. دیوان این شاعر مشتمل بر یک هزار بیت، غزل و قطعه بشمار ۱۵۲۴۲ در کتابخانه مجلس شورای ملی نگهداری می شود.

ارشدی، ابوالقاسم **[Abolqāsem Aršadi]** : هنر آموز موسیقی در آموزشگاه های موسیقی تهران.

ارغل (Arqal) : از آلات موسیقی رومیان که دارای ۱۶ سیم بوده است.

ارغن (ارغنون) (Arqan) : نوعی ساز که گویند افلاطون اختراع کرده و بیشتر نصرانیان و رومیان آن را می نواختند. این ساز را بنام ارغنون هم می نامند. ارغن از بزرگترین و قدیمی ترین سازهای دنیاست. قسمت های اصلی ارغن عبارتند از:

مقداری لوله یا نی به اندازه های مختلف، وسیله ای برای ذخیره کردن هوا و دمیدن در لوله ها برای ایجاد صدا، تعبیه کلید هائی برای ایجاد نظم در دمیدن. این ساز در رده ارگ طبقه بندی می شود، صورت ابتدائی آن، نی انبان است. در کتاب مقدس از این ساز بکرات یاد شده است. اختراع این ساز را به غیر از افلاطون به داود پیامبر نسبت می دهند. ارغنون انواع مختلفی دارد: بوقی، آبی، دهنی و زمری (Zamri).

ارغول (Arqul) : سازی است بادی، از رده دونا ی. این ساز بسیار قدیمی بوده و اختراع آن را به مصری ها نسبت می دهند. این ساز که از خانواده نای مضاعف است از نای سمت راست که دارای ۶ سوراخ و نای سمت چپ که سوراخ ندارد، تشکیل یافته است. ارغول، نظیر قره نی، سازی است یک زبانه ای. ارغول انواع مختلفی دارد: ارغول کوچک، ارغول بزرگ و ارغول متوسط.

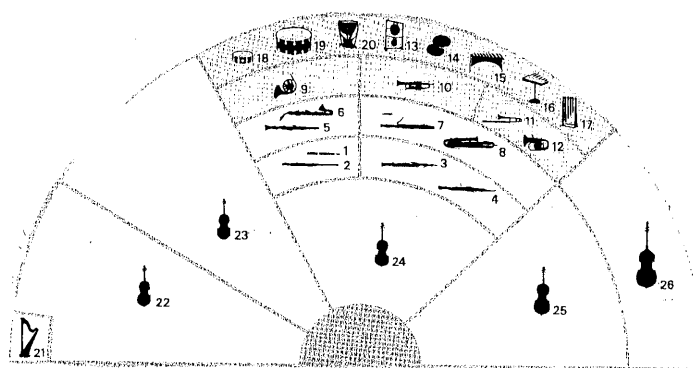
ارغون (Arqun) : سازی است بادی از رده دو نای یک زبانه ای. ارغون، قره نی مضاعفی است، دارای لوله نغمه ثابت که ۳۲ سانتی متر طول دارد و دز ترکیه رایج می باشد.

ارفع الملک (Arfaw-ol-molk) : از شاگردان برجسته استاد حسین قلی و نوازنده ماهر تار و از فعالین گروه ارکستر انجمن "اخوان صفا" که منسوب به انجمن اخوت بود. اعضای این گروه موسیقی عبارت بودند

از: حاج غلامرضا نیستی، یوسف خان صفائی، یحیی خان قوام الدوله ای، فخام الدوله، اسماعیل قهرمانی، شکری، غلامحسین درویش و استاد علی نقی وزیری. از زیباترین کارهای این گروه می توان به آهنگ "مارش بهجت" اشاره نمود.

ارکستر (Orkestr): به گروه نوازندگان سازهای مختلف گویند. ارکستر انواع مختلف دارد. ارکستر سنفونیک (کلاسیک): ارکستر بزرگی که به طور اعم از چهار قسمت بشرح زیر تشکیل می یابد: ۱ - قسمت سازهای زهی، ۲ - قسمت سازهای برنجی، ۳ - قسمت سازهای بادی، ۴ - قسمت سازهای ضربی. ارکستر سنفونیک می تواند از ۵۵ تا ۳۰۰ نوازنده داشته باشد. ارکستر مجلسی: از ۲ تا ۹ نوازنده دارد و در آن از انواع سازها استفاده می شود و تنها از هر ساز، یکی.

۱- پیکولو	۱۱- ترومبون ها	۲۱- هارپ
۲- فلوت ها	۱۲- توبا	۲۲- ویلن اول ها
۳- ابواها	۱۳- تام تام	۲۳- ویلن دوم ها
۴- کرآنگله ها	۱۴- سیمبال ها	۲۴- ویولا ها
۵- کلارینت ها	۱۵- کسلیوفون	۲۵- ویلن سل ها
۶- کلارینت باس	۱۶- گلوکن شچیل	۲۶- کنترباس
۷- باسن ها	۱۷- تابلورلر (ناقوس)	
۸- کنترباس	۱۸- طبل کوچک	
۹- هورن ها	۱۹- طبل باس	
۱۰- ترومپت ها	۲۰- تیمپانی	

ارکستر آذربایجانیه رادیو تبریز (Orkestre Āzarbāyjāniye Rādyo Tabriz): به سرپرستی آساتور صفریان در سال های پیش و پس از ۱۳۴۵ خورشیدی.

ارکستر آلبوم رنگی (Orkestre Ālbome Rangi): ارکستر فعال دهه ۱۳۴۰ خورشیدی که همکاری نزدیکی با عارف داشت. ترانه ماندگار سوز و ساز (دیگر آن لبخند شادی بر لبم رنگی ندارد) با آهنگی از پرویز مقصدی توسط این ارکستر اجرا شده است.

ارکستر آلمانی **[Orkestore Ālmāni]** : ارکستر فعال در سال های ۱۳۱۵ و پس از آن در تهران که از نمونه کارهای آن می توان به آهنگ ترانه: خزان عشق با آواز بدیع زاده اشاره نمود.

ارکستر ابراهیم سلمکی **[Orkestre Ebrāhime Salmaki]** : ارکستری به رهبری هنرمند گرانقدر ابراهیم سلمکی که در آن نوازندگانی چون: مهرگان (ویلن)، هادی طاهری (ضرب)، باشوکی (ویلن سل) و خواننده ای چون قاسم جبلی شرکت داشتند.

ارکستر ابراهیم منصوری **[Orkestre Ebrāhime Mansuri]** : ابراهیم منصوری رئیس موسیقی رادیو در سال ۱۳۳۰ بود که ارکستری بنام خودش داشت. از نوازندگان مشهور این ارکستر در آن سال، استاد حبیب اله بدیعی بودند.

ارکستر ارمغانی **[Orkestre Armaqāni]** : از ارکستر های فعال که با رادیو تبریز همکاری داشت. سال های فعالیت این ارکستر پیش و پس از ۱۳۴۰ بود. رهبری این ارکستر با زنده یاد ارمغانی بود و از نوازندگان این ارکستر می توان به مجید راهدوست اشاره کرد.

ارکستر استادان اداره موسیقی کشور

ارکستر استادان اداره موسیقی کشور **[Orkestre Ostādāne Edāreye Musiqiye Kešvar]** : به سرپرستی اوربانس اورتور در سال های پیش و پس از ۱۳۱۸ خورشیدی که با وقوع جنگ جهانی دوم منحل گردید. آخرین کنسرت آن در ۱۶ مرداد ماه ۱۳۲۰ خورشیدی بود.

ارکستر اسکویی **[Orkestre Oskui]** : ارکستر مشهور سال های ۱۳۱۰ و پس از آن. از این ارکستر و اجرای آن صفحه ای که کمپانی **His Master's Voice** در سال ۱۳۱۲ ضبط کرده و در آن خانم نیر اعظم رومی دو ترانه: خنده صبح و گل رخ را خوانده در دست می باشد.

ارکستر اعرابی **[Orkestre Arābi]** : ارکستر فعال پیش از انقلاب که سال ها هنرمند گرانقدر منصور سرکشیک با آن همکاری داشت.

ارکستر اکبرپور [Orkestre Akbar-pur]: ارکستر فعال در رشت در سال های پیش و پس از ۱۳۳۵ خورشیدی که در رادیو ارتش برنامه اجرا می کرد و ناصر مسعودی با این ارکستر همکاری داشت.

ارکستر انجمن موسیقی ملی [Orkestre Anjomane Musiqiye Melli]: از ارکستر های فعال در ابتدای کار رادیو ایران (۱۳۲۰ شمسی). این ارکستر به سرپرستی استاد علی نقی وزیری اداره می شد و اعضای آن عبارت بودند از: استاد حبیب سماعی (سنتور)، استاد ابوالحسن صبا، احمد فروتن راد، مهدی برکشلی، مهدی خالدی، مهدی مفتاح، حسین علی ملاح، منوچهر محمودی، قاسم نیک پور، ابراهیم منصوری، محمود تاج بخش، و محمد جمالی فروز (ویلن)، موسی معروفی، نصراله زرین پنجه، اکبر محسنی، لطف اله مجد، هادی نراقی، سلیمان روح افزا (تار)، بها الدین بامشاد (تار باس)، حسین تهرانی، علی زاهدی (تنبک)، علی محمد خادم میثاق (کنترباس)، جواد معروفی (پیانو)، حسین علی وزیری تیار (قره نی)، لطف اله مبشری (گرد آورنده آهنگ های محلی). خوانندگان این ارکستر عبارت بودند از: عبدالعلی وزیری، جواد بدیع زاده، احمد آشورپور، یحیی معتمد وزیری و غلام حسین بنان. ترانه سرایان همکار این ارکستر نیز عبارت بودند از: دکتر لطف علی صورتگر، رهی معیری، محمد علی امیر جاهد، حسن سالک، دکتر حسین گُل گلاب، دکتر هدایت نیر سینا.

ارکستر انجمن موسیقی ملی، کنسرت های بسیاری را اجرا کرده که به برخی از آن ها که در شهرستان های مختلف ایران انجام شد اشاره می کنیم:

فروردین ۱۳۲۴: رشت و بندر پهلوی

تیر ماه ۱۳۲۴: اصفهان (دبیرستان سعدی و هنرستان صنعتی با شرکت جلال تاج اصفهانی. عضویت جلال تاج در ارکستر انجمن موسیقی ملی پس از این کنسرت صورت گرفت.

مرداد ۱۳۲۴: تبریز

فروردین ۱۳۲۶: خوزستان

بهار ۱۳۲۷: گیلان و مازندران.

ارکستر بالالایکا [Orkestre Báláláyká]: از ارکستر های معروف سال های ۱۳۰۵ و پس از آن. از اجراهای این ارکستر، ۹ صفحه که توسط کمپانی **His Master'S Voice** ضبط شده در دست می باشد.

ارکستر برادران لشگری [Orkestre Barādarāne Lašgari]: متشکل از چهار برادر هنرمند: محمد، حسن، جواد و منوچهر لشگری.

ارکستر برادران معارفی **[Orkestre Barâdarâne Mowârefi]** : از ارکسترهای مشهور در سال ۱۳۳۲ خورشیدی که اجراهای بسیاری را با شرکت قمر الملوک وزیری دارد.

ارکستر برادران نی داود **[Orkestre Barâdarâne Ney-Dâvood]** : از ارکسترهای مشهور و همزمان با فعالیت ارکسترهائی نظیر: ارکستر مدرسه عالی موسیقی، ارکستر پرویز ایران پور، ارکستر نوریانی و ارکستر مرتضی محجوبی.

ارکستر برادران وفادار **[Orkestre Barâdarâne Vafâdâr]** : این ارکستر توسط دو برادر هنرمند، مجید و حمید وفادار، تشکیل شد. حمید وفادار از نوازندگان زیر دست تار بود و مجید وفادار، استاد ویلن. اولین خواننده ای که با این ارکستر همکاری کرد، خانم فروغ سهامی بود و بعد از ایشان، خانم پرخیده و سپس، خانم روح بخش و حسین قوامی.

ارکستر بزرگ فارابی **[Orkestre Bozorge Fârâbi]** : از ارکسترهای مشهور و قدیمی ایران که در سال های ۱۳۴۱ تا ۱۳۴۸ رهبری آن با استاد حنا نه بود.

ارکستر بهرام حسن زاده **[Orkestre Bahrâme Hasanzâde]** : از ارکسترهای قدیمی ایران به سرپرستی بهرام حسن زاده که خوانندگان مشهوری چون ملوک ضرابی، احمد ابراهیمی و جعفر بزرگی با آن همکاری داشتند. نوازندگان این ارکستر عبارت بودند از: حسین صمدی و امیر عباس صفوی (ویلن)، رضا مهران، ایرج پور خماسی (قره نی)، منصور صارمی (سنتور) و ایرج جهانشاهی (فلوت).

ارکستر پاپ رادیو تلویزیون ایران **[Orkestre Pâpe Râdyo Televizyone Iran]** : ارکستر فعال سال های ۱۳۴۷ و پس از آن با سرپرستی زنده یاد واروژان و مارسل استپانیان.

ارکستر پرورش افکار رادیو **[Orkestre Parvareše Afkâre Râdyo]** : از ارکسترهای رادیو در ابتدای کار این سازمان. در کارنامه این ارکستر فعالیت استادان موسیقی چکسلواکی که در سال ۱۳۱۷ به دستور غلامحسین مین باشیان استخدام شده بودند، دیده می شود.

ارکستر پرویز ایرانپور (Orkestre Parvize Iranpur): از ارکسترهای صاحب نام در سال های ۱۳۱۰ شمسی و پس از آن. خواننده مشهور آن زمان، زنده یاد روح انگیز با این ارکستر همکاری بسیاری داشت.

ارکستر پرویز دیانتی (Orkestre Parvize Dyānati): ارکستر جاز به سرپرستی پرویز دیانتی در سال های پیش و پس از ۱۳۳۰ در آبادان.

ارکستر پرویز یاحقی (Orkestre Parvize Yāhaqi): با سرپرستی پرویز یاحقی (ویلن اول)، امیر عباس صفوی (ویلن دوم)، ایرج پور خماسی (فلوت)، فخرالدین حکیمی (تار)، ایرج علی الله (ضرب) به خوانندگی هوشنگ شوکتی.

ارکستر جاز آبادان (Orkestre Jāze Ābādān): به سرپرستی پرویز دیانتی که در سال های پیش و پس از ۱۳۳۰ خورشیدی در آبادان فعالیت داشت.

ارکستر جامعه باربد (Orkestre Jāmweye Bārbad): جامعه باربد در سال ۱۳۰۵ خورشیدی توسط اسماعیل مهرتاش تاسیس شد. مهرتاش خود نوازنده تار بود و تصنیف نیز می ساخت. او در جامعه باربد اقدام به تشکیل ارکستر نمود که خوانندگان بنامی چون ملوک ضربابی، حسن رادمرد، ادیب خوانساری با آن همکاری داشتند.

ارکستر جوانان تلویزیون ایران (Orkestre Javānāne Televizyone Iran): کار این ارکستر، باز سازی آهنگ های قدیمی با سبک جدید بود. هنرمندانی که با این ارکستر همکاری داشتند، عبارت بودند از: منوچهر بیگلری، ناصر چشم آذر، بهمن نصری، پرویز منصوری و پرویز شهبازی. این ارکستر تا سال ۱۳۶۷ فعالیت داشته و در این سال به تعطیل کشیده شد.

ارکستر حبیب اله بدیعی (Orkestre Habib-ollāh Badiwi): با خوانندگی بانو شمس که به همت استاد حبیب اله بدیعی در سال ۱۳۳۳ تشکیل شد.

ارکستر حبیب اله شهردار [Orkestre Habib-olláh Šahrdār] : ارکستر حبیب اله شهردار به سرپرستی مشیر همایون شهردار. از کارهای این ارکستر صفحانی که توسط کمپانی Colombia در سال ۱۳۱۳ ضبط شده در دست می باشد. خواننده این ارکستر بانو فرح انگیز بود.

ارکستر خادم میثاق [Orkestre Xādeme Mišāq] : از ارکسترهای فعال رادیو ایران در سال های ۱۳۲۰ تا ۱۳۳۰ خورشیدی. از این ارکستر اجراهایی در سال های ۱۳۱۶ به بعد که در صفحات اودئون ضبط شده نیز در دست می باشد.

ارکستر خالیدی [Orkestre Xāledi] : از ارکسترهای مشهور رادیو در دهه ۱۳۲۰ تا ۱۳۳۰ خورشیدی.

ارکستر خانه جوانان [Orkestre Xāneye Javānān] : ارکستر فعال سال های پیش و پس از ۱۳۴۰ خورشیدی.

ارکستر خوزستان [Orkestre Xuzestān] : ارکستر فعال در آبادان در سال های پیش و پس از ۱۳۳۰ خورشیدی.

ارکستر دانشجویان دانشگاه [Orkestre Dānešjuyāne Dānesgāh] : به سرپرستی رضا ناروند که در سال های پیش و پس از ۱۳۴۰ خورشیدی برنامه هفتگی منظم در رادیو ایران داشت.

ارکستر دانشکده افسری [Orkestre Dāneškade Afsari] : از ارکسترهایی که در سال ۱۳۲۰ خورشیدی برنامه ثابت و منظم در رادیو اجرا می کرد.

ارکستر ذوالفنون [Orkestre Zulfnun] : به سرپرستی استاد محمود ذوالفنون (ویلن اول)، تقی مشکاتی (ویلن دوم)، ایرج پورخامی (قره نی)، ایرج جهانشاهی (فلوت)، منصور صارمی (سنتور)، کهندانی (ضرب) با خوانندگی احمد ابراهیمی.

ارکستر روح اله خالقی (Orkestre Ruh-olláh Xáleqi) : به سرپرستی گلنوش خالقی، فرزند شایسته هنرمند گرانقدر؛ روح اله خالقی که در سال ۱۳۶۴ خورشیدی، درواشنگتن آغاز به فعالیت نمود و تا کنون کنسرت های بسیاری در شهر های مختلف آمریکا و کانادا اجرا کرده است.

ارکستر سازهای ملی (Orkestre Sázháye Melli) : به سرپرستی مهندس همایون خرم در سال های پیش و پس از ۱۳۴۰ خورشیدی.

ارکستر سالن (Orkestre Salón) : به رهبری ابراهیم روحی فر، وابسته به اداره کل فعالیت های هنری در سال های پیش و پس از ۱۳۲۵ خورشیدی.

ارکستر سرخوش (Orkestre Sarxos) : از ارکستر های فعال در سال های ۱۳۲۵ خورشیدی و پس از آن که با خوانندگانی نظیر سعادت مندمقی، بهرام سیر، ناهید سرفراز و داریوش رفیعی همکاری داشت.

ارکستر سماعی (Orkestre Samáwi) : به سرپرستی فریدون ناصری وابسته به رادیو تلویزیون ملی ایران در زمان پیش از انقلاب.

ارکستر سنتی تالار رودکی (Orkestre Sonnatiye Táláre Rudaki) : با سرپرستی محمد علی حیدرنیا که در حال حاضر در تهران فعالیت دارد.

ارکستر سنفونیک آبادان (Orkestre Sanfonik Ábádán) : ارکستر فعال در سال های پیش و پس از ۱۳۳۰ خورشیدی که در آن؛ مهندس ویکتور آوانسیان، کنسرت مایستر بود و نوازندگانی چون دکتر حمید زاهدی و مهندس شوقی در آن فعالیت داشتند.

ارکستر سنفونیک تهران (Orkestre Sanfonike Tehrán) : در سال ۱۳۱۳، به ابتکار شهردار وقت، ارکستر بلدیه شروع به کار کرد. این ارکستر بعد ها استخوان بندی ارکستر سنفونیک تهران را تشکیل داد. ارکستر بلدیه با ۴۰ نوازنده به رهبری سروان غلامحسین مین باشیان فرزند سالار معزز (موسس اولین مدرسه موسیقی در ایران) آغاز به کار کرد. اولین برنامه این ارکستر روز جمعه ۱۳ مهر ماه ۱۳۱۳ بمناسبت جشن هزاره فردوسی در تئاتر نکوئی (سینما همای فعلی) برگزار گردید. دومین برنامه آن ها در ۱۳۱۴ در همین تئاتر برگزار شد. از این تاریخ بود که نام این ارکستر، بنام ارکستر سنفونی بلدیه تغییر پیدا

کرد. در آن زمان نوازندگان سرشناس آن عبارت بودند از: نازارت آهانشیان، هایک ملیک استپانیان، آرشاویر آدامیان، سرژ خوتسیف، روبن صافاریان، علی محمد خادم میثاق، حسین بیگلری، رحمت الله مهتدی، نیکلا آیوازیان، دیمتری کاراپتیان، دلگف آبرامیان و رودلف آبرامیان. در همین سال بود که ارکستر سنفونیک منحل گردید و سروان مین باشیان که ریاست هنرستان موسیقی را یافته بود ارکستری در هنرستان تشکیل داد که نوازندگان آن همین گروه بودند. در سال ۱۳۱۸ اداره موسیقی کل کشور برای تعلیم هنرجویان موزیک ده نفر از استادان چکسلواکی را استخدام نمود. این استادها در رشته های: ویلن، ویلن سل، ابوا، کلارینت، ترومپت، باسون، پیانو، آواز و رهبری ارکستر کار خود را شروع کردند. در این زمان رهبری ارکستر بعهد رودلف اوربانس بود. بخاطر وقوع جنگ دوم، آخرین برنامه ارکستر استادان موسیقی کشور در روز پنج شنبه ۱۶ مرداد سال ۱۳۲۰ بود. پس از این اجرا بود که استادان چکسلواکی ایران را بقصد پراک ترک گفتند. در مهر ماه ۱۳۲۰ زنده یاد علی نقی وزیری به ریاست اداره موسیقی کشور و هنرستان عالی موسیقی منصوب شدند. در زمان ایشان، پرویز محمود به ریاست ارکستر هنرستان موسیقی انتخاب شدند و همزمان حشمت سنجری موسیقیدان بزرگ ایران با سمت هنر آموز ویلن مشغول بکار شد. پرویز محمود اولین کنسرت این ارکستر را با شرکت لئون کنی پر، آهنگساز و رهبر ارکستر از کشور شوروی و با نوازندگی هنر آموزان و هنرجویان هنرستان عالی موسیقی در تالار سینما تهران واقع در اسلامبول جنب هتل پالاس که بر اثر آتش سوزی از بین رفت در روز یکشنبه ۲۶ بهمن ۱۳۲۰ به نفع بنگاه حمایت مادران و نوزادان اجرا کرد. در این برنامه آثاری از استاد علی نقی وزیری و روح الله خالقی و چند اثر از کنی پر، نواخته شد. ارکستر سنفونیک تهران بیشتر با اعضای ارکستر هنرستان عالی موسیقی تشکیل شده بود و آن ها با تمرین های مکرر در خانه محمود محمود پدر پرویز محمود به کار بی وقفه خود ادامه داده و از این تاریخ نام ارکستر سنفونیک تهران را به خود نهادند و از برنامه های جالب آنان اجرای موسیقی در سینما کریستال واقع در لاله زار نو بود. پرویز محمود تا تابستان ۱۳۲۸ رهبری ارکستر سنفونیک تهران را به عهده داشت، ولی بطور ناگهانی آن را رها کرده و به آمریکا میروید. از این تاریخ به بعد رویک گریگوریان بعنوان رئیس هیئت مدیره و رهبر ارکستر سنفونیک تهران برگزیده شد. او مدت دو سال به این کار اشتغال داشت و او نیز مثل پرویز محمود در تابستان ۱۳۳۰ راهی آمریکا شد و بدین سان ارکستر سنفونیک تهران به تعطیل کشیده شد. در سال ۱۳۳۱ با رهبری روبن صافاریان بار دیگر نفسی در کالبد بی جان ارکستر سنفونی تهران دمیده شد. در همین سال مرتضی حنانه آهنگساز برجسته ایرانی به رهبری ارکستر برگزیده شد. بعد از مرتضی حنانه، حشمت سنجری چوبدستی رهبری را بدست گرفت و بعد از او رهبری ارکستر به عهده حسین ناصحی واگذار گردید. حشمت سنجری در تاریخ ۱۰ آذر ماه ۱۳۳۵، تانیا آشوت نوازنده چیره دست پیانو را برای کنسرت ارکستر سنفونیک تهران انتخاب و بعد از این کنسرت، اجرای بعدی او در ۲۸ آذر ماه ۱۳۳۵ در تالار فرهنگ بود که پس از این اجرا راهی آمریکا شد. پس از مراجعت از آمریکا که ۶ ماه بطول انجامید از طرف اداره هنرهای زیبای کشور به اتریش اعزام شد و او در آنجا از چهار استاد اتریشی دعوت بعمل آورد تا با ارکستر سنفونیک تهران همکاری کنند. این چهار تن عبارت بودند از: هایمو تویبر (Hymo Toyber) رهبر ارکستر و هنر آموز هارمونی و

کمپوزیسیون، هلموت شنیدل (Helmuth Snaydel) نوازنده کُر، نوربرت سوس (Norbert Sos) نوازنده ترومبون و آنتوان کادلِس (Antuan Kadles) نوازنده ابوا. در خرداد ۱۳۳۶ اولین برنامه ارکستر سنفونیک تهران برهبری هایموتوبیر به نمایش در آمد. در این سال تعداد نوازندگان ارکستر سنفونیک تهران ۵۱ نفر بودند که از این تعداد سه تن آنان نا بهنگام در گذشتند. این سه تن عبارت بودند از زنده یاد علی محمد خادم میثاق، زنده یاد محمد بیگلری و زنده یاد پروانه شاهرودی.

اعضای ارکستر سنفونیک تهران در سال ۱۳۳۶:

رهبر: پروفیسور هایور توبیر

ویلن اول: لوئیجی پاساناری، گریشا مادیگیان، کامیل ایوب پور، ژرژیک گریگوریان، ابوالقاسم طالب زاده، همایون اعظم زنگنه، بنیامین ایمره و فخری گرد افکن.

ویلن دوم: ابراهیم روحی فر، خسرو یوسف زاده، ماه منیر شادنوش، نازارت اُهانسیان، منوچهر خطیبی، واهان بابایان، رودلف درآبرامیان.

ویلن آلتو: ادوارد هُوسپیان، والیدا تارخانیان، هاک استپانیان، آلفرد ماردویان و تیمور پور تراب.

ویلن سل: میشل خوتیسف، هوشنگ سنجر، اووانجلوس، کاریاگدیس، زاون ملکوتیان و داود جعفرخانی.

کنترباس: نعمت الله مجیدی، عباس فروزگان، احمد مستان، احمد اعرابی.

فلوت: منوچهر منشی زاده، رضا همتی.

پیکولو: علی اصغر بامشاد.

ابوا: آنتوان کادلِس، علی نجف زاده.

قره نی: رحمت الله افشار، هادی عامری، مهدی ژاوه.

فاگوت: مصطفی کسروی، اکبر حق دار.

کر: هلموت شمیدل، محمد روا، آرشاویر آدامیان،

ترومپت: کیومرث میردادیان، سمبات ماغاکیان، کیومرث شیروانی.

ترومبون: نوربرت سوس، رضا دبیری، نصرت الله عبادی پور.

توبا: منصور صاحب جمع.

تیمپانی: جواد عامری.

ناظم ارکستر: گرگین درماردیروسیان.

در سال ۱۳۵۷ رهبر ارکستر سنفونیک تهران به عهده فرهاد مشکوه موسیقیدان مشهور ایرانی بود که با شروع انقلاب به تعطیل کشیده شد. در سال های بعد از انقلاب که میرفت تا ارکستر سنفونی تهران آخرین نفس های خود را بکشد حشمت سنجر دلسوزانه با هزاران مشکلی که در سر راه این ارکستر بود رهبری آن را بعهدہ گرفت و نگذاشت تا این آخرین چراغ کور سوزن خاموش شود. هم اکنون رهبری ارکستر بعهدہ فریدون ناصری است.

آهنگ سازان ارکستر سنفونیک تهران از بدو تشکیل تا امروز:

* غلامحسین مین باشیان * علی نقی وزیری * روح الله خالقی * پرویز محمود * رویک گریگوریان * مرتضی حنانه * حشمت سنجری * امین الله حسین * رئیس چکناوریان * لئون کئی پر * امانوئل ملیک - اصلانیان * احمد پثرمان * هوشنگ استوار * ثمین باغچه بان * مصطفی کمال پورتراب * محمد تقی مسعودیه * هرمز فرهت * داریوش دولتشاهی * شاهین فرهت * مسعود پورفرخ * علیرضا مشایخی * حسین دهلوی * کامبیز روشن روان * هوشنگ کامکار * ارسلان کامکار * دکتر حسن ریاحی.

ارکستر شاد فرهنگ و هنر [Orkestre Šade Farhang va Honar]: ارکستر فعال دهه ۱۳۴۵ تا ۱۳۵۵ خورشیدی با آهنگ قصر امواج از ساخته های پرویز شهبازی که آرم این ارکستر بود.

ارکستر شاهی [Orkestre Šahi]: ارکستر دربار ناصر الدین شاه به رهبری مسیو لومر فرانسوی.

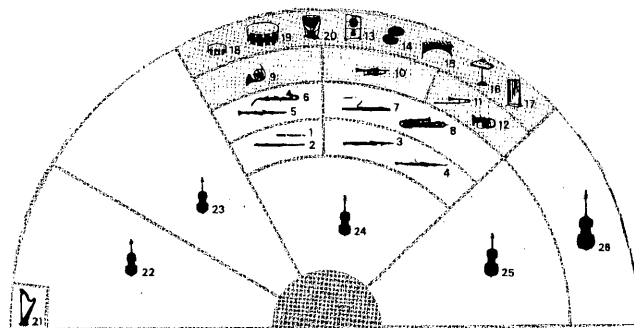
ارکستر شماره ۱ اداره کل هنرهای زیبای کشور [Orkestre Šomare 1]: این ارکستر توسط هنرمند گرانقدر؛ زنده یاد ابوالحسن صبا اداره می شد.

ارکستر شماره ۱ ایرانی [Orkestre Šomare 1 Irani]: در رادیو تبریز به سرپرستی ضیائی در سال های پیش و پس از ۱۳۴۵ خورشیدی.

ارکستر شماره ۳ رادیو [Orkestre Šomare 3 Rادیو]: یکی از ارکستر های رادیو ایران به سرپرستی ناصر زرآبادی، نوازنده چیره دست ویلن. اعضای این ارکستر عبارت بودند از: رضا گلشن راد (قره نی)، امیر قره داش (ویلن)، حسن زرگریان (ویلن)، چنگیز عسگریور (فلوت)، یوسف کاموسی (عود)، اصغر کردبچه (تار)، زنده یاد مهدی تاکستانی (تار)، شاپور حاتمی (تار)، ابراهیم سلمکی (سنتور)، حسن لشگری (آکوردئون)، سلیمان اکبری (پیانو)، غلامعلی باشوکی (ویلن سل)، اصغر ذوالفقاری (کنتر باس)، عباس زرساز (جاز)، حسین همدانیان (ضرب)، امیر بیداریان (ضرب).

ارکستر شما و رادیو [Orkestre Šomā va Rادیو]: از ارکستر های معروف صبح جمعه رادیو ایران که اعضای آن را ارکستر شماره ۳ رادیو به سرپرستی ناصر زرآبادی تشکیل می دادند، لطفاً به ارکستر شماره ۳ نگاه کنید.

ارکستر شناسی [Orkestr Šenasi]: علم تقسیم یک قطعه موسیقی در ارکستر. برای شناخت این علم، شناخت سازهای موسیقی از واجبات است. در زیر موقعیت سازهای مختلف در ارکستر بزرگ نشان داده شده است.

۱- پیکیلو	۱۱- ترومبون‌ها	۲۱- هارپ
۲- فلوت‌ها	۱۲- توبا	۲۲- ویلن اول‌ها
۳- ابواها	۱۳- تام‌تام	۲۳- ویلن دوم‌ها
۴- کرانگله‌ها	۱۴- سیمبال‌ها	۲۴- ویولاها
۵- کلارینت‌ها	۱۵- کیملونون	۲۵- ویلن سل‌ها
۶- کلارینت باس	۱۶- گلوکن شیل	۲۶- کنترباس
۷- باسن‌ها	۱۷- تاپولارپاز (نافوس)	
۸- کنترباسن	۱۸- طبل کوچک	
۹- هورن‌ها	۱۹- طبل باس	
۱۰- ترومپت‌ها	۲۰- تیمبانی	

ارکستر شیر و خورشید سرخ ایران [Orkestre Šir-o-Xoršide Šorxe Iran]: به سرپرستی زنده یاد ابوالقاسم امیری در سال‌های پیش و پس از ۱۳۲۰ خورشیدی.

ارکستر صبا [Orkestre Sabā]: از ارکسترهای مشهور در سال‌های ۱۳۱۰ و پس از آن که سرپرستی آن با استاد ابوالحسن صبا بود. از اجراهای این ارکستر بر روی صفحات گرامافون کلمبیا در سال ۱۳۱۳ شمسی، می‌توان به تصنیف ابو عطا، با صدای بانو فرح انگیز اشاره داشت.

ارکستر صبا [Orkestre Sabā]: ارکستر فعال شهرستان بروجرد با همکاری محمود رسولی، نی نواز برجسته آن شهر.

ارکستر ضرب [Orkestre Zarb]: ارکستر ویژه ضرب متشکل از هفت هنرمند ضرب نواز به سرپرستی عزیز الله حکیمی که در سال ۱۳۳۷ تأسیس شد.

ارکستر طاطائی (Orkestre Tātāei) : از ارکسترهای فعال در سال های ۱۳۲۵ و پس از آن. همزمان با فعالیت این ارکستر خوانندگان جدیدی مانند: سعادت مند قمی، بهرام سیر، ناهید سرفراز، و داریوش رفیعی پا به عرصه هنر نهاده و برخی از آنان با این ارکستر همکاری داشتند.

ارکستر طلوع شرق (Orkestre Toluwe Šarq) : از ارکسترهای مشهور در سال های ۱۳۰۵ خورشیدی و پس از آن که از اجراهای این ارکستر، صفحه: مهور معروفی و پیش در آمد اصفهان ۱ - ۲ در دست می باشد.

ارکستر عادل آخوندزاده (Orkestre Adel Axundzāde) : از ارکسترهای فعال رادیو ایران در سال های ۱۳۲۰ خورشیدی و پس از آن.

ارکستر عباس شاپوری (Orkestre Abbās Šāpuri) : از ارکسترهای فعال در سال های ۱۳۲۵ خورشیدی و پس از آن.

ارکستر علی اصغر کوثری (Orkestre Ali Asqare Kousari) : ارکستر فعال در رادیو مشهد در سال های پیش و پس از ۱۳۳۵ خورشیدی.

ارکستر عیسی صیدی (Orkestre Isā Seydi) : ارکستر فعال زنجان که از اعضای زیر تشکیل یافته است: عیسی صیدی؛ نوازنده ویلن و سرپرست ارکستر، منصور صانعی (لیسانس موسیقی)، علی زرگری، محسن مغازه ئی، اسداله یقینینی، علی امین و جلال تقوی.

ارکستر فارابی (Orkestre Fārābi) : ارکستر بزرگ رادیو در سال ۱۳۴۱ خورشیدی به سرپرستی استاد مرتضی حنانه که در طول هفت سال فعالیت خود نزدیک به ۸۰ قطعه آهنگ از آهنگسازان ایرانی را اجرا و ضبط نموده است.

ارکستر فانفار (Orkestre Fānfār) : به گروه نوازندگان سازهای مسی، بادی و چوبی اطلاق می شود. اعضای این ارکستر در حین حرکت و یا در فضای آزاد به اجرای برنامه می پردازند. امروزه ارکستر فانفار با فلوت و کلارینت هم نواخته می شود.

ارکستر فرهنگ و هنر قزوین [Orkestre Farhang va Honare Qazvin] : ارکستر فرهنگ و هنر قزوین، پیش از انقلاب عبارت بودند از: هدایت اله خیر خواه؛ سرپرست ارکستر و نوازنده فلوت، محمد وکیل ها؛ نوازنده سنتور، امیر لحنی؛ نوازنده تار، منصور معارفی و مسعود معارفی؛ نوازندگان ویلن، جواد شجاعی؛ خواننده و هادی باجلان؛ نوازنده ضرب.

ارکستر قفقازی [Orkestre Qafqāzi] : ارکستر مشهوری به سرپرستی مسیو ساشا و مسیو هایک در سال های ۱۳۱۰ شمسی و پس از آن که از اجرا های این ارکستر صفحاتی که توسط کمپانی **His Master's Voice** ضبط شده در دست می باشد. از نمونه کارهای این ارکستر می توان به: دنس اردبیل و دنس اکسپرس اشاره داشت.

ارکستر کروندی [Orkestre Karvandi] : از ارکستر های فعال پیش از انقلاب در تهران.

ارکستر گُلها [Orkestre Golhā] : یکی از ارکستر های مشهور رادیو به سرپرستی استاد ابوالحسن صبا.

ارکستر مجید وفادار [Orkestre Majid Vafādār] : از ارکستر های معروف رادیو در سال های اولیه فعالیت این سازمان (۱۳۲۰ خورشیدی). لطفاً به ارکستر برادران وفادار نگاه کنید.

ارکستر محجوبی [Orkestre Mahjubī] : این ارکستر با سرپرستی هنرمند بزرگ ایران مرتضی خان محجوبی اداره می شد. از اجرا های این ارکستر صفحاتی با آواز نیر اعظم رومی بنام های: بلبل بینوا و تیر محنت که توسط کمپانی **His Master's Voice** ضبط شده در دست می باشند. بعد ها این ارکستر یکی از فعالترین ارکسترهای رادیو بشمار می رفت.

ارکستر محمود تاج بخش [Orkestre Mahmude Taj Baxš] : ارکستر وزارت فرهنگ و هنر در سال های پیش و پس از ۱۳۴۰ خورشیدی به سرپرستی استاد محمود تاج بخش و خوانندگی نادر گلچین.

ارکستر مصطفی کسروی (Orkestre Mostafā Kasravi) : از ارکسترهای فعال وزارت فرهنگ و هنر در سال های پیش و پس از ۱۳۵۰ خورشیدی.

ارکستر معروفی (Orkestre Mawruḡi) : این ارکستر به سرپرستی هنرمند گرانقدر، جواد معروفی اداره می شد. اوج فعالیت این ارکستر پس از سال های ۱۳۲۴ خورشیدی، یعنی آن زمان که آتش جنگ جهانی دوم فرو نشست بود. دو خواننده مشهور آن زمان یعنی استاد بنان و ادیب خوانساری بیشترین فعالیت را با این ارکستر داشتند.

ارکستر مفتاح (Orkestre Meftāh) : ارکستر سازهای اصیل ایرانی، زیر نظر استاد مهدی مفتاح که با آن احمد علی راغب بعنوان آهنگساز و نوازنده عود همکاری داشت. سال های فعالیت این ارکستر، پیش از انقلاب بود.

ارکستر منصوری (Orkestre Mansuri) : از ارکسترهای فعال در رادیو ایران بهنگام تاسیس روح انگیز، استاد بنان، بانو دلکش از هنرمندانی بودند که با این ارکستر همکاری داشتند.

ارکستر مهر افشان (Orkestre Mehr-afšān) : از ارکسترهای مشهور سال های ۱۳۴۸ خورشیدی و پس از آن در تهران که وابسته به وزارت فرهنگ و هنر بود.

ارکستر موزیک نظام دارالفنون (Orkestre Mizike Nazāme Dār-ol-Fnun) : با سرپرستی مسیو لومر فرانسوی.

ارکستر نادر نیاکان (Orkestre Nādere Nyākān) : ارکستری با سرپرستی نادر نیاکان (نادر نیاکان برادر زنده یاد شاپور نیاکان) و با خوانندگی شاپور جفرودی و عبدالعلی همایون که در برنامه کارگران رادیو اجرا و پخش می شد.

ارکستر نوریانی (Orkestre Nuryāni) : از ارکسترهای فعال در سال های ۱۳۱۰ خورشیدی و پس از آن که صفحاتی از اجرای این ارکستر با صدای جواد بدیع زاده در دست می باشد.

ارکستر نوین رادیو [Orkestre Novine Râdyo] : از ارکسترهای مشهور رادیو در سال‌های اولیه فعالیت. این ارکستر مدت‌ها تحت نظر استاد ابوالحسن صبا اداره می‌شد.

ارکستر نوین فرهنگ و هنر [Orkestre Novine Farhang va Honar] : ارکستر نوین وزارت فرهنگ و هنر به سرپرستی محمد علی حیدرنیا در سال ۱۳۴۹ خورشیدی و با همکاری: مجتبی میرزاده، هادی آذر، همایون خواجه نوری، جهان بخش و زنده یاد رضاقلی ملکی.

ارکستر وزیری [Orkestre Vaziri] : ارکستر به رهبری استاد علی نقی وزیری که صفحاتی از اجراهای آن توسط کمپانی پولیفون ضبط و موجود می‌باشد.

ارکستر ویژه [Orkestre Viže] : به سرپرستی استاد مشیر همایون شهردار در سال‌های پس از ۱۳۳۰ خورشیدی.

ارکسترهای پنج گانه هنرهای زیبا [Orkestrhâye Panj Ganeye Honarhâye Zibâ] :

ارکستر شماره ۱ - به رهبری استاد ابوالحسن صبا

ارکستر شماره ۲ - به رهبری احمد فروتن راد

ارکستر شماره ۳ - به رهبری علی محمد خادم میثاق

ارکستر شماره ۴ - به رهبری حسین راد مرد

ارکستر شماره ۵ - به رهبری مهدی مفتاح

ارکسترهای رادیو پیش از انقلاب [Orkestrhâye Râdyo piš az Enqelâb] : درویش شماره ۲، شماره ۵، شماره ۶، شماره ۸، ارکستر رامتین ونکیسا.

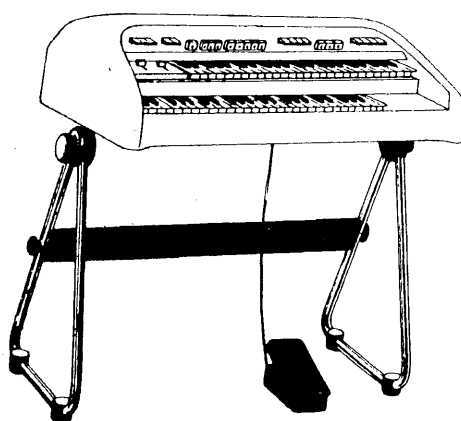
ارکسترهای رادیو در دهه ۳۰ - ۱۳۲۰ [Orkestrhâye Râdyo dar dehe 1320-30] :

در این دهه ارکسترهای مشهور رادیو ایران عبارت بودند از: ارکستر محجوبی، ارکستر انجمن موسیقی ملی، ارکستر خالیدی، ارکستر وفادار، ارکستر منصوری، ارکستر خادم میثاق و ارکستر عادل آخوندزاده.

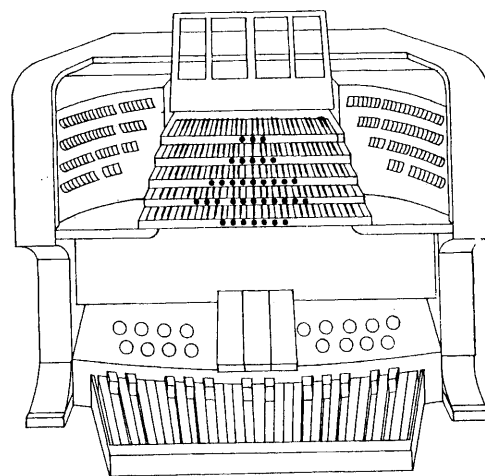
ارکوازی، غلامرضا (Qolamrezā Arkevāzi) : شاعر و ترانه سرای کرمانشاهی که در صحنه زندگی می کند.

اُرگ (Org) : از بزرگترین و قدیمی ترین سازهای جهان. ارگ، سازی است از رده آلات بادی شتی دار که نوع مبلی آن با یک یا چند ردیف شتی ساخته شده است و وسعت صدائی برابر ۶/۵ اکتاو دارد. سابقه پیدایش این ساز را به مصری ها نسبت می دهند. ارگ شباهت زیادی به ارغنون دارد. ارگ امروزه دارای طبقات گوناگون بوده و میدان صوتی وسیع و گسترده تراز پیانو دارد. ابو علی سینا در کتاب شفا راجع به اُرگ چنین نوشته است: بعضی اوقات سازهایی می سازند که هوا در آن ها می دمند و یک ساز مرکبی است، شبیه ساز ارغنون.

ژان باتیست تارونیه Jean-Baptist Tavernier سیاح معروف فرانسوی که در زمان صفویه به ایران آمده می نویسد: یک اُرگی بود که با کوک و فتر نواخته می شد و این هدیه ای است که سفیر کبیر مسکو برای شاه آورده بود. اُرگ انواع مختلف دارد: ارگ آبی، بلوری، دستی.

ارگ الکتریکی

ارمنی، زادور (Tsatur Armani) : از سه تار سازان مشهور ایران و همدوره با استاد علی محمد صفائی، استاد فرج الله، استاد یحیی قدیم و حاج طایر.

ارمنی، موسیقی (Musiqiye Armani) : از چندین صد سال گذشته که ارمنی ها به ایران کوچ کردند فرهنگ موسیقی عاشوقی آن ها نیز وارد موسیقی ایران شده و این موسیقی بر موسیقی ترکی و آسوری اثر گذاشت. عاشوق های ارمنی آذربایجان شرقی با موسیقی عاشیقی و مقام های این استان، عاشوق های ارمنی چهار محال بختیاری با توشمال های این سرزمین برخورد کردند و بدین گونه بده بستان های فرهنگی رخ داد. عاشوق های ارمنی ادامه دهندگان سنت خنیاگری گوسان های ارمنی هستند. واژه گوسان در زبان ارمنی از

زبان پارتی وام گرفته شده و همواره دستگاه مذهبی ارمنی ها با دیده تحقیر به گوسان ها می نگریسته است. واژه عاشوق در موسیقی ارمنی از قرن هفتم میلادی متداول شد. وزن های موجود در موسیقی ارمنی بسیار گوناگون است، از میان آن ها می توان به بیات آور، بایاتی، غزل، داستان، مستتراد، قوچما و دیوانی اشاره کرد. تعداد وزن ها به ۴۰ می رسد.

عاشوق های ارمنی اغلب نام های غیر ارمنی داشته اند، مانند: باقر اُغلی، غیرتی، محجوبی، یتیم اُغلان، غول آرزونی و تعداد محدودی هم نام ارمنی داشتند نظیر: مانبا، گیلو، آرتم و مِکو. از قرن ۱۹، زمانی که ملی گرائی در میان ارمنی ها رشد کرد، عاشوق های ارمنی از نامیده شدن به وسیله نام های غیر ارمنی خودداری کردند و حتی نام گوسان بر خود نهادند. در فرهنگ عاشوقی ارمنی نام "ناهایت کوچاک" بعنوان نخستین عاشوق ارمنی آمده که مربوط به قرن ۱۶ میلادی است. آوازه های عاشوقی دارای چهار مکتب اصلی است:

۱. مکتب تفلیس: از عاشوق های این مکتب می توان به دُستی، سایادنوا، نقاش هوناتان و شامچی مِلکن اشاره داشت.

۲. مکتب ایروان با عاشوق هائی مثل: شیرین و نیرانی.

۳. مکتب آلکساندرآپل: (گیومری کنونی در ارمنستان) با عاشوق هائی نظیر: حیوانی، جمالی، فیگه و شیرام.

۴. مکتب جلفا: با عاشوق های معروفی مثل: باقر اُغلی، غول آرزونی، غول سارکیس، و سپان اُغلی. در فرهنگ عاشوقی ارمنی، جلفای ایران سهم بسزائی دارد. عاشوق های این مکتب خود را غول می نامیدند که به معنی خادم و خدمتگذار است. در کنار جلفا می بایستی به روستای سنگباران از ناحیه فریدن اصفهان اشاره کرد که در زمینه موسیقی عاشوقی ارمنی از جایگاه والائی برخوردار است. همچنین روستا های چهار محال و بختیاری نیز دارای عاشوق های ارمنی بسیار بوده است نظیر: هارتون اُغلی و اله وردی. سایادنوا را بزرگترین عاشوق ارمنی می شناسند که در سال ۱۷۲۲ میلادی در ناحیه ای بنام ساناهیت به دنیا آمد و در سال ۱۷۹۵ در زمان لشکر کشی آقا محمد خان قاجار به تفلیس در جنگ کشته شد.

ارموی، صفی الدین (Safieddin Armavi): موسیقی دانی که ۶ آواز الحاقی به ۱۲ مقام موسیقی ایران اضافه نموده. ۶ آواز الحاقی عبارتند: گوشت، گردانیه، سلمک، نوروز، مایه و شهناز. ۱۲ مقام موسیقی سنتی ایران عبارتند از: عشاق، نوا، بوسلیک، راست، عراق، اصفهان، زیر افکند، برزگ، زنگوله، رهاوی، حسینی، حجازی. پرده های سازنده ۱۲ مقام و ۶ آواز الحاقی بوسیله روح اله خالقی و دکتر مهدی برکشلی استخراج و نت نویسی شده اند.

اروندی پور، بهروز (Behruz Arvandipur): از نوازندگان نامی "نی" این ساز کهن که قدمتی بیش از ۵۰۰۰ سال در ایران دارد.

اریک (Eric) : آهنگساز برجسته و معروف ایرانی که از او کارهای بیشماری را دیده ایم. اریک در زمینه ساختن موسیقی برای فیلم های فارسی نیز فعال بوده که در زیر به نمونه هایی از کارهای او اشاره می کنیم:

- آتش جنوب، با شرکت ناصر ملک مطیعی، پوری بنائی که فیلمی مشترک بین ایران و فرانسه بود.
- بوی گندم، فیلمی از فرزاد دلجو که در این فیلم موسیقی آن توسط اریک و سیاوش قمیشی ساخته شد.
- تکیه بر باد، فیلمی از فریدون ژورک با شرکت مرجان.

ارین، کلوب (Klube Erin) : مکانی برای عرضه هنر تاتر و موسیقی در تبریز به سال ۱۳۰۲ که به همت آقای بیوک نخجوان تاسیس شد.

ازرقی (Azraqi) : از شاعران معروف سده پنجم هجری است. این شاعر در زمان خواجه عبدالله انصاری می زیست و ارادت خاصی به او داشت. این شاعر در سال ۵۲۷ هجری چشم از جهان فرو بست.

اس (Ās) : لابل. اصطلاحات اس دور AS DUR به معنی لابل مازور و اس مال یا مل AS MOLL به معنی لابل مینور است.

اسب بمردی، حبیب اله (Habib-ollāh Asbbemardi) : از تعزیه خوان های خوش صدا و مشهور دوران قاجاریه.

اسب چوبی (Asbe Cubi) : از آوازهای معروف در موسیقی کاشمر که بهنگام عروسی خوانده می شود.

اسپراس (Esprās) : یکی از مقام های هشتگانه موسیقی عهد بهرام پنجم ساسانی.

اسپندار، شیر محمد (Šir Mohammad Espandār) : نوازنده مشهور دونلی (سازی است محلی شبیه نی لبک) در بمپور بلوچستان.

اسپهدان (Espahbodān) : نام سرودی قدیمی است.

اسپیکاتو (Spikâto) : نوعی اجرای آرشه در سازهای زهی که آرشه از وسط به آرامی به سیم کشیده و از سیم جدا می شود.

استاد جعفر (Ostâd Jawfar) : استاد سازنده تار، سه تار و سنتور، و از شاگردان برجسته استاد یحیی.

استاد حاجی (Ostâd Hâji) : سازنده مشهور تار، همدوره با استاد فرج الله، هامبارسون و آقاگلی.

استاد صفا (Ostâd Safâ) : از سازندگان مشهور سه تار که نحوه کار ایشان مورد استفاده استادهایی چون حاج آقا محمد مجرد ایرانی، و استاد حسن زادخیل قرار گرفته است.

استاد عباس (Ostâd Abbâs) : استاد سازنده تار، سه تار و سنتور که در خیابان شاه آباد تهران در سال های ۱۲۸۰ به بعد مغازه داشت. استاد عباس برادر استاد جعفر و هر دو از شاگردان ممتاز استاد یحیی بودند.

استاد معصوم کمانچه ای (Ostâd Mawsum Kamâncei) : نوازنده بزرگ کمانچه در دوران صفویه.

استاد، نیما (Ostâd Nimâ) : آهنگساز و تنظیم کننده ساکن کالیفرنیا که از او آلبوم: "آئینه" با صدای تارا در دسترس می باشد.

استاره (Stâre) : سازی که سه سیم یا وتر داشته باشد.

استانیان، مارسل (Mârsel Stepânyân) : سرپرست ارکستر پاپ رادیو و تلویزیون ملی ایران پس از زنده یاد واروژان (Vâruzân) و از نوازندگان مشهور پیانو.

استپانیان، هایک **[Hâyk Stepányân]** : نوازنده ویلن آلتو در ارکستر سنفونیک تهران در سال های ۱۳۳۶ و بعد از آن.

استرتو **[Streto]** : به تغییر سرعت در یک قطعه موسیقی اطلاق می گردد و هم چنین به معنی فشرده تر، در کنار هم و زنده جاندار.

استغنائی نیشابوری **[Esteqnâyi Nîshâburi]** : از شاعران معاصر آل بویه و آل سامان در سده چهارم هجری است.

استکاتو **[Stecâto]** : با علامت نقطه ای به نام نقطه استکاتو که زیر یا روی یک نت موسیقی قرار می گیرد و مفهوم اجرای یک نیمه از نت و سکوت نیم دیگر را می رساند.

استوار، حسین **[Hoseyn Ostovâr]** : از پیانو نوازان برجسته ایران و شاگرد درویش خان که بعد ها از محضر استاد زنده یاد محمود مفخم (مفخم الممالک) و استاد رحمت الله مهتدی فیض برد. در ضمن حسین استوار از برجسته ترین تنظیم کنندگان آهنگ بشمار می رود. او در سال ۱۲۷۵ در تهران به دنیا آمد و در سال ۱۳۶۵ بدرود زندگی گفت.

استوار، هوشنگ **[Husang Ostovâr]** : آهنگ ساز مشهور ایرانی و از آهنگسازان برجسته ارکستر سنفونیک تهران و استاد هارمونی و ساز شناسی.

اسحاقی، محمد رضا **[Mohamad Rezâ Eshâqi]** : اسحاقی، خواننده آوازهای شرق مازندران و نوازنده چیره دست دو تار است که در سال ۱۳۲۶ در بهشهر به دنیا آمد. او از شاگردان ممتاز استاد حسن علی پور است.

اسداله خان **[Asadollâh Xân]** : نوازنده تار و ستور و از اعضای فعال ارکستر انجمن اخوت که همکاری نزدیکی با درویش خان، سیدحسین طاهرزاده، باقر خان کمانچه کش و حسین خان هنگ آفرین داشت.

اسداله خان (Asadolláh Xàn) : نوازنده تار و از همکاران استاد آقا حسین قلی که به اتفاق ایشان و باقر خان رامشگر نوازنده کمانچه و اسد الله خان دیگر که نوازنده تار و سنتور بود همراه با سید احمد خان آوازخوان به پاریس رفته و علاوه بر اجرای چند کنسرت، صفحاتی را نیز در آن جا ضبط نمودند.

اسداله خان کرمانی (Asadolláh Xàn Kermáni) : نوازنده نی که همزمان میرزا عبد الله استاد تار بود.

اسد الهی، رحمان (Rahmán Asadelláhi) : استاد رحمان اسدالهی، آهنگساز و نوازنده چیره دست قارمون در سال ۱۳۳۰ خورشیدی در تهران بدنیا آمد. خانواده مادری این هنرمند، جد در جد از سازندگان، نوازندگان و تعمیرکاران ساز قارمون در آذربایجان بوده اند. استاد رحمان از ده سالگی به یادگیری ساز قارمون پرداخته و معلم نخست او مادرش بود. پس از آموزش های مقدماتی، او نزد استاد افرنجی رفت. شوربختانه در دهه ۱۳۴۰، موسیقی آذربایجانی در هنرستان های موسیقی تدریس نمی شد، از این رو هنرمندان ترک، این موسیقی را سینه به سینه به آیندگان انتقال می دادند. استاد رحمان اسد الهی در سال ۱۳۴۷ به رادیو تلویزیون ملی رفته و با ارکستر آذربایجانی رادیو تلویزیون همکاری خود را آغاز می کند و این زمان مقارن بیست و پنج سالگی جایگزینی آکوردئون بجای قارمون در ایران بود. پس از فتنه خمینی، استاد رحمان تا سال ۱۳۶۰ در رادیو تلویزیون بکار اشتغال داشت ولی بعلت بی حرمتی بیش از حد مسئولین مذهبی نسبت به موسیقی ایرانی، این سازمان را ترک نمود و در سال ۱۳۶۴ پس از دستگیری و شکسته شدن ساز مقدسش قارمون توسط انصار حزب اله و سوزاندن سازش توسط ثاراله ایران را ترک گفت و به اروپا رفت و در آنجا به بسط و تبلیغ و تدریس قارمون پرداخت. در سال ۱۳۶۹ خورشیدی بنا به دعوت رادیو تلویزیون جمهوری آذربایجان به آن کشور رفته و بیست و پنج کنسرت در شهر های مختلف آن کشور برگزار می نماید. استاد رحمان اسد الهی دارای دیپلم افتخاری موسیقی از دانشگاه موسیقی باکو می باشد. این هنرمند برجسته در سال ۱۹۹۵ میلادی در فستیوال هنری موسیقی در آلمان در بین ۶۵۰ آکادرونست شرکت کننده از اقصی نقاط جهان در بخش تک نوازی به مقام اول رسید. استاد رحمان اسدالهی در حال حاضر در جنوب کالیفرنیا در کشور آمریکا زندگی می کند و کارهای او توسط کمپانی های بزرگ آمریکائی نظیر 7/8 به بازار جهانی عرضه میشود.

اسد اوغلی، صادق جان (Sâdeq-Jân Asad Oqlî) : سازنده تار با مشخصات ویژه در نواختن موسیقی آذربایجانی. صادق جان، این ساز را ۱۵۰ سال پیش در قره باغ ساخت. جهت آگاهی بیشتر راجع به ساختمان تار، لطفاً به تار آذربایجانی نگاه کنید.

اسدپور (Asadpur) : استاد و نوازنده چیره دست ویلن در سنندج. از شاگردان ممتاز و مشهور او می توان به استاد نصرت الله حدادی اشاره داشت.

اسدی (Asadi) : ابونصر اسدی طوسی از شاعران بزرگ سده پنجم و از جمله حماسه سرایان معروف ایران است. کرشاسب نامه کتابی است که اسدی آن را در سال ۴۵۸ هجری به پایان برده است.

اسدی آذر، ناصر (Nâser Asadiâzar) : نوازنده مشهور آکوردئون که در سال ۱۳۱۵ در تهران به دنیا آمد. او از سن ۱۲ سالگی تحت نظر استاد یوسف یوسف زاده معلم و استاد سلفژ و تئوری هنرستان عالی موسیقی به فراگیری اصول و مبانی موسیقی و تئوری آن پرداخت. او در سن ۲۰ سالگی بعنوان مدرس آکوردئون در هنرکده موسیقی تهران در خیابان امیریه شروع به کار کرد. اسدی آذر در حال حاضر عضو انجمن هنرمندان ایران بوده و به تدریس خصوصی آکوردئون و ارگ اشتغال دارد.

اسدیان، احمد (Bahman Asadyân) : احمد اسدیان در سال ۱۳۲۱ در سبزوار به دنیا آمد. او در سال ۱۳۳۹ در استودیو ایران فیلم در قسمت صدا برداری و صدا گذاری مشغول کار گردید و تا سال ۱۳۴۴ با این استودیو همکاری داشت. او در دیماه ۱۳۴۵ به استخدام رادیو تلویزیون در آمد و قسمت های فنی ضبط برنامه، دوبلاژ فیلم ها، باندا فکت و ضبط دیالوگ و میکس مشغول فعالیت و همکاری است.

اسدی، بهمن (Bahman Asadi) : خواننده و نوازنده گیتار و هنرمند جوانی است که در سال ۱۳۴۰ در تهران به دنیا آمد. پدرش، هنرمند گرانقدر علی اسدی بود و بهمن از سن چهار سالگی فعالیت هنری اش را با آواز خواندن در برنامه کودک رادیو و تلویزیون آغاز نمود. از استادان آواز او می توان به خانم پری زنگنه اشاره نمود. او در کنار آوازخوانی و نواختن گیتار به سرودن شعر، ملودی سازی اشتغال دارد. او در سال ۱۳۷۳ به دانشکده هنر دانشگاه آزاد راه یافت و زیر نظر استاد هائی چون محمود جعفری امید، تورج نگهبان و فریدون شهبازیان، بابک بیات و پری زنگنه آموزش دید که اکثر استادهای یاد شده اینک در لس آنجلس زندگی می کنند.

اسدی، حسین علی (Hoseyn Ali Asadi) : خواننده مشهور ترانه های محلی خراسانی. آلبوم: یار گلم از کارهای زیبای این خواننده می باشد.

اسدی، حمداله (Hamd-ollāh Asadi) : از نوازندگان مشهور چگور و تار در ساوه به سال ۱۳۱۴ خورشیدی.

اسدی، سعید (Said Asadi) : خواننده ای که در سال های اول پس از انقلاب در آمریکا فعالیت داشت و اینک هیچ گونه فعالیتی از او مشاهده نمی شود. از سعید اسدی آلبوم "دختر فراش باشی" در دسترس می باشد.

اسدی، علی (Ali Asadi) : علی اسدی در سال ۱۳۰۷ در محله سنگلج تهران بدنیا آمد و از کودکی به نواختن نی لبک پرداخت. برادر بزرگ علی اسدی، ناصر، چون استعداد او را دید، او را نزد استاد حسین علی وزیری تبار و ولی اله البرز برد، و علی زیر نظر این دو استاد به فراگیری موسیقی پرداخت. استاد علی اسدی علاوه بر قره نی، از نوازندگان مشهور ساکسیفون و ویلن بشمار می رود. علی اسدی با افتتاح کلاس موسیقی بنام "هنرگاه موسیقی اسدی" در خیابان پارک شهر شمالی به تدریس علم موسیقی پرداخت. زنده یاد علی اسدی در ۱۱ آذر ماه ۱۳۷۰ بر اثر سکته قلبی چشم از جهان فرو بست.

اسدی، فتحعلی (Fathali Asadi) : فتحعلی اسدی در سال ۱۳۱۴ شمسی در حومه شهرستان ساوه بدنیا آمد. پدرش، حمداله اسدی، از نوازندگان سازی بود بنام؛ چگور. او در ضمن، تار نیز بسیار خوش می نواخت. فتحعلی اسدی چهار ساله، از کودکی با صدای خوش چگور و تار پدر رشد نمود. اسدی در سال ۱۳۳۷ به تهران آمد و در سال ۱۳۴۳ با زنده یاد استاد امیر ناصر افتتاح آشنا و بنا به سفارش ایشان به کسوت شاگردی استاد فرهنگ شریف در آمد. فتحعلی اسدی از سال ۱۳۴۷ فعالیت خود را با رادیو ایران آغاز نمود.

اسدی، ناصر **(Nāser Asadi)** : نوازنده چیره دست ویلن و از همدوره ای های استاد مجید وفادار. ناصر اسدی برادر استاد علی اسدی نوازنده مشهور قره نی و موسس هنرگاه موسیقی اسدی است.

اسراج **(Asrāj)** : نوعی رباب که بشکل تنبور یا سه تار امروز است.

اسعدی، علی اکبر **(Ali-Akbar Aswadi)** : موسیقیدان همدوره استاد علی محمد خادم میثاق و مهدی مفتاح، حسین بیگلری پور، احمد فروتن راد و نصراله کیهانی. در آن زمان (۱۳۱۵ خورشیدی) اشخاص فوق از شاگردان استاد علی نقی وزیری بودند. این هنرمند در سال ۱۳۲۰ کلاس تعلیم موسیقی در تهران دایر کرده بود.

اسفراین **(Esfarāyen)** : از مقام های هشتگانه موسیقی قدیم ایران.

اسفندیاری، علی **(Ali Esfandyāri)** : لطفاً به نیما یوشیج نگاه کنید.

اسکندرآبادی **(Eskandar-ābādi)** : خواننده خوش صدا و نابینا که در اروپا زندگی می کند.

اسکندری، حسن **(Hasan Eskandari)** : حسن اسکندری متولد ۱۳۲۶ در ارسباران است. او هنر عاشیقی را نزد عاشیق عبدالعلی نوری، عاشیق عزیز شهنازی و عاشیق حاج علی عبادیان آموخت. حسن اسکندری از چهره های معروف در موسیقی عاشیقی آذربایجان است.

اسکندری، منوچهر **(Manucehr Eskandari)** : از هنرمندان مشهور کرد در ارکستر تلویزیون کردستان مرکز سنندج.

اسکوئی، احمد **(Ahmad Oskui)** : نوازنده و استاد ویلن که در تهران آموزشکده موسیقی دارد.

اسکوئی، ژاله **(Žāle Oskui)** : از فارغ التحصیلان دوره لیسانس هنرستان عالی موسیقی در رشته کُر.

اسکوئی، محمود (Mahmud Oskui) : نوازنده پیانو و از همکاران نزدیک رحمت الله رشیدی، قاسم نیک پور و سید حسین رضوی نوازنده چیره دست ویلن.

اسلامیه، مصطفی (Mostafá Eslámiye) : خواننده خوش صدا و از فعالین انجمن ادبی صائب تبریزی. مصطفی اسلامیه در سال ۱۳۳۱ خورشیدی در شمیران به دنیا آمد. پدرش از صدای بسیار خوبی برخوردار بود. او در سال تحصیلی ۴۸ - ۱۳۴۷ در مسابقات هنری آموزشگاه های شمیران شرکت و در رشته آواز ایرانی نفر اول شناخته شد. بعد ها از شاگردان استاد اسماعیل مهرتاش بود و در سال ۱۳۴۶ به توصیه خواننده پر ارج محمد رضا شجریان به کلاس درس استاد نصر الله ناصح پور رفت. مصطفی اسلامیه در کنار آواز خواندن به نواختن ساز سه تار نیز پرداخته و آوازش را با ساز خودش همراهی می کند.

اسماعیل خان (Esmâil Xân) : نوازنده چیره دست ضرب و از استادهایی که برای مدتی آموزش استاد بزرگ ضرب ایران حسین تهرانی را بعهدہ داشت.

اسماعیل خان (Esmâil Xân) : نوازنده زبردست تار و کمانچه در دربار ناصری.

اسماعیل زاده، حسین خان (Hoseyn Xân Esmâilzâde) : استاد بینظر دوره ناصری و پسر اسماعیل خان کمانچه کش است. او پس از فرا گرفتن کمانچه از عمویش، قلی خان، مدتی با دسته مطربان سرپولک همکاری داشت و بعد ها به ارکستر انجمن اخوت (اخوان صفا) پیوست و نوازندگی در مجالس را کنار گذاشت. استاد حسین خان اسماعیل زاده، ویلن نواز برجسته ای بود که ویلن را به سبک کمانچه میزد. از مشهورترین شاگردان او می توان به: رکن الدین خان مختاری، ابوالحسن صبا، شهباز برمکی و ابراهیم خان منصوری اشاره داشت. استاد حسین یاحقی از شاگردان او در رشته کمانچه است. یکی دیگر از شاگردان استاد اسماعیل زاده، زنده یاد حسام السلطنه (جهانگیر مراد) بود. استاد اسماعیل زاده را بحق می توان از زبردست ترین آفرینندگان پیش در آمد و رنگ محسوب کرد. از دیگر شاگردان استاد اسماعیل زاده، استاد حسین تهرانی بودند که در سال ۱۳۰۷ افتخار شاگردی ایشان را داشتند.

اسماعیلی، پرویز (Parviz Esmâvili) : از فارغ التحصیلان هنرستان موسیقی ملی در زمان ریاست زنده یاد استاد روح اله خالقی.

اسماعیلی، پولاد (Pulād Esmāil) : پولاد اسماعیل از معروفترین شروه خوان های منطقه دشتی استان بوشهر است که بعنوان آموزگار دبستان در روستای میل اشک در ۱۵ کیلومتری خور موج بکار اشتغال دارد.

اسماعیلی، حسن (Hasan Esmāwili) : نوازنده و سازنده نی که در قم ساکن می باشد.

اسماعیلی، حیدر (Heydar Esmāili) : نوازنده ماهر فلوت. زنده یاد حیدر اسماعیلی در سال ۱۳۰۴ در قزوین به دنیا آمد. او سال ها نوت خوانی را نمی دانست تا این که در سال ۱۳۳۰ با عبد الله جهان پناه، نوازنده مشهور ویلن و استاد رحمت الله مهتدی استاد چیره دست پیانو آشنا شد و آن زمان بود که خط نت را آموخت. حیدر اسماعیلی یکی از اعضاء فعال ارکستر شماره ۷ رادیو بود و همکاریش را با رادیو تا سال ۱۳۴۹ ادامه داد. زنده یاد اسماعیلی روز یکشنبه ۲۱ مهر ماه ۱۳۷۰ بر اثر سکته چشم از جهان فرو بست.

اسماعیلی، رضا (Rezā Esmāwili) : خواننده معروف ترانه های محلی بختیاری. از این خواننده آلبوم؛ کوک صحرا در دسترس می باشد.

اسماعیلی، عباس (Abbās Esmāili) : از تعزیه خوان های معروف سال های ۱۳۳۰ خورشیدی به بعد است.

اسماعیلی، محمد (Mohamad Esmāili) : استاد محمد اسماعیلی، نوازنده توانای ضرب و شاگرد ممتاز استاد زنده یاد حسین تهرانی است. از محمد اسماعیلی در کنار بالغ بر ۳۰ سال ضرب نوازی، کتاب آموزش تمبک در دسترس می باشد. محمد اسماعیلی در سال ۱۳۱۳ در تهران به دنیا آمد. مرتضی و مصطفی گرگین زاده، دایی های او مشوق او در نواختن ضرب بودند. محمد اسماعیلی در ۱۳۳۰ افتخار شاگردی استاد حسین تهرانی را پیدا کرد. محمد اسماعیلی در ۱۳۴۵ سرپرستی گروه تنبک وزارت فرهنگ و هنر را عهده دار شد.

اسیر، جلال (Jalāl Asir) : شاعر و ترانه سرای معاصر که از اشعارش در ترانه اشک ما، باده ما با صدای خانم پریسا استفاده شده است.

اسیر شهرستانی (Asir Šahrestāni) : اسیر شهرستانی در سال ۱۰۲۹ هجری در اصفهان بدنیا آمد و در دوران شاه عباس بزرگ، شاه صفی و شاه عباس دوم زندگی کرد. از دیوان اسیر شهرستانی نسخه های متعددی وجود دارد. ۲ نسخه به شماره های **Supp827** و **Supp954** در کتابخانه ملی پاریس و نسخه ای به شماره **Add19,662** در کتابخانه موزه بریتانیا. دیوان این شاعر شامل ۲ هزار بیت می باشد.

اشاره (Ešāre) : در نواختن تنبک دو نُت کوچک را گویند که در ناحیه میانه با انگشت های اول و دوم دست چپ قبل از تم اجرا می شود.

آشتر خجو (Astarxaju) : از نغمه های موسیقی کاشمر خراسان که با نی لبک نواخته می شود.

اشرافی، حسین (Hoseyn Ešrāqi) : استاد نوازنده تار و سازنده آن که در گلپایگان زندگی می کند.

اشرافی، روزیتا (Rozitā Ešrāqi) : نوازنده جوان پیانو با سن ۲۲ سال که از ۱۵ سالگی بعنوان سولیست به نواختن آثار موسیقیدان های معروف جهان می پرداخته است.

اشرافی، یلدا (Yaldā Ešrāqi) : نوازنده جوان پیانو که در حال حاضر ۲۰ سال دارد. او در سن ۱۳ سالگی بعنوان سولیست ارکستر کانون موسیقی چنگ به اجرای آثار بزرگان موسیقی دنیا می پرداخته.

آشتری (Aštari) : از الحان موسیقی در دستگاه شور. آشتری با نام هشتری، هشتدری، پروانه هشتری نیز خوانده می شود. این لحن در موسیقی قدیم دیده نمی شود.

آشتری، علی (Ali Aštari) : علی آشتری متخلص به فرهاد از شعرای معاصر است که اشعارش زینت بخش برنامه گل های رادیو بود. علی آشتری در ۱۳۰۱ متولد و در سال ۱۳۴۰ در سن ۳۹ سالگی چشم از جهان فرو بست. او از محدود غزل سرایان معاصر بوده که از شهرت و محبوبیت ویژه ای برخوردار است.

پدر او میرزا احمد خان اشتری در شعر تخلص یکتا داشت و در نقاشی از شاگردان کمال الملک غفاری بود. علی اشتری در جوانی بخاطر عشق به دختری که به او نرسید، عاشق پیشگی و شوریدگی را برگزید و راهی را رفت که استاد رضا محجوبی رفته بود.

اَشْرَفی (Ašrafi): موسیقیدان و رهبر کُر هنرستان عالی موسیقی و از اعضاء برجسته و فعال انجمن اشاعه و اعلا موسیقی ایران در سال ۱۳۳۵.

اَشْرَفی، امیر ناصر (Amir Nāser Ašrafi): خواننده خوش صدا و جوان که در سال ۱۳۳۶ در گلپایگان متولد شد. او زیر نظر پدر با موسیقی سنتی ایران آشنا شد و در سال ۱۳۵۰ در تهران به محضر استاد زنده یاد اسماعیل مهرتاش رفت. او مدتی نیز از شاگردان زنده یاد عبد الله دوامی بود. امیر ناصر اشرفی یکی از بنیانگذاران گروه موسیقی دیلمان است. او در کشورهای اروپایی کنسرت های بسیاری را برپا نموده است.

اشکان، بابک (Bābak Aškān): خواننده خوش صدا و جوان که در تهران زندگی می کند. از ترانه های زیبای او می توان به: حریر سبز که کاری از هنرمند پر آوازه شیرازی، حسن صفوی می باشد، می توان اشاره نمود.

اشکنه (Eškene): لحنی است در موسیقی قدیم ایران.

اشکور (Eškevar): از آهنگ های گیلانی که با ساز و همراهی نقاره اجرا می شود.

اشکی (Aški): میر اشکی قمی شاعر دربار جلال الدین اکبر در سال ۹۷۲ هجری چشم از جهان بست. نسخه ای از دیوان شعر او بشماره **OR4616** در کتابخانه موزه بریتانیا وجود دارد. اشکی در شعر از شیوه آصفی شاعر معروف سده نهم پیروی می کرده است.

اشل موسیقی (Ešele Musiqi): مجموع نت ها در پیانو و حامل، مجموعه ای از بم ترین تا زیرترین نت ها را گویند که بوسیله صوت انسان یا سازهای مختلف قابل اجرا هستند.

اَشْنَاوَا، عبدالرحیم (Abdolrahim Ošnāvā): عاشیق زنده یاد آذربایجان غربی (رضائیة).

اصغری، علی [Ali Asqari] : از صدا برداران و صدا گذاران برجسته رادیو تلویزیون ایران.

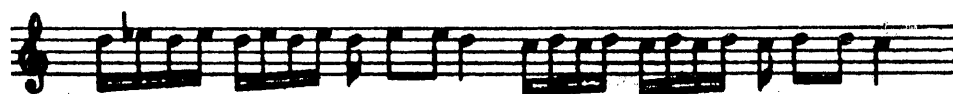
اصفهان (Esfhân) : آوازی است از درجه چهارم دستگاه همایون و لحنی است قدیمی از جمله ۲۴ شعبه موسیقی مورد بحث کتب قدیمی. در برخی از کتب موسیقی قدیمی نام های اصفهان و اصفهانک در دوایر آوازا جا بجا آمده است. اصباهان و اسپاهان نیز آمده است. اصفهان هم چنین در ادوار ۸۴ گانه موسیقی قدیم نیز وجود داشته. مراغی، اصفهان را دایره ۵۴ ذکر کرده. آواز اصفهان از تنیک آغاز و به تنیک ختم می شود.

اصفهان

اصفهانک (Esfehānak) : که صفاهانک نیز آمده، از جمله ۱۲ مقام موسیقی قدیم ایران است. در موسیقی امروز، اصفهانک گوشه کوچکی است در دستگاه ماهور، راست پنجگاه و نوا. برخی ها اصفهانک را شعبه ۲۰ یا ۲۱ از شعب ۲۴ گانه موسیقی قدیم که پرده عراق به اندازه مناسبت داشته می دانند.

اصفهانک

اصفهان‌ی، تاج (Tāj Esfehāni) : لطفاً به تاج اصفهان‌ی نگاه کنید.

اصفهان‌ی، حاج میرزا لطف اله (Hāj Mirzā Lotfollāh) : از تعزیه خوان های معروف دروه قاجاریه.

اصفهان‌ی، سلیمان (Soleymān Esfehāni) : نوازنده ماهر نی و از اولین کسانی که بعنوان نوازنده نی در عصر حاضر از او نام می برند.

اصفهان‌ی، سید عبدالرحیم (Seyyed Abdolrahim Esfehāni) : خواننده ماهر که به ردیف های موسیقی ایران تسلط کامل داشت و شاگردان بسیاری را پرورانده که از معروفترین آن ها؛ سید حسین طاهرزاده است.

اصفهان‌ی، شاطر (Šāter Esfehāni) : از نوازندگان زبردست نی در سال های ۱۳۲۰ و پس از آن.

اصفهان‌ی، صبا (Sabā Esfehāni) : نوازنده قدیمی نی که در سال های ۱۳۲۰ و پس از آن فعالیت داشت.

اصفهان‌ی، عبدالخالق (Abdolxāleq Esfehāni) : از نوازندگان مشهور نی در دوره ناصری که متأسفانه اطلاعات زیادی راجع به او در دست نیست.

اصفهانی، محمد **[Mohammad Esfehāni]**: آهنگساز و خواننده خوش صدائی که در تهران فعالیت دارد. از محمد اصفهانی آلبوم "حسرت" در دسترس می باشد. دکتر محمد اصفهانی در سال ۱۳۴۵ شمسی در تهران بدنیا آمد و دکترای خود را در طب دریافت کرده و در کنار حرفه پزشکی به آهنگسازی و خواندن می پردازد. از معلمین دکتر محمد اصفهانی، استاد محمد رضا شجریان، فریدون شهبازیان، بابک بیات و علی جهاندار می باشند.

اصل **[Asl]**: به لحن موسیقی گویند. در متون موسیقی قدیم به عنوان: اصل مایه و اصل شهنار بر می خوریم.

اصلان زاده، مرتضی **[Morteza Aslānzāde]**: از صدا برداران رادیو تلویزیون ایران.

اصلانی، امیر **[Amir Aslāni]**: شاعر و ترانه سرای معاصر که ترانه هائی از او با صدای امان اله تاجیک در دسترس می باشد.

اصلانیان، ملیک **[Emānuel Melik-Aslānyān]**: استاد و نوازنده بنام پیانو که شاگردان مشهوری چون اردشیر روحانی و امیر بدخش را تربیت کرده است.

اصلانی، حسین **[Hoseyn Aslāni]**: موسیقیدان برجسته ایرانی که برای خواننده بزرگ ایران، محمد نوری آهنگهای زیادی را ساخته است.

اصلانی، سوسن **[Susan Aslāni]**: از فارغ التحصیلان دوره سوم هنرکده موسیقی ملی در خرداد ۱۳۵۷ با ساز تخصصی ستور.

اصلانی، فرامرز **[Farāmarz Aslāni]**: فرامرز اصلانی، خواننده، آهنگساز، ترانه سرا، نوازنده گیتار و روزنامه نگار در خیابان فرهنگ امیریه بدنیا آمد. دوران ابتدائی را در دبستان سن لوئی تهران و دبیرستان را در مدرسه شرف گذراند و از دبیرستان آذر دیپلم خود را گرفت. پس از دیپلم به دانشگاه ملی رفت و پس از موفقیت در امتحان اعزام دانشجو به خارج در سال ۱۹۶۶ میلادی به انگلستان رفت. او در سال ۱۹۷۱ از

دانشگاه لندن در رشته روزنامه نگاری فارغ التحصیل گشت. فرامرز اصلانی در سال ۱۹۷۵ به ایران باز گشت و بمدت دو سال به کار روزنامه نگاری اشتغال ورزید. پس از آن از کار خود استعفاء داد و به ضبط آهنگ ها و ترانه های خود توسط کمپانی CBS پرداخت. فرامرز اصلانی کار جدی هنری را از سال ۱۹۷۱ آغاز نمود. ترانه های ماندگار: "اگه یه روز"، "دیوار"، "دل اسیره" حاصل کار سال های ۱۹۷۲ تا ۱۹۷۵ است که او در لُس آنجلس بسر می برد. فرامرز اصلانی در حال حاضر در لُس آنجلس زندگی و از فعالیت خوبی برخوردار است.

اصلانی کتولی، علی اصغر (Ali Asqar Katuli Aslani): نی نواز برجسته و خواننده معروف علی آباد کتول مازندران است که دو تار نیز بخوبی می نوازد. او در ۱۳۱۹ در روستای پیچک در محله علی آباد کتول بدنیا آمد. پدر او درویش خان نیز از خوانندگان قدیمی علی آباد کتول بود. دائی او، حسن کتولی، از نی نوازان برجسته منطقه بشمار می رود.

اصلانی کتولی، قربان علی (Qorbân Ali Aslani Katuli): قربان علی اصلانی کتولی، پسر عموی علی اصغر کتولی، خواننده، نی نواز و دوتار نواز معروف مازندران است که در سال ۱۳۱۷ در علی آباد کتول بدنیا آمد. پدرش، شیر علی اصلانی کتولی، از صدای زیبایی برخوردار و نی را با مهارت می نوازد. شغل اصلی او گاوداری است.

اصلی و کرم (Asli va Karam): از متن های مورد استفاده در آواز ترکمن.

اصوات (As. vât): آوازاها، بانگ ها، جمع صوت. لطفاً به صوت نگاه کنید. اصوات موسیقی؛ اصواتی هستند که تعداد ارتعاشات آن ها کمتر از ۱۶ و بیشتر از ۲۰۰۰۰ نباشد.

اصول فاخته (Osule Fâxte): از جمله ۱۷ اصول موسیقی قدیم که آن را فاخته ضرب هم گویند و همچنین نام لحنی در موسیقی قدیم است. اصول فاخته آواز یازدهم می باشد.

اُطرائی، اَرَفَع (Arfaw Atrâi): خانم ارفع اطرائی از شاگردان استاد حسین دهلوی که به کوشش ایشان فرهنگ موسیقی ایران بوسیله انتشارات چنگ چاپ و منتشر شد. ایشان استاد سنتور در هنرستان عالی موسیقی هستند.

اظهری (Azhari): بوداق اظهري شیرازی از شاعران نیمه دوم سده یازدهم هجری است که دیوانش شامل یازده هزار بیت از قصیده و غزل و مثنوی و رباعی است. تنها نسخه منحصر به فرد این شاعر در کتابخانه مدرسه عالی سپهسالار وجود دارد.

اعتدال موسیقی (Ewtedāle Musiqi): تقسیم یک نیم پرده به چهار کوما و نیم را گویند. فکر اعتدال موسیقی منسوب به باخ موسیقیدان مشهور آلمانی است. البته فارمر معتقد است که فارابی ۷۰۰ سال پیش از باخ کاشف این گام بوده است.

اعتصامی، پروین (Parvin Ewtesāmi): پروین اعتصامی در ۲۵ اسفند ۱۲۸۵ خورشیدی در تبریز دنیا آمد. او قسمت اعظم عمر کوتاه خود را در تهران گذراند. پروین ادبیات فارسی و عربی را نزد پدرش میرزا یوسف خان آشتیانی ملقب به اعتصام الملک دارنده و نویسنده مجله ادبی "بهار" آموخت. پروین از کودکی گوشه گیر و مردم گریز بود، کمتر سخن می گفت و بیشتر می اندیشید. دیوان این شاعر متجاوز از ۵ هزار بیت دارد. پروین اعتصامی در روز سوم فروردین ۱۳۲۰ به بستر بیماری افتاد و روز ۱۶ فروردین در سن ۳۵ سالگی چشم از جهان فرو بست.

اعتضادیه، دسته موسیقی (Dasteye Musiqiye Ewtezādiye): از گروه های موسیقی فعال در زمان قاجاریه که از آن صفحاتی کوچک به قطر ۱۷/۵ سانتیمتر وجود دارد.

اعتماد السلطانی، محمد (Mohammad Ewtemād-ol-soltāni): معلم موسیقی در آموزشگاه های موسیقی تهران.

اعتماد شیرازی (Ewtemād Širāzi): از تعزیه خوان های مشهور دوره قاجاریه.

اعتمادی، ابوالقاسم (مفتح السلطان) (Abolqāsem Ewtemādi): استاد سازنده تار، ویلن، سنتور و سه تار که از سازسازان خوب گذشته و همزمان با استاد فرج الله، یحیی قدیم، حاج طایر، زادور ارمنی، سید جلال و حاج محمد کریم خان می باشد. ابوالقاسم اعتمادی در سال ۱۲۶۳ متولد شد. آموزش

ساختن ساز را زیر نظر استاد عباس و برادرش استاد جعفر که از شاگردان استاد یحیی بودند شروع کرد. از ابتکارات بزرگ ابوالقاسم اعتمادی روی ساز می توان به ساختن تار عصائی و تار مقوائی اشاره داشت. ویلن های دست ساز او، از نظر صدا، از ویلن های ایتالیائی برتری داشت.

اعتمادی، حسن (Hasan Ewtemâdi) : نوازنده ویلن که در تهران فعالیت دارد.

اعتمادی، خشایار (Xasâyâr Ewtemâdi) : خواننده جوان و خوش صدائی که در ایران فعالیت دارد. خشایار اعتمادی در سال ۱۳۵۰ در تهران متولد شد. او لیسانس خود را در اقتصاد از دانشگاه آزاد دریافت کرد و از سال ۱۳۷۵ همکاری نزدیکی با رادیو و تلویزیون ایران دارد. از ترانه های او می توان به: من و تو، درخت و بارون که از سروده های زنده یاد احمد شاملو است اشاره کرد.

عجوبه ها (Owjubehâ) : گروه موسیقی پاپ که بعد از معروفیت بیتل ها در ایران بوجود آمد و خواننده این گروه، هنرمند مشهور، جمشید علی مراد بود و نوازنده جاز آن هروس ارتشیان.

اعرابی، احمد (Ahmad Awrâbi) : کترباس نواز ارکستر سنفونیک تهران در سال ۱۳۳۶.

اعرابی، محمود (Mahmud Awrâbi) : موسیقیدان و سرپرست ارکستر اعرابی که ترومپت بسیار زیبا می نواخت. محمود اعرابی موسیقیدان برجسته ایرانی در سال ۱۳۱۳ در محله سنگلج تهران متولد شد. او دوره تحصیلات متوسطه را در هنرستان عالی موسیقی طی کرد. در آن جا زیر نظر استاد ویدر که یکی از استاد های موسیقی از کشور چکسلواکی بود به فراگیری کلارینت اهتمام گزید. در سال ۱۳۳۵ به وزارت فرهنگ و هنر رفت و در ارکستر های این وزارت خانه شروع به کار نمود. همزمان با اشتغال در وزارت فرهنگ و هنر به رادیو ایران نیز رفته و در ارکستر بزرگ رادیو به سرپرستی سیروس شهردار به نواختن ساز پرداخت. پس از سال ۱۳۵۷، اعرابی به سرپرستی ارکستر های موسیقی سنتی ایران برگزیده شد. اعرابی در سال ۱۳۶۹ باز نشسته شد.

اعرابی فرد، مهرداد (Mehrdâd Awrâbifard) : نوازنده توانای ضرب که شاگرد استاد مرتضی اعیان ضرب نواز معروف ایران است.

اعزازی، نازنین [Názenin Ewzázi] : نوازنده جوان سنتور که در تهران فعالیت دارد.

اعظم زنگنه، همایون [Homáyun Awzam Zangane] : نوازنده ویلن در ارکستر سنفونیک تهران در سال ۱۳۳۶.

اعظمی، فضل اله [Fazlolláh Awzami] : زنده یاد فضل اله اعظمی از خوانندگان قدیمی و از شاگردان ادیب خوانساری بودند. فضل اله اعظمی در شهرستان خوانسار، مبادرت به تعلیم هنرجویان آواز می دادند و از شاگردان برجسته ایشان، اسداله آقا کثیری هستند.

اعلم السلطان، میرزا تقی خان [Mirzá Taqi Xán, Awlam-ol-Soltán] : از شاگردان ممتاز لومر فرانسوی در مدرسه دارالفنون که هنر ویلن را نزد این استاد آموخت.

اعمی شهر کردی [Aami Šahr Kordi] : شیخ حسین اعمی شهر کردی شاعر نابینای مشهور در سال ۱۳۲۰ هجری در شهر کرد دنیا آمد. در سه سالگی بر اثر ابتلاء به آبله هر دو چشمش را از دست داد. دیوان اشعار این شاعر نابینا همراه با مصیبت نامه و مناجات نامه در دسترس می باشد.

اعیان، مرتضی [Morteza Awyán] : مرتضی اعیان در سال ۱۳۳۵ شمسی چشم به جهان گشود. در کودکی بخاطر علاقه شدید به ضرب نواختن، نزد حسین خرسندی که یکی از نوازندگان با ارزش ضرب است رفت و یک سال نزد او شاگردی نمود. او سپس به مکتب استاد امیر ناصر افتتاح رفته و تنها شاگرد خصوصی او بود. مرتضی اعیان ۱۵ ساله بود که همکاریش را با برنامه کودکان رادیو شروع کرد. وی در سال ۱۳۵۱ بنا به دعوت استاد دکتر داریوش صفوت به مرکز حفظ و اشاعه موسیقی سنتی ایران رفت. از مرتضی اعیان یک جلد کتاب در خصوص نواختن ضرب موجود است.

آغانی [Aqáni] : جمع آغینه، سرودها، آوازاها. در فرهنگ معین به سازهای غیر بادی اطلاق می شود.

افتاده، حسین (Hoseyn Oftåde) : زنده یاد حسین افتاده، در سال ۱۳۲۷ در تهران متولد شد. او پس از طی دوران تحصیلات دبیرستان، در هنرستان موسیقی ملی، در زمان ریاست استاد حسین دهلوی ثبت نام کرد و موفق به اخذ لیسانس در رشته موسیقی گردید. وی در سال ۱۳۵۴ به استخدام رسمی سازمان رادیو تلویزیون درآمد، و در سال ۱۳۵۸ همکاری خود را با ارکستر بزرگ وزیری آغاز نمود. حسین افتاده، استاد فلوت، در سال ۱۳۶۶ بر اثر سکته قلبی چشم از جهان فرو بست.

افتاده، محسن (Mohsen Oftåde) : از فارغ التحصیلان دوره لیسانس هنرستان عالی موسیقی در رشته فاگت.

افتاده، مینا (Miná Oftåde) : از فارغ التحصیلان دوره اول هنرکده موسیقی ملی در خرداد ۱۳۵۵ با ساز تخصصی سنتور.

افتاده، مینو (Minu Oftåde) : نوازنده چیره دست کمانچه در ارکستر سنتی تالار رودکی تهران.

افتتاح، امیر ناصر (Amir Nâser Eftetâh) : زنده یاد افتتاح، استاد بینظیر ضرب، خدمات شایانی به هنر موسیقی ایران نموده است. از استاد افتتاح ده ها شاگرد نامی و مشهور در رشته ضرب نوازی بجا مانده است. افتتاح در سال ۱۳۱۴ در خیابان مولوی تهران چشم به جهان گشود. او از کودکی به نواختن ضرب علاقه بیشماری داشت. در جوانی نزد هوشنگ مهرورزان که از شاگردان بنام استاد حسین تهرانی بود آموزش دید. او در سن ۲۰ سالگی یعنی در سال ۱۳۳۴ به رادیو راه یافت. امیر ناصر افتتاح بیشتر عمر خود را با خواننده بزرگ ایران اکبر گلپایگانی سپری کرد. او شاگردان بسیاری را تعلیم داده که می توان به استاد محمد اسماعیلی، بهمن رجبی و آبتین اجلالی اشاره داشت. امیر ناصر افتتاح در بهمن ۱۳۶۶ به علت سکته قلبی چشم از جهان فرو بست. آرامگاه او در امامزاده طاهر کرج است.

افتخار (Eftexâr) : از خوانندگان زیبا و خوش صدای زن در دوره ناصری.

افتخاری، پرویز (Parviz Eftexâri) : دکتر پرویز افتخاری، دندانپزشک، در سال ۱۳۲۵ در شهرستان شاهرود، دیده به جهان گشود. دکتر افتخاری در کنار حرفه پزشکی خود، به نواختن سنتور نیز

پرداخته تا جائیکه در آن به مهارت چشمگیری دست یافته است. دکتر افتخاری، ۲۰ سال است که سنتور می نوازد و به ردیف و گوشه های موسیقی سنتی آشنائی کامل دارد.

افتخاری، علی رضا (Ali Rezā Eftexāri): علی رضا افتخاری در سال ۱۳۳۵ در اصفهان متولد شد. او از کودکی بسیار خوب و رسا می خواند. آوازه آوازش از چهار دیوار خانه گذشته و بگوش استاد تاج اصفهانی رسید. وقتی علی رضا به محضر استاد تاج اصفهانی رفت که ۱۲ سال داشت. استاد تاج اصفهانی ردیف های موسیقی را به او آموخت. پس از فوت تاج اصفهانی، علی رضا نزد استادان دیگری چون: حسن کسائی، جلیل شهناز و محمد رضا شجریان رفته و از آنان کسب معلومات کرد. او از سال ۱۳۵۷ همکاریش را با رادیو آغاز نمود.

افخمی، احمد (Ahmad Afxami): نوازنده ویلن که در مشهد زندگی می کند.

افجه ای (Afjei): زنده یاد استاد افجه ای، نوازنده توانای سنتور در قزوین که شاگردان مشهوری نظیر محمد وکیل ها را تربیت کرده است.

افراز، سارا (Sārā Afrāz): نوازنده چیره دست دف و سه تار در سال ۱۳۵۳ خورشیدی در تهران بدنیآ آمد. موسیقی را نزد استاد داریوش صفوت و استاد شهاب الهی آموخت. این هنرمند در تهران به کار تدریس زبان انگلیسی اشتغال دارد.

افراسیابی، داریوش (Dāryuś Afrāsyābi): آهنگساز و نوازنده چیره دست گیتار. داریوش افراسیابی آشنائی اش با دنیای موسیقی از طریق نواختن جاز و ساکسیفون و شرکت در اردوی رامسر شروع شد. بعد ها بعنوان استاد گیتار در کنسرواتوار موسیقی تهران به تدریس پرداخت و به اتفاق باقر مودن انجمن گیتار کلاسیک را در سال ۱۳۵۹ در تهران بنیاد گذارد. داریوش افراسیابی سه کتاب در زمینه موسیقی نوشته، این کتاب ها عبارتند از: نگاهی دیگر به موسیقی ایرانی، تاریخچه گیتار کلاسیک و گیتار کلاسیک را چگونه بنوازد.

افسانه (خدیجه شهناز کیکاوسی) (Afsāne): خواننده خوش صدا پیش از انقلاب که در ارکستر فرهنگ و هنر همراه با خانم سیمین غانم می خواند.

افسر بختیاری، داراب (Dārāb Afsar Baxtyāri) : از شعرا و ترانه سرایان ایران که همکاری نزدیکی با مهدی خالدي هنرمند بزرگ موسیقی ایران داشت. متأسفانه استاد مهدی خالدي در سال ۱۳۶۲ دچار سکنه مغزی خفیفی شد که مدت ها بیمار و بستری بودند و در تاریخ نهم آذر ماه ۱۳۶۹ بعلت سرطان چشم از جهان فرو بست

افسر بهار (Afsare Bhār) : نام لحنی در موسیقی باستان که با نام، سبزه بهار نیز آمده.

افسرده، علی اصغر (Ali-Asqar Afsorde) : ترانه سرای قدیمی و سراینده ترانه "رفتی و رفتم" که این ترانه را در فیلم مادر با شرکت خانم قمر الملوک وزیری و خانم دلکش، با صدای دلکش خوانده شد. آهنگ این ترانه از استاد مهدی خالقي بود. نام اصلی این ترانه سرا علی اصغر ادیب محمدی و تخلص او افسرده است.

افسر سگری (Afsare Sagzi) : نام لحنی در موسیقی باستان بوده و هم چنین نام سازی است. در لغت، سگری یا سگری به معنی سیستان است.

افشار، احمد (Ahmad Afšār) : زنده یاد احمد افشار، استاد تار و سه تار و از معلم های هنرمند مشهور، حسن زادخیل است.

افشار، بابک (Afšār Bābak) : آهنگساز برجسته، آشنا به کلیه ردیف های موسیقی که از فعالیت خوبی در خارج از کشور برخوردار است. ملودی های جاودان او از ویژگی خاصی برخوردار است. بابک افشار در کالیفرنیا زندگی می کند. آهنگ زیبای او برای ترانه؛ "قصه دو ماهی" با صدای جاودانه گوگوش و سروده شهیار قنبری فراموش نشدنی است.

افشار، حسن (Hasan Afšār) : نوازنده سنتور در ارکستر موسیقی سنتی آموزشگاه موسیقی چنگ تهران به سرپرستی استاد جهانگیر کامیان.

افشار، حسین (Hoseyn Afšār) : نوازنده سنتور در ارکستر موسیقی سنتی آموزشگاه موسیقی چنگ که یادگیری این ساز را تحت نظر استاد، خانم کردبچه آموخته است.

افشار، رحمت اله **[Rahmatollāh Afsār]** : نوازنده چیره دست قره نی در ارکستر سنفونیک تهران در زمان رهبری پروفیسور هایمو تویبر (۱۳۳۶) و استاد هنرستان موسیقی ایران.

افشار، غلام **[Qolām Afsār]** : از ضرب نوازان مشهور و قدیمی ایران در سال های ۱۳۳۵ به بعد.

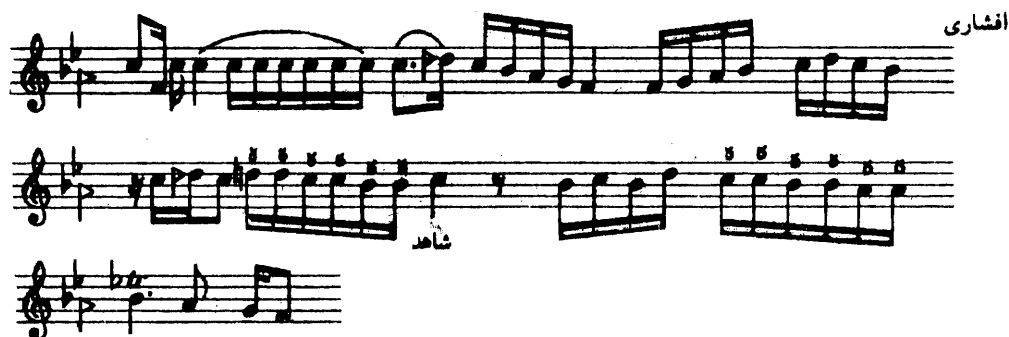
افشار، قاسم **[Qāsem Afsār]** : خواننده خوش صدا و فعال که در ایران زندگی می کند. از این خواننده آلبوم: "فصل آشنائی" در دسترس می باشد.

افشار، نازی **[Nāzi Afsār]** : خواننده قدیمی که فعالیتش را از برنامه های کودکان رادیو ایران شروع نمود. از نازی افشار هر چند گاه فعالیتی در آمریکا مشاهده می شود. نازی افشار از ۶ سالگی در برنامه کودکان رادیو ایران به سرپرستی زنده یاد، شاه وردی شروع به فعالیت هنری نمود. از ترانه های آن دوره می توان به ترانه های : پرنده، دبستان و بع بی اشاره نمود. امروز، از نازی افشار آلبوم های همخونه و بچه ها سلام با آهنگ هایی از ساخته های همسرش، شریعت، در دسترس می باشد.

افشارنیا، عبدالنقی **[Abdolnaqi Afsārnyā]** : نوازنده چیره دست نی. عبدا الله افشار نیا در ۱۳۳۰ شمسی در دزفول متولد شد و نواختن نی را در ۱۵ سالگی نزد استادان محلی به شیوه سنتی آموخت. او در سال ۱۳۵۲ وارد دانشکده هنرهای زیبا دانشگاه تهران شد. او یکی از اعضای تشکیل دهنده گروه شیدا به سرپرستی محمد رضا لطفی است. از استادان برجسته او می توان به دکتر داریوش صفوت و دکتر نورعلی خان برومند اشاره داشت. افشارنیا در حال حاضر استاد هنرستان عالی موسیقی تهران و دانشگاه هنر است.

افشارنیا، فیروزه **[Firuze Afsārnyā]** : ترانه سرای ساکن لس آنجلس با معدود ترانه هایی که برای خانم شیوا سروده است. نارنج و ترنج و نگونه از سروده های این ترانه سرا است که در آلبوم دزد دل خانم شیوا وجود دارد.

افشاری **[Afsāri]** : نام آوازی است از درجه چهارم دستگاه شور. گوشه های این آواز بترتیب عبارتند از: مقدمه، درآمد اول، چهار ضرب، درآمد دوم، جامه دران، حزین، چهار مضراب، عراقی، رهاب، رنگ. گام افشاری به سه گاه نزدیکتر از شور است، گر چه کلنل وزیری معتقد است که خود افشاری باید دستگاهی علی الحده و یا جزو سه گاه محسوب شود. این آواز را مملو از شکایت و غم و اندوه دانسته اند.

افشاری کاشانیان، حسن [Hasan Afshari Kāshānyān]: مهندس افشاری کاشانیان در تهران بدنیا آمد. در دوران دبیرستان به نواختن آکوردئون پرداخته و پس از طی خدمت سربازی به آمریکا می رود و از آنجا مهندسی خود را در رشته الکترونیک می گیرد. پس از اخذ مدرک به ایران مراجعت نموده و یک سال و نیم تحت نظر خانم شهنازی خواهر استاد علی اکبر خان شهنازی به آموختن تار می پردازد. مهندس افشاری، نحوه ساختن تار، سه تار، و ویلن را با راهنمایی های استاد بزرگ موسیقی ایران؛ ابراهیم قنبری آموختند. مهندس افشاری کاشانیان، عضو جامعه ویلن سازان جنوب کالیفرنیا که مقر آن در سان دیگو می باشد هستند.

افشین [Afsin]: از جوانترین خوانندگان مقیم آمریکا که در ۱۶ اردیبهشت ۱۳۵۷ در مازندران بدنیا آمد. از این خواننده آلبوم "بوی بارون" در دسترس می باشد. افشین در کنار خوانندگی از هنر نواختن گیتار نیز بهره مند است.

افضل الدین کاشانی [Afal-eddin Kāshāni]: معروف به؛ بابا افضل از حکیمان و شعرای معروف اواخر سده ششم است. در کتب مختلف، تعلیم خواجه نصر الدین طوسی را به او نسبت می دهند.

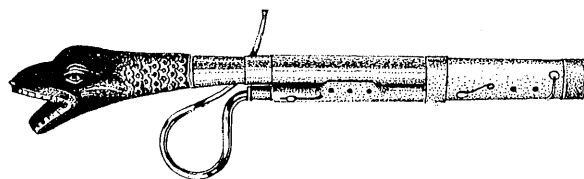
افضلی، حسین [Hoseyn Afzali]: حسین افضلی، نوازنده چیره دست تار در ۹ خرداد ۱۳۴۴ خورشیدی در کرمانشاه بدنیا آمد. در ۶ سالگی همراه با پدر و مادرش به تهران آمد. او با تشویق مادرش، از ۱۳ سالگی به فراگیری تار پرداخت. اولین استاد های او: بهروزی نیا و مهرداد دلنواز بودند و سپس در موسسه موسیقی چاووش بمدت ده سال از محضر زیداله طلوعی بهره برد.

حسین افضلی، بموازات فراگیری موسیقی، تحصیلات خود را در رشته مهندسی کامپیوتر در دانشگاه علم و صنعت تهران نیز پایان رسانید. او ردیف های موسیقی سنتی ایران را نزد استاد طلوعی آموخت. او، نزد دکتر داریوش صفوت به اصلاح و تکمیل شیوه نواختن تار و آهنگسازی اهتمام ورزید. حسین افضلی بمدت ۷ سال در گروه موسیقی مژده به سرپرستی شهاب الهی به نوازندگی تار پرداخت. او از سال ۱۳۷۸ تا کنون در کانادا بسر می برد و کار تعلیم تار را دنبال می کند.

افق طلائی، کافه [Kāfe Ofoq Talāi] : کاباره افق طلائی محل تجمع اصطلاحاً داش مشدی های تهران و محل هنرنمایی خوانندگان کوچه و بازار بود.

افلاطون، موسسه هنری [Moaseseye Honariye Aflātun] : تشکیلات کوچکی در جهت خرید و فروش آلات موسیقی، ارگ، نوارهای کلاسیک با مدیریت حسن پور که در تهران فعالیت دارد.

اُفیک لِه اید [Ofik Le Id] : سازی است از خانواده آلات موسیقی بادی مسی که تکامل یافته ساز باستانی "مارنای" است، که در سال ۱۸۰۰ میلادی جایگزین آن شده است. وسعت صدای این ساز ۳ اکتاو است. از سده ۱۹ میلادی، توبا، جای آن را در ارکستر سنفونیک گرفت.

اقبال آشتیانی، عباس [Abbās Eqbāl Āštyāni] : محقق نامدار که در زمینه موسیقی، اسم های ۱۰۳ لحن از الحان موسیقی قدیم ایران را استخراج نموده که بعضی از اسامی مستخرجه نظیر، تخت طاقدیس، ناقوس، زنگاله هم اکنون در ردیف موسیقی سنتی ایران، نام الحان شناخته شده و معین است.

اقبال السلطان (ابوالحسن اقبال آذر [Eqbāl-ol-soltān] : ابوالحسن اقبال آذر فرزند ملا موسی قزوینی در ۱۲۴۵ خورشیدی در دهی نزدیک قزوین متولد شد. او در کودکی پدرش را از دست داد و از ده به قزوین رفت. در قزوین با حاجی ملا عبدالکریم جناب آشنا و ایشان به صدای خوش ابوالحسن پی برده و راه را برای او باز نمود. اقبال آذر نه تنها در تعزیه خوانی مهارت داشت بلکه کلیه ردیف و دستگاه های موسیقی ایران را نیز می دانست. اقبال آذر در ۱۳۵۵ خورشیدی فوت نمود و نامی درخشان از خود در موسیقی سنتی ایران بجا گذاشت.

ابوالحسن ملقب به اقبال السلطان که دستگاه ها و گوشه های موسیقی ایران را از ملا عبدالکریم جناب و میرزا حسن فرا گرفت، در جوانی خواننده تعزیه در دستگاه محمد علی میرزا (ولیعهد) و فرزندش محمد حسن میرزا بود. پس از آشنائی با درویش خان و باقر خان رامشگر، سید حسین طاهرزاده و عبد الله دوامی، خواننده مجلسی شد و همراه آنان برای ضبط صفحه به تفلیس رفت. صفحات پر شده برای تکثیر به برلین فرستاده شد ولی بعلت جنگ جهانی اول (۱۹۱۴ - ۱۹۱۸ میلادی) تنها معدودی از این صفحات به تهران رسید و بقیه از بین

رفت. سبک اقبال آذر در آواز خوانی بهره بسیار از تعزیه داشت. او بلند و با تحریر می خواند و صدای او در اوج آواز، قدرتی خاص داشت.

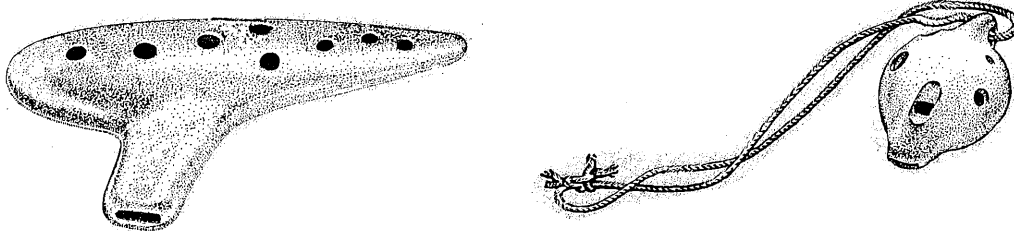
اقبال، عبدالرضا (Abdolreza Eqbál) : عبدالرضا اقبال در سال ۱۳۳۱ در تهران متولد شد. او سه تار را بطور اصولی از سال ۱۳۵۳ نزد استاد سعید هرمزی آموخت. چندی بعد به محضر استاد یوسف فروتن رفته و مدتی نزد او بفراگیری و تکمیل هنر نواختن سه تار پرداخت. از استاد های دیگر عبدالرضا اقبال می توان به استاد دکتر داریوش صفوت اشاره نمود.

اقبال، محمد رضا (Mohammad Reza Eqbál) : نوازنده تار که در حال حاضر در تهران فعالیت دارد.

اقتداری، یاور (Yavar Eqtedari) : خواننده خوش صدا که از او آلبوم "آسمونی" با کلام و آهنگ ارش سزاوار در دسترس می باشد.

اقدسی مشهدی (Aqdasi Ma'shadi) : از شاعران سده دهم هجری است که در سال ۹۷۶ هجری در سبزوار بدنیا آمد. این شاعر در عهد شاه عباس می زیست. اقدسی مشهدی در ۲۶ سالگی بر اثر ابتلاء به بیماری در قزوین در گذشت.

اُکارنیا (Okárnyá) : ساز بادی محلی است که از گیل هم ساخته می شود. این ساز که معمولاً فلزی است از ۸ سوراخ؛ چهار سوراخ برای دست راست و چهار سوراخ برای دست چپ ساخته شده، و وسعت صدای آن ۱ اکتاو است. به این ساز سوتک هم می گویند. سال اختراع آن؛ ۱۸۸۰ میلادی است.

اکباتان، تماشاخه (Tamásaxe Ekbátán) : تماشاخانه معروف همدان در سال ۱۳۲۴ خورشیدی که محلی بود برای عرضه هنر تاتر و موسیقی.

اکبرپور، علی [Ali Akbarpur] : کاسعلی اکبرپور اسطخلخی، نوازنده چیره دست ویلن، در سیاه اسطخلخ گیلان متولد شد. در سن ۹ سالگی به رشت رفت و بعد ها در آموزشگاه گروهبانی ارتش وارد و تحت نظر مسیو پروان به نواختن ویلن پرداخت. پیشرفت اکبرپور سریع بوده و او در ردیف اولین نوازندگان قرار داشت که در فرستنده مخابراتی استان گیلان هفته ای ۱۵ دقیقه با خوانندگان مثل ناصر مسعودی برنامه اجرا می کرد. علی اکبر پور در سال ۱۳۴۴ به گروه نوازندگان رادیو پیوست. او در سال ۱۳۵۴ موفق به اخذ لیسانس موسیقی از هنرکده موسیقی ملی شد. او تا کنون بیش از ۳۰۰ قطعه موزیک نوشته که تم آن ها محلی است.

اکبر فلوتی [Akbar Fluti] : نوازنده ماهر فلوت. او از شاگردان فلوت شعبه موزیک دارالفنون بود. برادر او، استاد حسین هنگ آفرین است و پدرش عبدالله خان نوازنده تار.

اکبری، سلیمان [Soleymán Akbari] : موسیقیدان معروف و از بانیان تأسیس مرکز آموزش هنری کارگران در سال ۱۳۵۰ خورشیدی. سلیمان اکبری نوازنده چیره دست پیانو، با ارکستر شماره ۳ و ارکستر شما و رادیو همکاری مستمر و پی گیر داشت.

اکبری، سیاوش [Syavoš Akbari] : سیاوش اکبری، برادر هوشنگ اکبری، در سال ۱۳۴۱ متولد شد. پس از آنکه برادرش هوشنگ در کلاس موسیقی شاهرخ ثبت نام نمود، او نیز جهت فراگرفتن هنر تار به این کلاس رفت و نواختن و ساختن تار را آموخت. او یکی از بهترین سازندگان ویلن، تار، سه تار و سنتور می باشد. جهت اطلاعات بیشتر به اکبری، هوشنگ نگاه کنید.

اکبری، سیاوش [Syavoš Akbari] : نوازنده زبردست ضرب که نبایستی با سیاوش اکبری سازنده و نوازنده تار، ویلن، سه تار و سنتور اشتباه گرفته شود. سیاوش اکبری در سال ۱۳۱۷ شمسی در تهران بدنیا آمد. در سال ۱۳۳۵ به کلاس شبانه هنرستان موسیقی ملی رفته و افتخار شاگردی استاد حسین تهرانی را پیدا نمود. سیاوش اکبری از سال ۱۳۴۵ فعالیت های هنری خود را از رادیو تلویزیون آغاز و در ارکستر سازهای ملی با همکاری دکتر منوچهر جهاننگلو، محمد رضا شجریان، نادر گلچین، کامران داروغه، عباس زندی، حسن ناهید، محمد موسوی، زنده یاد مهدی تاکستانی به نواختن ضرب می پرداخت.

اکبری، فروشگاه [Frusgáhe Akbari] : خرید و فروش، ساخت و تعمیر انواع سازها که در رضائییه فعالیت دارد.

اکبری ولی اله (Valiollah Akbari) : نوازنده قدیمی ساکسیفون و از همکاران نزدیک عباس علی ذوالفقاری استاد؛ ویلن و نوازنده ترومپت، قره نی، ساکسیفون، سنتور و فلوت.

اکبری، هوشنگ (Husang Akbari) : هنرمند شایسته و سازنده ویلن، تار، سه تار و سنتور. هوشنگ اکبری در سال ۱۳۳۶ در یکی از روستاهای اطراف رضائیه متولد شد. بعد ها او با برادرش سیاوش اکبری تحت تعلیم استاد ابراهیم قنبری قرار گرفتند. اولین کسی که هوشنگ را راهنمایی کرد شخصی بود بنام غلامحسین بزرگان معروف به شیده که در آن زمان در رضائیه ویلن می ساخت. هوشنگ اکبری در سال ۱۳۵۷ به تهران آمد و در کلاس زنده یاد امیر ناصر افتتاح ثبت نام نمود، در حالی که محل اقامتش رضائیه بود. هوشنگ اکبری کلاس استاد افتتاح را نیمه کاره کرد و به رضائیه باز گشت و در کلاس موسیقی متعلق به آقای شاهرخ نامی ثبت نام نمود و مراحل پیشرفت را چنان پیمود که امروزه یکی از برجسته ترین سازندگان سازهای زهی است.

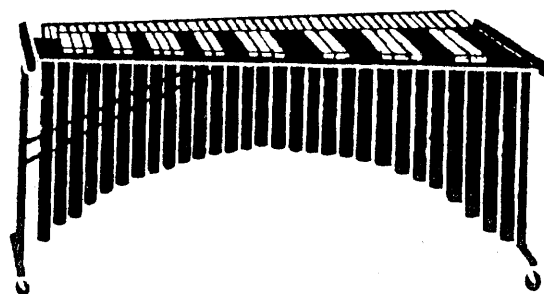
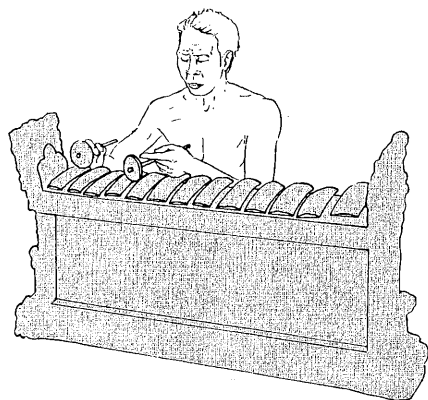
اُکتاو (Oktáv) : هنگام. در موسیقی فاصله بین دو نت اول و هشتم که نسبت ارتعاشی ۲/۱ و ۱/۲ را داشته باشند گویند. در لاتین اکتا، بمعنی هشت و اکتاو به معنی هشتم است. در زبان فارسی اکتاو را، هنگام خوانند. در موسیقی قدیم ایران، اکتاو، دارای ۱۷ قسمت بود.

اکرام السلطنه (Ekrám-ol-Saltane) : خواننده خوش صوت دوران ناصری و دختر صاحب دیوان شیرازی و دختر دائی استاد اله خالقی.

اکرم الدوله (Akram-ol-dole) : بانوی هنرمند و مادر هنرمند ارزنده خانم خاطره پروانه است که در سال ۱۲۹۹ تصنیف: نبود ز رخت قسمت ما غیر نگاهی را می سازد که بعد ها خوانندگانی چون: شجریان، خاطره پروانه آن را اجرا می کنند. این اجرا را می توان در گل های رنگارنگ ۲۸۶ ب شنید. از اولین معلم های خانم خاطره پروانه در هنر آواز، مادرشان خانم اکرم الدوله بودند.

اکسپرسیونیسم (Ekspresyonism) : از سبک های آهنگسازی در قرن ۱۹ که بیانگر عواطف و باز تاب تفکرات درونی است.

اکسیلوفن (Eksilofon) : از آلات بادی مسی و کوبه ای. در نواختن این ساز چوب به نوارهای فلزی برخورد کرده و صدای زنگ دار بر می خیزد و اصوات نت ها را بگوش میرساند. از این ساز در ارکسترهای بزرگ استفاده می شود.

اِکو (Eko) : به باز تاب صوت و پژواک گویند.

الادوار، کتاب [Ketābe al-Advār] : نوشته صفی الدین ارموی، دانشمند بزرگ ایران که بعنوان کتاب مأخذ در علم موسیقی از آن استفاده می شود.

البرز، ولی اله [Valiollāh Alborz] : زنده یاد ولی اله البرز استاد برجسته قره نی که شاگردان مشهوری را تعلیم داده است. از آن جمله می توان به رکن الدین زنگنه پور اشاره داشت. بیشترین زمان فعالیت ولی اله البرز دهه ۱۳۳۰ تا ۱۳۴۰ است. ولی اله البرز از استادان برجسته آموزشگاه های موسیقی تهران بود و به غیر از قره نی استاد نواختن فلوت بودند. ولی اله البرز در سال ۱۲۹۲ شمسی در تهران بدنیا آمد. در دوران کودکی به نواختن نی لبک پرداخته و سپس به نواختن قره نی روی آورد. بعد ها در مدرسه نظام نام نویسی کرده و تحت نظر استاد حسین علی وزیری تبار آموزش موسیقی می بیند. ولی اله البرز علاوه بر قره نی که ساز تخصصی او بود با نواختن اغلب سازها بویژه تار و پیانو آشنائی کامل داشت. ولی اله البرز بیش از یکصد و هشتاد آهنگ ساخت. کلاس درس ولی اله البرز در سال ۱۳۱۸ در سه راه بوذرجمهری دایر و او تا پایان عمر به تعلیم و آموزش شاگردانش مشغول بود. استاد البرز در ۱۳۶۲/۳/۲ بر اثر سکته قلبی چشم از جهان فرو بست. استاد ولی اله البرز از اعضای مؤسس انجمن موسیقی ملی که در تاریخ ۶ تیر ماه ۱۳۲۳ تأسیس شده بودند.

البرزی، علی [Ali Alborzi] : از معلمین موسیقی در آموزشگاه زنده یاد امیر ناصر افتتاح.

الحان (Alhán): خوش خوانی، آوازهای خوش و موزون. الحان از شیوه های اجرایی در آواز شئر بلوچستان است. این شیوه برای اجرای مضمون هایی غم انگیز انتخاب می شود.

الحان باربد (Alhán Bārbad): سرودهای ساخت باربد، مشهور به لحن های سی گانه که در زیر به آن اشاره می شود: ۱- آرایش خورشید ۲- آئین جمشید ۳- اورنگی ۴- باغ شیرین ۵- تخت طاقدیس ۶- حقه کاووس ۷- راح روح ۸- رامش جان ۹- سبز در سبز ۱۰- سروستان ۱۱- سروسهی ۱۲- شادروان مروارید ۱۳- شبذیر ۱۴- شب فرخ ۱۵- قفل رومی ۱۶- گنج باد آورد ۱۷- گنج کاووس ۱۸- گنج سوخته ۱۹- کین ایرج ۲۰- کین سیاوش ۲۱- ماه برکون ۲۲- مُشک دانه ۲۳- مروای نیک ۲۴- مُشک مالی ۲۵- مهربانی یا مهرگانی ۲۶- ناقوسی ۲۷- نوبهاری ۲۸- نوشین باده ۲۹- نیمروز ۳۰- نخجیر - گاهی.

الحان ساسانیان (Alhane Sāsānyān): آوازهای خوش دوره ساسانی که عبارت بودند از: آئین، آرایش، ارجنه یا ارژنه، ارغن، آزادوار، اشکنه، افسر بهار، افسر سگری، انگبین، اوج، باخرز، بادنوروز، باده (پرده)، باروزنه، باغ سیاوشان، باغ شهریار، بانگ عنقا، بستان شیرین، بسته، بشکنه، بند شهریار، بهار بشکنه، بهمن، بهمنجه، پالیزبان، پنجه کبک دری، پیکر گرد، تخت اردشیر، تکاو، تیزی باخرز، تیزی راست، قیف گنج، جامه دران، چکک، چغان، چغانه (پرده)، چکاوک، چکوک، خارکش، خارکن، خانه عنقا، خرم (پرده)، خرنای، خسروانی، خما خسرو، داد آفرید، داد آفرین، درغم، درغم افسر سگری، دل انگیزان، دنه، دیرسال (پرده)، دیف رخس، راح، راست (پرده)، راست (راه)، رامشخوار، راهوی، رباب، روشن چراغ، روح، رهاوی، زاغ، زلزل، زنبور (پرده)، زنگانه، زیرافکن، زیرافکند، زیربزرگان، زیرخرد، زیرقیصران، زیروستا، سازگری، سبز بهار، سپهبدان، ستا، ستاه، سرانداز، سرکش (پرده)، سرودپارسی، سروستاه، سروناز، سیوارتیر، شادباش، شادزود، شاورد، شایورد (شادورد)، شباب، شخج، شهرود، شیشم، عشاق (پرده)، قالوس یا قالوسی، قلندر (راه)، قمری (پرده)، قیصران، کاسه گر، کاویزنه، کبک دری، کسری، کیخسرو، گل (راه)، گلزار، گل نوش (نوای) گنج فریدون، گنج دار، گنج عروس، گنج کاووس، لبینا، لیلی (پرده)، ماوراءالنهری (راه)، مجلس افروز، مشکمالی، مشکموئی، مشکوئی، مویه زال، مهربانی، مهرمانی، مهرگان بزرگ، مهرگان خردک، می بر سر بهار، نار شیرین، نای، نخجیرگاه، نغمه عنقا، نوبهاری، نوروز بزرگ، نوروز خارا، نوروز خردک، نوروز کیقبادی، نوش باد، نوش باده، نوش لبنیا، نوش لبیعا، نهاوندی، نیم راست، نوشینه، ورشان، هفت گنج و یاقوت (پرده).

الحمید، محمد (Mohammad Alhamid): موسیقیدان بزرگ ایرانی که نامش در کنار نام هائی چون فارابی و ابن سینا و عبدالقادر مراغی می آید.

الغوزه (Al-Quze) : سازی است بادی - چوبی و زبانه دار، از رده سرنا. طول این ساز ۲۸ تا ۴۲ سانتی متر، و فاصله سوراخ های آن از ۵ تا ۸ سانتیمتر است.

الفت، عبدالله (Abdollah Olfat) : از ترانه سرایان بنام موسیقی ایران که با بسیاری از برجسته گان این رشته همکاری مستمر و نزدیک داشته است. از ترانه های معروف عبدالله الفت می توان به تنها ماندم با صدای خانم پروین و بسوزان، نامه هایم را بسوزان با صدای خانم سیمین غانم اشاره کرد. عبدالله الفت فرزند سید جلال الفت پس از طی دوران تحصیلات متوسطه روی به شعر و ادبیات آورد. اولین ثمره همکاری او با رادیو ترانه ای بود بنام: بی خبر که آهنگ آن را زنده یاد ابراهیم خان منصوری ساخته بود. از عبدالله الفت ۱۵۰ ترانه اجرا شده توسط خوانندگان مختلف در دست می باشد.

الفت، علی اکبر (Aliakbar Olfat) : از ترانه سرایان قدیمی که از او ترانه : ای ز تو، لب من، پرتراشه شده، را با صدای محمد نوری می توان نام برد.

الکتروساز (Electrosáz) : سازی است ترکی که نظیر گیتار برقی با استفاده از آمپلیفایر نواخته می شود.

الله زاری (Alláh-zāri) : از نوازندگان مشهور فلوت در سال های ۱۳۳۵ و بعد از آن.

الله مدد (Alláh-madad) : از نغمه های موسیقی تربت جام که در آن آواز را معمولاً با نی همراهی می کنند.

الله مزار (Alláh Mazār) : آهنگی است که در شمال خراسان پس از غارت و کشتار و اسارت بر سر مزار عزیزان از دست رفته خوانده می شود.

الله وردی (Alláhverdi) : از عاشوق های معروف ارمنی که در ۱۸۲۰ میلادی در روستای لیواسیان بروجرد متولد شد و در سال ۱۸۹۰ چشم از جهان فرو بست.

الماسی، کورش (Kuroš Almāsi) : کورش الماسی در سال ۱۳۵۵ خورشیدی در کرمانشاه بدنیا آمد. او ۱۳ سال است که تنبور می نوازد. استاد‌های او عبارت بودند از: مسعود افضلی و اردشیر نعمتی. الماسی، علاوه بر تنبور با نواختن تار و سه تار نیز آشنائی دارد. کورش الماسی، دانشجوی رشته عمران است.

الموسیقی الکبیر، کتاب (Ketābe al-Musiqi ol-Kabir) : این کتاب در سده سوم هجری توسط ابونصر محمد فارابی که بیشتر روی قوانین صدا و مربوط به مسئله شکل و قواعد فیزیکی سازهاست نوشته شده است.

الواح (Alvāh) : سازی است کوبه ای. ساختمان این ساز تشکیل شده از تعدادی لوح یا صفحه فلزی به ابعاد گوناگون که بر پایه ای استوار شده اند. نسبت صوتی هر یک از این لوح ها با لوح پیش و یا پس خود، نیم پرده است. نوع تکامل یافته این ساز؛ کسیلوفن است.

الوانی زاده، یعقوب (Yawqub Alvānizāde) : نوازنده چیره دست ضرب و از شاگردان برجسته استاد امیر ناصر افتتاح.

الوند، استودیو (Studio Alvand) : استودیو ضبط صدا در خیابان کوشک تهران به سرپرستی مصطفی مصطفی زاده. مصطفی زاده در بهار ۱۳۸۰ خورشیدی، چشم از جهان فرو بست.

الوندی، آلیس (Ālis Alvandi) : خواننده قدیمی که کارش را از برنامه کودکان رادیو ایران در سال ۱۳۳۷ آغاز نمود. آلیس خواهر هنرمند دیگری بنام بلا دارد.

الوندی، بلا (Belā Alvandi) : هنرمندی که فعالیت هنریش را از برنامه کودکان رادیو تلویزیون ایران آغاز نمود. خواهر هنرمند بلا، آلیس الوندی است.

الوندی، بهروز (Behruz Alvandi) : خواننده سرودهای انقلابی و از فعالین گروه موسیقی سماع.

الوندی، بهمن (Bahman Alvandi) : از صداپردازان و صدا گذاران برجسته رادیو تلویزیون ایران.

الهام (Elhām): خانم شهناز پیرمرادی با نام هنری الهام، خواننده ترانه های اصیل ایرانی در مشهد بدنیا آمد. این هنرمند در ۸ سالگی در برنامه کودک رادیو مشهد علاوه بر خوانندگی به گویندگی نیز پرداخت. مشوق الهام در زندگی هنریش، مادرش بوده که همواره او را مورد تشویق قرار داده است. در سال های پیش از تغییر رژیم، مردم خراسان با صدای الهام آشنا بودند. در سال آخر دبیرستان شاهدخت مشهد، الهام جهت شرکت در اردوی تابستانی رامسر به این شهر رفته و در مسابقات سراسری مدارس کشور شرکت و در رشته آوازهای اصیل ایرانی به مقام نخست رسید. استادان آن دوره استاد حبیب اله بدیعی و استاد انوشیروان روحانی بودند. راهی که خانم شهناز پیرمرادی در زندگی پیمود، راه خدمت به بیماران بود. پس از اتمام دبیرستان، به آموزشگاه پرستاری جرجانی مشهد رفته و دوره چهار ساله پرستاری را تا اخذ لیسانس طی کرد. الهام در حال حاضر در کالیفرنیا زندگی می کند و همکاری نزدیکی با استاد لقمان ادهمی و خانم مهین عمید شاعر و ترانه سرای برجسته، آنهم در کنار اشتغال به رشته پرستاری دارد.

الهامیان، کاره (Kāve Elhāmyān): پسر بزرگ محسن الهامیان و از نوازندگان خوب پیانو. لطفاً به محسن الهامیان نگاه کنید.

الهامیان، محسن (Mohsen Elhāmyān): از استاد های هنرستان موسیقی پسران است که در سال ۱۳۲۷ در تهران متولد شد. در جوانی به عنوان کمک حسابدار، پول خود را جمع کرده و با آن پیانو خرید. اولین استاد او، اردشیر روحانی بود و با راهنمایی ایشان راه به هنرستان موسیقی باز کرد. او در سال ۱۳۵۲ به دانشکده هنرهای زیبا، دانشگاه تهران رفت. استاد او در این زمان خانم لوست مارتیروسیان بود. از محسن الهامیان کتب بسیاری در زمینه موسیقی از فرانسه به فارسی ترجمه شده است. از کارهای زیبای الهامیان، کار روی تم های محلی ایران است که برای پیانو نوشته شده است.

الهامیان، محمد رضا (MohammadReza Elhāmyān): از نوازندگان هورن در ارکستر مجلسی هنرستان عالی موسیقی.

الهه (بهار غلامحسینی) (Elāhe Bahār Qolām-Hoseyni): خواننده قدیمی و معروف گل ها که چندی است از او فعالیتی مشاهده نمی شود. الهه در کودکی، در باغشاه، کوچه ده متری زندگی می کرد. او با خالی کردن باد اتوموبیل زنده یاد پرویز خطیبی، به نیت جلب توجه، از او می خواست تا او را به رادیو ببرد. از الهه ترانه های جاودانی بجا مانده که هر یک از آن ها لطف خاصی دارد. الهه از شاگردان ممتاز استاد عبد الله دوامی و عبدالعلی وزیری می باشد. در زیر به بعضی از ترانه های ماندنی ایشان اشاره می شود:

کعبه دل‌ها، با آهنگ حبیب الله بدیعی در گل‌های ۳۸۸، بی‌خبر، از ساخته‌های حسین یاحقی، گل‌های رنگارنگ ۲۴۷، گل‌های رنگارنگ ۲۲۴ (مستی رویا) با شعر ابوالحسن ورزی و آهنگ همایون خرم، شد خزان گلشن آشنائی با شعری از رهی معیری، خدایا، سحر که از کوه بلند (این ترانه نظام فاطمی را خانم دلکش نیز اجرا کرده است)، درد عشق و انتظار با شعری از کریم فکور، شاخه گل ۲۷۷، دلم را بی‌خبر می‌بری، بارون بارونه این ترانه توسط ویگن و خانم پری زنگنه نیز اجرا شده است، با تو رفتم - بی‌تو باز آمدم این ترانه نیز توسط ویگن اجرا شده است.

الهی اسد آبادی (Elāhi Asad-ābādī): از شاعران معروف سده یازدهم هجری است که در جوانی در شیراز به کسب دانش پرداخته و سپس در اصفهان قهوه‌خانه دایر نمود. شاه عباس به قهوه‌خانه او رفته و او را می‌شناسد ولی توجهی به او نمی‌کند. از این رو شاعر روانه هند شده و در شمار شاعران دربار شاه جهان در می‌آید. دیوان این شاعر به شماره **Add25,330** در کتابخانه موزه بریتانیا وجود دارد.

الهی، حاج نعمت (Hāj Newmat Elāhi): از شاعران مشهور کرمانشاه که در سال ۱۲۵۰ خورشیدی در روستای جیحون آباد کرمانشاه بدنیا آمد و در سن ۴۸ سالگی (۱۲۹۸) چشم از جهان فرو بست. حاج نعمت الهی، پدر موسیقیدان مشهور و نوازنده زبردست تنبور استاد نور علی الهی است.

الهی، شاهرخ (Sahrox Elahi): شاهرخ الهی، در تهران به سال ۱۳۲۹ چشم به جهان گشود. پدرش، نور علی الهی (۱۲۷۴ - ۱۳۰۳) موسیقی‌دان، قاضی، عارف و فیلسوف به نامی است که آثار بسیاری از خود بر جای گذاشته است. شاهرخ که کوچکترین پسر استاد الهی است، تحصیلات پزشکی را در ایران گذراند و سپس به منظور تکمیل تحصیلات و اخذ تخصص چشم پزشکی به فرانسه رفت. او از ۱۱ سالگی به آموختن تنبور نزد پدر پرداخت و این آموزش تا زمان فوت پدر، در سال ۱۳۵۳ ادامه یافت. به تأیید پدر، او تنها کسی است که رپرتوار باستانی تنبور را به طور تمام و کمال در سینه دارد و می‌گفت "وقتی تنبور او را می‌شنوم، احساس می‌کنم خودم می‌زنم." و این مربوط به زمانی است که شاهرخ، فقط ۱۶ سال داشت.

با اینکه اشتغال به حرفه چشم پزشکی و تحقیقات علمی، مجال پرداختن دلخواه به موسیقی را به او نمی‌دهد، اما لحظه‌ای از موسیقی غافل نیست و همواره اوقات فراغت خود را با موسیقی و رپرتوار پدر می‌گذراند. در زندگی او، موسیقی همواره جایگاهی بس والا دارد.

او که تنها وارث رپرتوار تنبور استاد الهی است علاوه بر تنبور با سازهای دیگری از جمله تار، سه تار، کمانچه و دف نیز آشناست. از کارهای او می‌توان به اجرای موسیقی در مراکز فرهنگی اروپا و آمریکا و تربیت شاگردانی چند در سراسر جهان اشاره کرد. تلاش او در سال‌های اخیر، در راه احیای موسیقی اصیل ایرانی، منجر به تهیه و تنظیم قسمت هائی از رپرتوار استاد الهی برای سی دی شده است که تا کنون ۶ سی دی از این آثار در دسترس عموم قرار گرفته است. دکتر شاهرخ الهی متأهل و دارای سه فرزند است.

الهی، شهاب (Šahāb Elāhi): تنبور نواز برجسته و استاد مرکز حفظ و اشاعه موسیقی سنتی ایران و نوه استاد نور علی الهی است. شهاب در سال ۱۳۳۷ در خانواده‌ای که نسل‌ها شالوده آن بر مبنای معنویت و موسیقی قرار داشت، به دنیا آمد. وی خودش می‌گوید که موسیقی و روح "تنبور"، همواره در مرکز ثقل زندگی خانوادگی او قرار داشته است.

او در سن هفت سالگی یادگیری این ساز را آغاز کرد. همچنین سه تار کلاسیک، دف، و آواز را نزد بزرگترین استاد‌های موسیقی کلاسیک ایرانی فرا گرفت. او یکی از نادر وارثین سبک و رپرتوار استاد نور علی الهی است. شهاب الهی رهبری گروه موسیقی مژده را بر عهده دارد و در ادامه فعالیت‌های حرفه‌ای خود، مشغول تعلیم تنبور به گروه‌های کثیری از شاگردان خود می‌باشد. او متاهل و دارای سه فرزند است.

الهی، نور علی (Ostād Nur-Ali Elāhi): استاد نور علی الهی، متفکر، عارف، قاضی و موسیقیدان بزرگ ایران، در بیستم شهریور ۱۲۷۴ خورشیدی در روستای جیحون آباد کرمانشاه بدنیا آمد. از کودکی تحت تعلیم پدرش حاج نعمت، که شاعری سرشناس بود قرار گرفت و تا ۲۴ سالگی در سلک درویشان بود. از این تاریخ این سنت را شکسته و وارد اجتماع شد. او در سال ۱۳۰۹ وارد کار دولتی گردید و پس از اخذ دیپلم قضائی، شغل قضاوت اختیار کرد و تا ۶۲ سالگی در نقاط مختلف ایران به این شغل اشتغال داشت و در سال ۱۳۳۶ خورشیدی بازنشسته شد.

او به سبب شرایط خاص و استثنائی خانوادگی توانست از شش سالگی تکنیک‌ها و ریزه کاری‌های خاص تنبور هر منطقه را از کرد و ترک و فارس و لر و عرب بیاموزد.

استاد الهی با استاد موسی معروفی که از بهترین شاگردان درویش خان بود سال‌های متمادی در باره ردیف موسیقی اصیل ایرانی مباحثه داشته و یادداشت‌هایی تهیه می‌کرده‌اند که یک دوره کامل آن به خط استاد الهی موجود است و سند ارزنده‌ای است برای پژوهش در ردیف موسیقی ایرانی.

او همچنین به خاطر کسب احاطه به همه ریزه کاری‌های موسیقی اصیل ایرانی، نوازندگی تار و سه تار و کمانچه و ویلن و نی و نیز از سازهای محلی، دوتار قوچانی، چگور، بالابان آذری و دوزله و دف را فرا گرفت و آن‌ها را با چیره دستی عجیبی می‌نواخت. استاد ضمن تحقیقات و کنجکاوی‌هایی که انجام آن در قرن گذشته هنوز امکان داشت به دست یافتن بر ردیف موسیقی باستانی ایران نیز موفق شد. شاید این توفیق را بتوان مهمترین و ارزنده ترین کار موسیقی استاد دانست.

از ابتکارات و ابداعات استاد الهی در تنبور:

تا زمان استاد الهی تنبور دو سیم داشته، استاد سیم اول تنبور را مضاعف ساخت که همصدا کوک شود. به این ترتیب در تنبور ضمن حفظ اصالت و لطافت آن، امکان ریزه کاری و پنجه کاری که لازمه موسیقی باستانی است به وجود آمد.

ابتکار دیگر استاد الهی در کوک تنبور است. در سنت قدیم دو نوع کوک تنبور وجود داشته: یکی کوک شیخ امیری با فاصله چهارم بین سیم های اول و دوم و یکی هم کوک طرز با فاصله پنجم. استاد کوک طنینی (فاصله دوم بزرگ بین سیم های اول و دوم) را ابداع کردند که برای نواختن تعدادی از آهنگ های باستانی با تنبور امکانات اجرایی بیشتری فراهم می آورد. این کوک بنا به نوشته عبدالقادر مراغی در کتاب جامع الالحن (صفحه ۲۰۰ چاپ تهران) در تنبور شروانیان قدیم متداول بوده و اضافه کردن آن به کوک های شیخ امیری و طرز در تنبور متداول ابتکاری است بدیع و لطیف.

استاد الهی استفاده مستقل از پنج انگشت دست را برای ایجاد صداهای متنوع بوجود آورد. حال آنکه پیش از ایشان تنبور نوازان استفاده از پنج انگشت به نحو استقلال را نمی دانستند.

سال ها پیش قطعه ای که استاد در مقام شیخ امیری نواخته بود در یک آزمایشگاه صدا شناسی در پاریس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و دقیقاً معین شد که پنجه استاد در هر ثانیه بطور متوسط قادر به نواختن ۱۲ نت است و شگفت آن که با سازی تنها با دو سیم که البته یک سیم آن مضاعف است یک چنین اجرای پیچیده و در هم قشرده ای بسی ساده و آرامی بخش به گوش می آید.

بزرگانی چون استاد موسی معروفی، استاد روح الله خالقی، دکتر تقی تفضلی، موریس بزار و یهودی منوهین و ژان دورینگ از هنر موسیقی استاد الهی تمجید بسیار کرده اند.

هم اکنون دو ساز تنبور و سه تار بعنوان قدردانی از استاد الهی در کنار سازهای قدیمی جهان در موزه موسیقی پاریس نگهداری می شود و به بازدید کننده این امکان را می دهد که نمونه هایی از موسیقی استاد را بشنود. پس از ایشان شاهرخ الهی فرزند کوچک استاد الهی تنها وارث کامل رپرتوار موسیقی استاد است. استاد در سال ۱۳۵۳ خورشیدی چشم از جهان فرو بست.

الی (Eli): خواننده جدیدی است که فعالیتش را در لس آنجلس آغاز نموده، اولین آلبوم او بنام "تاراج" در دسترس می باشد.

الیاس، داود (Dávoood Elyás): نوازنده ویلن در کانون موسیقی چنگ تهران.

الیاسی، عابدین (Ábedin Elyási): نوازنده سنتور در ارکستر موسیقی سنتی آموزشگاه موسیقی چنگ تهران.

الیاسی، محمد (Mohammad Elyási): از معروف ترین نوازندگان ایران است. پدر او عبد الله نیز از مشهورترین نوازندگان ایران زمان خود بود. شغل اصلی محمد الیاسی چراغسازی است. او در سال ۱۳۱۸ در بهشهر متولد شده است و اینک در گرجی محله بهشهر زندگی می کند.

امام، امین **(Amin Emám)** : آهنگساز جوانی است که در آمریکا فعالیت دارد. از نمونه کارهای او می توان به آلبوم: "آرزو" که خواننده ای بنام آرش آن را خوانده اشاره نمود. محل فعالیت او تکراس می باشد.

امامی **(Emámi)** : ملک الشعرا رضی الدین هروی، متخلص به امامی، از شاعران معروف عهد ایلخانی است. این شاعر اهل هرات و از علما و شعرای آن دیار بوده است. این شاعر همدوره، سعدی است.

امامی، بهمن **(Bahman Emámi)** : از صداپرداران معروف رادیو تلویزیون ایران.

امامی، کیان **(Kyán Emámi)** : نوازنده پیانو در آموزشگاه موسیقی چنگ تهران.

امامی، مجید **(Majid Emámi)** : از اعضای موسس انجمن موسیقی ملی در سال ۱۳۲۳ خورشیدی.

امامی، محمد رضا **(Mohammad Rezā Emámi)** : موسیقیدان برجسته خراسانی.

امامی، معزالدین **(Moez-edin Emámi)** : نوازنده چیره دست تار و ویلن که کلاس تعلیم موسیقی داشت، معزالدین امامی پدر، استاد مسلم موسیقی ایران حسین دهلوی است.

امانی، غلامرضا **(Qolám-rezā Amáni)** : آهنگساز و ترانه سرای مشهور گیلان که از او ترانه های ماندگاری چون "گول گول پیرهن"، "پائیز گول" و "گول ریحان" با صدای ناصر مسعودی بجا مانده است.

امانی، میرزا امان **(Mirzā Amán Amáni)** : از نوازندگان قدیمی تار و از شاگردان آقا حسین قلی.

امانی، میرزا امان اله **(Mirzā Amán-olláh Amáni)** : (۱۰۴۶ هجری) شاعر عهد شاه طهماسب و شاه عباس اول است. دیوان شعر او در کتابخانه موزه بریتانیا تحت شماره **OR2872** نگهداری می شود.

امبا **(Ombá)** : از انواع موسیقی بلوچی است.

امجدی، سرور (Srur Amjadi) : از فارغ التحصیلان دوره سوم هنرکده موسیقی ملی در خرداد ۱۳۵۷ در رشته کارشناس موسیقی ملی.

امری شیرازی، قاسم (Qāsem Amri Širāzi) : قاسم امری شیرازی شاعر و نویسنده نابینا، مداح شاه طهماسب اول بود و علیرغم سی سال مداحی، فقیهان متعصب شیراز او را تکفیر کردند و بخاطر بدگوئی نرد شاه، بفرمان شاه طهماسب اول، به چشمان او میل کشیده و او را کور نمودند. او شاعری روشن و خرافه ستیز بود که علیه مبلغین مذهبی و فریب و ریا آن ها شعر می سرود و سخن می گفت. او با این که از دو چشم محروم شده بود است از مبارزه خود علیه آخوند های آن زمان دست بر نکشید و با تحریک آخوند ها، مردم عادی بر او شوریده و او را در سال ۹۹۹ هجری بقتل رسانیدند.

ام - زی - ام (Em-Zi-Em) : شرکت تولید نوار و CD موسیقی ایرانی که در کُس آنجلس به فعالیت مشغول است. این شرکت متعلق به احمد مسعود سرمایه دار، کاباره دار معروف ایرانی در کُس آنجلس بود که هم اکنون با مدیریت فرهاد زمانی اداره می شود.

امید (Omid) : خواننده خوش صدا و فعال که از او کارهای بسیاری را در اسرائیل و ترکیه و آمریکا دیده ایم. از آهنگسازان مشهوری که برای او آهنگ می سازند، می توان به : کیومرث سلیم پور، کاظم عالمی و کاظم زرازان، استاد جهان بخش پازوکی و محمد حیدری اشاره داشت. آلبوم های قسمت روبین و حضرت عشق از کارهای زیبای امید هستند.

امید، حسن (Hasan Omid) : نوازنده زبردست ویلن در سال های ۱۳۰۰ و پس از آن.

امیدوار، عطااله (Ataollāh Omidvār) : آوازه خوان خوش صدای موسیقی سنتی ایران و شاگرد زنده یاد استاد سلیمان امیر قاسمی.

امید همدانی (Omid Hamadāni) : از شاعران سده دوازدهم هجری است که در همدان بدنیا آمد و بعد ها از شاعران درگاه اورنگ زیب هندوستان شد. در دوران پادشاهی قطب الدین بهادر شاه (۱۱۱۹ - ۱۱۲۴ هجری) به لقب قزلباش نائل شد. دیوان این شاعر به شماره **OR345** در کتابخانه موزه بریتانیا و **Supp962** در کتابخانه ملی پاریس نگهداری می شود. دیوان این شاعر متجاوز از ۴۷۰۰ بیت است.

امیدی، اصغر (Asqar Omidi) : نوازنده ویلن در ارکستر ایرانی شرکت ملی نفت ایران پیش از انقلاب. در آن زمان شرکت نفت دو گروه موسیقی داشت یکی جاز و دیگری ایرانی که اعضای گروه جاز آن عبارت بودند از: منوچهر رشیدی (ترومپت)، احمد ریاحی (آکوردئون)، عطا الله خادم میثاق (پیانو و ویلن)، حسین جعفرپور (جاز). اعضای ارکستر ایرانی عبارت بودند از: اصغر امیدی و حسین صدری که ویلن می زدند، عباس رفیعی (سنتور)، تقی محیدی (ضرب). اصغر امیدی فعالیت مستمری نیز با ارکستر رادیو ایران در زمان رهبری استاد مهدی خالیدی داشت.

امیدی (Omidi) : خواجه ارجاسب تهرانی معروف به امیدی رازی از شاعران معروف پایان عهد تیموریان و آغاز دوره صفویه است. امیدی در جوانی از تهران به شیراز رفت و در آن جا، در خدمت مولانا جلال الدین دوانی (۸۳۰ - ۹۰۸ هجری) به تحصیل علوم پرداخت. امیدی در پایان زندگی اش به تهران برگشت و در این مکان درگذشت.

امیدی، رحیم (Rahim Omidi) : نوازنده ویلن و از اعضای ارکستر رادیو ایران در زمان رهبری استاد مهدی خالیدی. رحیم امیدی در سال ۱۳۰۰ شمسی بدنیا آمد و از ۲۰ سالگی به آموختن موسیقی پرداخت. اولین استاد او، زنده یاد مهدی خالیدی بود و پس از ایشان رحیم امیدی، افتخار شاگردی، استاد ابوالحسن صبا را پیدا کرد. رحیم امیدی، ۲۰ سال تمام در ارکسترهای مختلف رادیو به نوازندگی پرداخت. رحیم امیدی در زمره هنرمندانی است که هنرش در خارج از مرزهای ایران خریدار دارد. او بمدت ۶ ماه در رادیو پاکستان به اجرای موسیقی ایرانی پرداخته است.

امیر افشار، پروانه (Parvane Amir-Afsar) : از خوانندگان قدیمی که اوج فعالیتش در سال های ۱۳۴۲ خورشیدی و پس از آن بود. ترانه جاودانه؛ "نیایش" با شعری از بیژن ترقی و آهنگ استاد علی تجویدی در دستگاه سه گاه از او بجا مانده است.

امیرپور، احمد (Ahmad Amirpur) : نوازنده چیره دست تار در گروه حافظ در اداره فرهنگ و ارشاد شهرستان گرگان.

امیرجاهد، محمد علی (Mohammad Ali Amirjāhed) : آهنگساز مشهور معاصر که سروده های میهنی و ترانه های ملی بسیاری دارد، که آهنگ و شعر هر یک از آن ها از خود اوست. از امیرجاهد دیوان شعری منتشر و در دسترس عموم می باشد که در بر گیرنده هنر موسیقی نیز هست. امیرجاهد نشر سالنامه پارس را از سال ۱۳۰۵ خورشیدی آغاز کرد و تا ۲۸ سال آن را ادامه داد. تصنیف های امیرجاهد با صدای ملکوتی قمر، بعد از شاعری چون عارف قزوینی زینت بخش اوراق تاریخ موسیقی ایران است. محمد علی امیرجاهد فرزند عباس قلی، در سال ۱۲۷۵ شمسی در تهران متولد شد. در کلاس دوم دارالفنون بود که پدرش را از دست داد. او تحصیلات ابتدائی خود را در مکتب خانه شمس در گذر شیخ سیف الدین گذراند و بعد ها به دارالفنون رفت. او تا آغاز جنگ جهانی اول به کار خبرنگاری و خدمات مطبوعاتی اشتغال داشت. در آن زمان امیرجاهد تصنیف ها و اشعار میهنی شور انگیزی می ساخت. هنگام مهاجرت به غرب در قزوین گرفتار سربازان روسی شد. تصنیف: ز جفای دشمنان سروتن من، شده قطعه قطعه همچو وطن من، یادگار آن روزگاران پربلا است.

امیرجاهد در اواخر ۱۲۹۹ به خدمت مجلس شورای ملی در آمد. او بیش از یکصد سرود و تصنیف ساخته که در دو جلد کتاب عرضه شده است. تصنیف های او: وطنی، اجتماعی، فلسفی، سیاسی و عشقی است. امیرجاهد در سال ۱۳۳۰ پس از ۳۰ سال خدمت در زمینه های مختلف اداری باز نشسته شد و سپس به عنوان دبیر انجمن اشاعه و اعلا موسیقی برگزیده گشت. محمد علی امیرجاهد در ۱۶ اردیبهشت ۱۳۵۶ چشم از جهان فرو بست.

امیر حشمتی، منوچهر (Manuchehr Amir Hešmati) : از هنرمندان مشهور شیراز در زمینه موسیقی سنتی ایران. منوچهر امیر حشمتی از شاگردان ممتاز استاد لطیف نعمان بود. مهندس منوچهر امیر حشمتی در سال ۱۳۲۳ خورشیدی در شیراز بدنیا آمد. او دارای مدارک؛ لیسانس حقوق قضائی و فوق لیسانس علوم آمار اقتصادی می باشد. مهندس منوچهر امیر حشمتی، نواختن ویلن را تحت نظر استاد لطیف نعمان آموخته و در کنار ویلن، تار را نیز زیبا می نوازد.

امیر حیاتی، درویش (Darviš Amir-Hayāti) : از نوازندگان معروف تنبور در کرمانشاه و همدوره با سید امراله شاه ابراهیمی و عابدین خادمی.

امیر خسروی، گیتی (Giti Amir-xosravi) : رئیس هنرستان عالی موسیقی در سال های ۱۳۳۵ تا ۱۳۳۸ و از استاد های معروف هنرستان عالی موسیقی در دوره عالی آهنگسازی.

امیرزاده، بانو (Bānu Amir-zāde) : بانوی هنرمندی که آوازی رسا و صوتی دلکش داشت و استاد شهنازی او را به رسائی و دل انگیزی صوت ستوده است.

امیر سلیمانی، مهناز (Mahnáz Amir-Soleymāni) : از استاد‌های هنرستان عالی موسیقی تهران و هم چنین هنرکده موسیقی.

امیر شاهی (Amir Šāhi) : امیر آق ملک فیروز کوهی سبزواری، متخلص به شاهی، از غزل سرایان معروف قرن نهم هجری است. وی هنرمند بزرگی در زمینه شعر، خط، نقاشی و موسیقی بود. عود را بسیار خوب می نواخت.

امیر عطائی (Amir-Atāwi) : استاد امیر عطائی، هنرمند فعال انجمن موسیقی گیلان که مرکز آن در شهر رشت می باشد.

امیر عطائی، اسماعیل (Esmāwil Amir-Atāwi) : از اعضای مؤسس انجمن موسیقی ملی در سال ۱۳۲۳ خورشیدی.

امیر عطائی، بیاض (Byāz Amir-Atāwi) : سازنده چیره دست ساز. بیاض امیر عطائی در سال ۱۳۳۴ در میانه متولد شد. در سال ۱۳۵۴ به استخدام وزارت فرهنگ و هنر در آمد و زیر نظر استاد ابراهیم قنبری شروع به کار کرد. وی با درجه فوق لیسانس هنری، مسئول کارگاه ساز سازی میراث فرهنگی ایران است.

امیر قاسم خانی، مهدی (Mehdi Amir-Qāsem Xāni) : از موسیقیدان های مؤسس اتحادیه رسمی صنف موسیقیدان ها در تاریخ ۱۳۳۰/۹/۷ شمسی.

امیر قاسمی، سلیمان (Soleymān Amirqāsemi) : از خوانندگان بنام موسیقی ایران که در سال ۱۲۶۲ خورشیدی بدنیا آمد. او همزمان با نایب اسداله و سید حسین طاهرزاده بود و با تار تنهای درویش ترانه هائی خوانده که صفحات آن در دسترس می باشد. امیر قاسمی خواننده ای بود در ردیف اقبال آذر، طاهرزاده و دوامی. کسانی چون میرزا حسین قلی، سماع حضور و نایب اسداله به او آموزش دادند. از شاگردان امیر قاسمی می توان به عطااله امیدوار اشاره نمود که شیوه استاد را بخوبی حفظ نموده است.

امیر قاسمی، علی رضا [Ali Rezā Amirqāsemi]: از دست اندرکاران موسیقی و برگزار کننده کنسرت در آمریکا که به ساختن و کارگردانی ویدئو موزیک های ایرانی نیز می پردازد.

امیر کلاهی، سید عباس [Seyyed Abbās Amir-Kolāhi]: از خوانندگان قدیمی مازندران در سال ۱۲۹۰ خورشیدی و پس از آن.

امیر معزز، علیرضا [Ali-Rezā Amir Mowazez]: از موسسین انجمن موسیقی ملی که در تاریخ تیر ماه ۱۳۲۳ خورشیدی تاسیس شد.

امیر نظامی، ایرج [Iraj Amirnezāmi]: ایرج امیر نظامی در سال ۱۳۲۵ در شهر بروجرد دیده به جهان گشود. از دوره دبیرستان، فراگیری موسیقی را آغاز نمود. اولین استاد ایرج، آقای محمد فخر طباطبائی بود. او سنتور نوازی را نزد آقای کیانفر آموخت و در سال ۱۳۴۴ در مسابقات هنری دانش آموزان کشور به مقام دوم رسید. پس از گرفتن دیپلم متوسطه به تهران آمده و به کلاس هنرمند ارجمند احمد اسکوئی رفت. استادهائی چون ظهیرالدینی، دکتر لطف الله مفخم پایان و علی اصغر کوثری او را آموزش دادند. او در حال حاضر سرپرست گروه موسیقی فارابی مشهد است. آهنگ جاودانه گل مریم که در سال ۱۳۵۰ شعر و آهنگش از ایرج امیر نظامی است توسط هنرمند گرانقدر، زنده یاد گیتی خوانده شد. ایرج امیر نظامی، کمانچه را نیز نزد استاد علی اکبر شکارچی آموخت و این ساز را نیز بسیار نیکو می زند.

امیر نظامی، تورج [Turaj Amirnezāmi]: تورج امیر نظامی، نوازنده چیره دست سنتور و تنبک و پسر ایرج امیر نظامی است که در گروه موسیقی فارابی مشهد فعالیت دارد.

امیر همایون [Amir Homāyun]: امیر همایون اسفراینی از قصیده گوینان و غزل سرایان سده نهم هجریست. او در جوانی به تبریز رفت و به بارگاه سلطان یعقوب آق قویونلو (۸۸۳ - ۸۹۶ هجری) راه یافت. دیوان شعر این شاعر حاوی ۲۰۰۰ بیت است.

امیری (Amiri): گوشه ای است در آواز بیات ترک که شهابی نیز گفته می شود. هم چنین، از مقام های موسیقی مناطق مرکزی مازندران است.

امیری (Amiri): دکتر امیری، موسیقیدان برجسته ساکن شرق آمریکا.

امیری (Amiri): معلم موسیقی مدرسه بصیرت تهران واقع در تکیه دباغخانه سنگلج در سال ۱۳۱۱ خورشیدی. امیری، ضمن تدریس در مدارس، کلاس درس هم در ابتدای خیابان بوذرجمهری داشت. امیری و همسرش در جریان جنگ ایران و عراق، بر اثر بمباران خانه آن ها در کوی گیشا کشته شدند.

امیری، ابوالقاسم (Abolqāsem Amiri): از معلمین موسیقی در آموزشگاه های موسیقی تهران.

امیری، احمد (Ahmad Amiri): احمد امیری از صدا بردارانی است که فعالیت خود را با رادیو تلویزیون در سال ۱۳۵۲ آغاز نمود. او ۴ سال در مرکز صدا و سیمای شهرستان سنندج بکار مشغول بود و پس از چهار سال به تهران باز گشته و از کار های او می توان به صدا گذاری و صدا برداری سریال مشهور؛ "امیر کبیر" و فیلم سینمایی "مرگ یزدگرد" اشاره داشت.

امیریان، حسین (Hoseyn Amiryan): نوازنده چیره دست ویلن و از همکاران نزدیک محمد شمس (نوازنده ضرب) و یوسف خوشکام (خواننده و از شاگردان استاد مهر تاش).

امیری، رجب (Rajab Amiri): خواننده مشهور قدیمی که در سال ۱۲۷۸ خورشیدی در روستای سنگاچین بندر پهلوی دیده به جهان گشود. رجب امیری کار خوانندگی را با تعزیه آغاز نمود. معلم او، صفحات گرامافونی بود که در قهوه خانه زهتابی واقع در چهار سوی سابق بندر پهلوی قرار داشت. بعد ها، رجب امیری، ردیف های موسیقی سنتی را از خواننده ای بنام بلبل خان آموخت. رجب امیری، در آمل بنا به سفارش شخصی بنام؛ چیت ساز، به خانمی بنام عصمت، آوازهای محلی را می آموزد. این خانم، بعد ها به تهران رفته و یکی از بزرگترین و مشهورترین خوانندگان زن ایران می گردد. نام این خانم عصمت دلکش است. رجب امیری، بعد ها توسط استاد ابوالحسن صبا به تهران دعوت می شود و جزو خوانندگان ترانه های محلی رادیو ایران می گردد. از شاگردان مشهور استاد رجب امیری می توان به: عبدالوهاب شهیدی و جمال وفائی اشاره داشت.

امیری فیروزکوهی، سید کریم [Seyyed Karim Amiri Firuzkuhi]: زنده یاد امیری فیروزکوهی در سال ۱۲۸۹ خورشیدی در فرح آباد فیروزکوه چشم به جهان گشود. وی یکی از مشهورترین شعرای معاصر ایران است. از ایشان دیوان دو جلدی شعری بجا مانده و از اشعارش خوانندگان بسیاری استفاده کرده اند. شعر "تصویر" از شاهکارهای این شاعر است. امیری فیروزکوهی در سال ۱۳۶۳ در تهران چشم از جهان فرو بست.

امین الملک، محمد اسماعیل [Mohammad Esmāwil Amin-ol-Molk]: موسیقیدان و پدر استاد موسی معروفی.

امین بلیانی [Amin Balyāni]: از شاعران و عارفان مشهور سده هشتم هجری است. انتساب او به خاندان بلیان از توابع کازرون است. حافظ شیرازی از جمله معاصران جوان امین بلیانی بوده است.

امین پور، شاهرخ [Šāhrox Amin-pur]: نوازنده مشهور سنتور در خوزستان در سال های ۱۳۳۰ و پس از آن، که در رادیو شرکت نفت فعالیت بسیاری داشت.

امین پور، قیصر [Qeysar Amin-pur]: از ترانه سرایان امروز ایران که سروده او را دکتر محمد اصفهانی در قالب ترانه؛ "آفتاب مهربانی" در آلبوم "حسرت"، اجرا کرده است.

امین ذبیحی، علیرضا [Ali-Rezā AminZabihi]: سازنده زبردست تار، ضرب و سه تار در شهرستان بروجرد. علیرضا امین ذبیحی در سال ۱۳۳۱ در شهرستان بروجرد بدنیا آمد. از اولین معلمین او در امر ساخت ساز، استاد ماشاله وحدتی در قسمت هنری اداره ارشاد بروجرد بود. امین ذبیحی، موسیقی را تحت نظر رحیم رفیعی منش آموخت و امروزه ضمن ساختن سازهای اشاره شده در بالا به تعمیر سازهای زهی نیز می پردازد.

امین زاده، اردلان [Ardalān Aminzāde]: نوازنده نی در گروه همنازان موسیقی سنتی هنرستان عالی موسیقی.

امین، سعید [Sawid Amin] : آهنگساز و نوازنده چیره دست گیتار و از فارغ التحصیلان دانشگاه موسیقی Peabody آمریکا.

امین، علی [Ali Amin] : از اعضای فعال ارکستر هنرمندان زنجان. این ارکستر با همکاری هنرمندان زیر در سطح استان فعالیت چشمگیری دارد؛ منصور صانعی، علی زرگری، محسن مغازه ای، یداله یقطینی و جلال تقوی.

امین، فرشید [Farsid Amin] : خواننده، ترانه سرا و آهنگسازی که در آمریکا فعالیت دارد. از کارهای این هنرمند می توان به آلبوم "آوای من" اشاره داشت.

امین، مهرداد [Mehrdad Amin] : مولف کتاب؛ آهنگ های اصیل ایرانی از انتشارات پارت تهران که در ۲ جلد چاپ و منتشر شده است.

امینی، اعتماد [Ewtemad Amini] : نوازنده چیره دست قوال در آذربایجان شرقی.

امینی، بابک [Babak Amini] : آهنگساز، تنظیم کننده، نوازنده گیتار و سه تار و همکار خانم گوگوش در فعالیت مجدد ایشان که آلبوم "زرتشت" خانم گوگوش با تنظیم ایشان عرضه شده است. بابک امینی ساکن کانادا است.

امینی، علی اکبر [Ali Akbar Amini] : استاد سازنده کمانچه، ویلن و تار و نوازنده چیره دست سازهای اشاره شده. استاد علی اکبر امینی در سال ۱۲۹۸ در شهرستان تفرش دیده به جهان گشود. او در کودکی ساکن تهران شد و خانه پدرش محفل هنرمندان بنامی چون ابوالحسن صبا، حسین خان اسماعیل زاده، قمرالملوک وزیری، ایرج میرزا، ملک الشعراء بهار و میرزاده عشقی بود. علی اکبر ۶ ساله بود که فراگیری ویلن را نزد استاد رضا محجوبی شروع کرد. استاد بعدی ایشان، زنده یاد استاد ابوالحسن صبا بودند. در کارنامه استاد علی اکبر امینی؛ ۱۲ آهنگ، ساخت بیش از ۱۵ کمانچه، ساخت ۴۱۲ ویلن و ۴۳ تار انعکاس یافته است. استاد امینی از سال ۱۳۲۵ به سمت نوازنده ویلن همکاری خود را با رادیو آغاز نمود و یکی از برگزیدگان این رشته در ارکستر زنده یاد استاد مهدی خالیدی بود. استاد امینی در حال حاضر کارمند بازنشسته شرکت مخابرات هستند.

امینی، محمود **[Mahmud Amini]** : از صداپردازان و صداگذاران رادیو و تلویزیون ایران.

امینی، مسعود **[Maswud Amini]** : شاعر و ترانه سرای جنگالی که اشعار ملی - میهنی بسیاری دارد. ترانه هایش از ویژه گی خاصی برخوردار است که در سادگی خلاصه می شود.

امینی نجار **[Amini Najár]** : از شعرا و مداحان سلطان محمود غزنوی بوده است.

انارکی **[Anáraki]** : از آهنگ های مردم شمال خراسان، مربوط به لحظات پس از هجوم بیگانگان و کشتار است که زنان دور اجساد مردان خود جمع شده، تار میزنند و گریه می کنند.

انافل **[Anáfel]** : از سازهای بادی. این ساز، سرنای کوچکی بود که توسط جنگجویان صلیبی از خاور میانه به اروپا راه یافت و بصورت انافل در آمد.

انتظامی، رامین **[Rámin Entezámi]** : از فارغ التحصیلان دوره لیسانس هنرستان عالی موسیقی در رشته ویلن.

انتظامی، عزت اله **[Ezzat-olláh Entezámi]** : هنرمند بزرگ تاتر و سینمای ایران که فعالیت هنری خود را با پیش پرده خوانی آغاز نمود.

انتظامی، مجید **[Majid Entezámi]** : مجید انتظامی، فرزند عزت الله انتظامی، هنرمند بزرگ سینما و تأثیر ایران است. مجید انتظامی تا کنون برای ۳۵ فیلم سینمایی موزیک ساخته. مجید در سال ۱۳۲۶ در تهران متولد شد و تحصیلات موسیقی خود را در کنسرواتوار تهران آغاز نمود. او در سال ۱۳۵۲ از جانب ارکستر سمفونیک تهران، بعنوان تک نواز، دعوت به همکاری شد. مجید انتظامی در حال حاضر با سمت استاد موسیقی در دانشگاه تهران و هنرستان عالی موسیقی، مشغول آموزش موزیک به دانشجویان است. از فیلم هایی که مجید انتظامی برای آن ها موزیک متن ساخته می توان به: زال و سیمرغ، سفرسنگ، آفتاب نشین ها، دزد و نویسنده، خط قرمز، سردار جنگل، عقاب ها و بای سیکل ران نام برد.

انتقال (Enteqâl): تغییر دادن و نوشتن نت های یک قطعه موسیقی در فاصله دیگر را گویند. ابو علی سینا، انتقال را عبارت از ایجاد نغمات متوالی دانسته و تأثیرات هر کدام از نغمه ها را در انتقال، مورد نظر قرار داده است. به نظر ابو علی سینا: انتقال به نغمه های زیر (حاد) نشان از ظهور خشم و انتقال به بم، حکایت از صبوری می کند.

انتقال عملی (Enteqâle amali): نوشتن نت های یک قطعه موسیقی در فاصله دیگر. این عمل بوسیله علامات تغییر دهنده و یا با تغییر کلید انجام می گیرد.

انتقال نظری (Enteqâle nazari): تغییر دادن نت های یک قطعه موسیقی بداهتاً با نظر و فکر به فاصله دیگر.

انجمن حفظ و اشاعه سرود و آهنگ های انقلابی

(Anjomane Hefz va Esâweye Srud va Ahanghâye Enqelâbi): تشکیلاتی در جهت آنچه که از نامش بر می آید می باشد.

اندی (آندرانیک مادادیان) [Andi - Andranik Madadyan]: از مشهورترین و فعالترین خوانندگان خارج از ایران که در آمریکا زندگی می کند. اندی از شهرت جهانی برخوردار است. شروع فعالیت اندی با خواننده مشهور دیگری در لس آنجلس بنام کورس بود و این دو سالیان دراز با هم همکاری داشته و اینک مدتی است که هر دوی آن ها مستقلاً به کار موزیک می پردازند.

اندیشه (Andîşe): از خوانندگان مقیم آمریکا با فعالیت محدود.

سهراب (Sohrab Andîşe): از خوانندگان صاحب سبک که گرایش بسیاری به اشعار مولوی دارد. زوج هنری او: نوشین دخت نام دارد. از این دو هنرمند آلبوم های: پرواز مولوی، چشمه خورشید و هزار افشان موجود می باشد.

اُنسی، میر حاج (Mir Hāj Onsi) : از شاعران سده نهم و آغاز سده دهم هجری است. اُنسی از فرزند زادگان شاه نعمت اله ولی است. دیوان این شاعر مشتمل بر ۴۰۰۰ بیت قصیده و غزل است.

انصاری، خسرو (Xosro Ansāri) : خواننده ترانه های اصیل ایرانی. این خواننده با گروهی بنام لیان همکاری دارد. گروه موسیقی لیان از نوازندگان زیر تشکیل یافته است: مهشید میرزاده: سنتور، پیرایه پور آفر: تار و هومان پورمهدی: تنبک و دف. فعالیت این گروه بیشتر در آمریکاست.

انصاری، سرهنگ (Sarhang Ansāri) : سرهنگ انصاری، رهبر ارکستر و موسیقیدان سال های ۱۳۲۰ و بعد از آن که هنرمندان توانائی چون عطا الله خرم، علی زندی و هنرمند بزرگ ایران، مرتضی احمدی در گروه ایشان فعالیت می کردند.

انصاری، فریبرز (Fariborz Ansāri) : از فارغ التحصیلان هنرستان عالی موسیقی در رشته آواز.

انصاری، کامبیز (Kāmbiz Ansāri) : دکتر کامبیز انصاری، نوازنده زبردست ویلن و از شاگردان ممتاز، استاد شکراله سلیمان پور می باشد.

انصاری، محمد (Mohammad Ansāri) : نوازنده ویلن و هم دوره استاد محمد علی خادم میثاق. ستوان دوم محمد انصاری از شاگردان ممتاز و برجسته موسیقی نظام بود که از طرف ارتش به هنرستان عالی موسیقی معرفی گردید و او از سال ۱۳۱۸ تا ۱۳۲۰ دوره عالی هنرستان را به اتمام رسانید.

انصاری، معبود (Mawbud Ansāri) : دکتر معبود انصاری، سخنران و شاعر توانای پارسی که اینک در آمریکا زندگی می کند.

انصاری، منوچهر (Manucehr Ansāri) : منوچهر انصاری در سال ۱۳۲۵ در تهران بدنیا آمد. او در سال ۱۳۳۸ به تشویق پدر به هنرستان عالی موسیقی رفته و یک سال در کلاس استاد والود تارخانیان به یادگیری و نواختن ویلن پرداخت و سپس تا مرحله دریافت دیپلم با استاد حشمت سنجرى و سپس تا اخذ لیسانس با سرژ خوتیسف آموزش دید و پس از اخذ لیسانس به بلژیک رفته و دو سال در کنسرواتوار سلطنتی

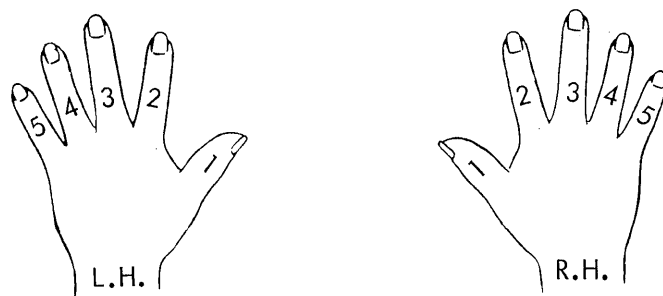
بروکسل به یاد گیری ویلن پرداخت. او از سال ۱۳۵۷ بعنوان کنسرت مایستر در ارکستر مجلسی رادیو و تلویزیون مشغول بکار بوده و هست. ایشان در ضمن استاد تعلیم ویلن در هنرستان عالی موسیقی هستند.

انصاری، مهندس [Mohandes Ansari]: مهندس انصاری، از صدا برداران و صدا گذاران با سابقه رادیو تلویزیون ایران.

انکلیون [Anklyon]: سازی است بادی که دو نوع دارد؛ زمری [Zamri] و زبانه ای که به آن ارغنون نیز گویند. لطفاً به ارغنون نگاه کنید.

انگبین [Angobin]: نام لحنی در موسیقی قدیم است.

انگشت گذاری [Angost Gozari]: برای سهولت در اجرای قطعات موسیقی علائمی بکار می رود که معرف اجرای نت با انگشت تعیین شده است. در سازهای آرشه ای و بادی انگشت سیابه را انگشت اول گویند و عدد ۱ معرف آن است، انگشت وسطی (دوم) با عدد ۲، انگشت چهارم با عدد ۳ و انگشت کوچک یا پنجم با عدد ۴ مشخص شده است. برای سازهایی چون ارگ و پیانو عدد ۱؛ معرف انگشت شست می باشد، ۲؛ معرف سیابه، ۳؛ انگشت وسطی، ۴؛ انگشت چهارم و ۵؛ انگشت پنجم یا کوچک. نگاره انگشت ها، برای پیانو و سازهای آرشه ای

انوری، اوحدالدین [Uhad-eddin Anvari]: اوحد الدین انوری ابیوردی از شاعران نیمه دوم سده ششم هجری است. او از کسانی است که در تغییر سبک سخن فارسی مشهور و معروف می باشد. زادگاه او ابیورد در خاک خاوران (خراسان) است. در جوانی در طوس به تحصیل علوم مختلفه پرداخت. این شاعر و فیلسوف نامی ایران در سال ۶۴۷ هجری در بلخ وفات یافت.

انوش [Anuś] : خواننده ای که پس از انقلاب ۵۷ تا مدت ها در کاباره های ایرانی استانبول ترکیه آواز می خواند.

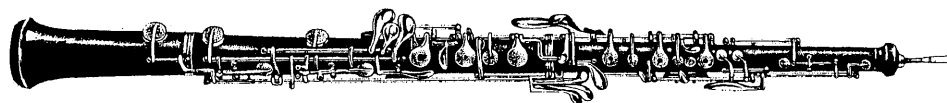
انوشه، احمد [Ahmad Anuše] : از هنرمندان ممتاز گروه دیلمان و همکار استاد محمد اسماعیلی (نوازنده ضرب) و خانم ارفع اطرائی (استاد سنتور) می باشد. ساز تخصص احمد انوشه، نی است.

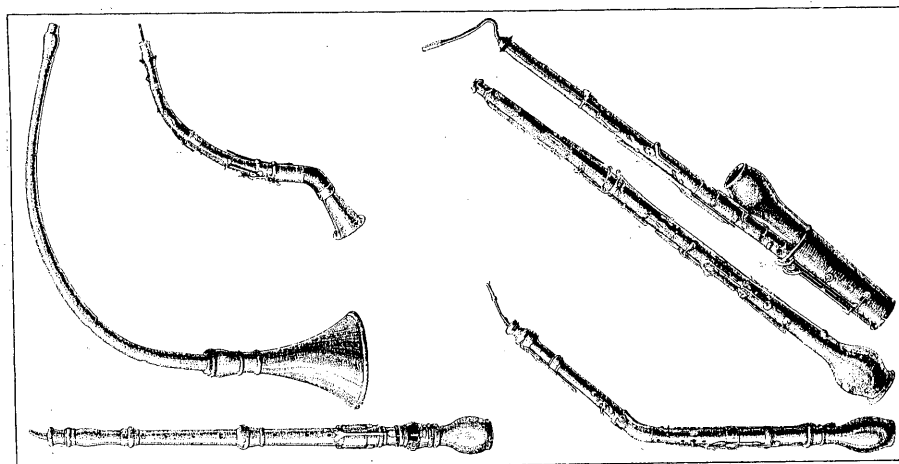
انیس [Anis] : از خوانندگان مشهور زن در دوران ناصری که دایره زیبا میزده. خواهر انیس، مونس از رقاصان مشهور آن دوره است.

انیسی شاملو [Anisi Šamlu] : از شاعران معروف سده دهم و آغاز سده یازدهم بود. وی در جوانی ملازم سلطان میرزا ابراهیم صفوی (۹۸۴ هجری) بود و مدت ها نیز کتابدار قلی خان شاملو بود. این شاعر در حمله ازبکان به هرات، کشته شد. کتاب این شاعر به شماره **OR4772** در کتابخانه موزه بریتانیا نگهداری می شود.

اُو اف - اُو زی موزیک [OF - OZ Muzik] : شرکت تولید نوار و CD که فعالیت چندانی از آن مشاهده نمی شود. این شرکت در لُس آنجلس واقع است.

اوبوا [Obuà] : از سازهای بادی چوبی است با صدای خشن. سازی است دو زبانه ای بطول ۶۰ سانتیمتر که از سه قسمت تشکیل یافته، قسمت دهانی، تنه و انتهای ناقوس. سوراخ هایش با کلیدی که زیر انگشتان نوازنده قرار می گیرد باز و بسته می شود. شکلی از اوبا ۹۰۰ سال قبل از میلاد وجود داشته.

نوازنده سورنای یا ابوآی ابتدایی. جام سیمین زرکوب، عصر ساسانی

اوترب [Otarb] : رب النوع موسیقی، الهه موسیقی.

اوج [Owj] : گوشه ایست در آوازهای؛ دشتی، اصفهان و بیات کرد و بعضی آن را عشاق گویند. اوج، از جمله ۲۴ شعبه موسیقی قدیم است.

اوج آرا [Owj Ārā] : از ۹۷ اصطلاح موسیقی ایرانی که در موسیقی عرب رواج داشته است.

اوج راست [Owj Rāst] : از اسامی الحان موسیقی قدیم.

اوج و حضيض [Owj va Haziz] : گوشه ایست در دستگاه شور، شبیه عزال. معنی دیگر اوج و حضيض در موسیقی عبارت است از: حرکت آهنگ (ملودی) در فاصله زمانی مشخص به درجات زیر و بم.

اوجی نطنزی [Owji Natanzi] : از شاعران نیمه اول سده یازدهم هجری است که نسخه هائی از دیوانش به شماره ۱۴۱۰۹ در کتابخانه مجلس شورای ملی و شماره **OR278** در کتابخانه موزه بریتانیا وجود دارد.

اوحدی [Ohadi] : اوحدی مراغی اصفهانی، از شاعران معروف سده هفتم و هشتم هجری است. تخلص این شاعر در آغاز کار؛ صافی بوده است لیکن پس از چندی به اوحدی تغییر می یابد. زمان تولد این شاعر سال ۶۷۳ هجری است. آثار اوحدی عبارتند از: دیوان قصاید و ترجیعات و غزل ها و رباعیات با ۸۰۰۰ بیت. ده نامه یا منطق العشاق که حدود ۶۰۰ بیت دارد. جام جم، منظومه ای با ۵۰۰۰ بیت.

اورامان [Urāmān] : موسیقی منطقه اورامان در کردستان که در برگیرنده موسیقی کردی و ایرانی است. موسیقی اورامان از طبیعت بکر منطقه، صدای پرندگان خوش الحان و صدای چشمه ساران سرچشمه گرفته است. برخی از آوازهای رایج در این منطقه عبارتند از: سیاچمانه، شیخانه، دریانه، بز می گوش، بز می چپله، بز می گریان و بز می سه جار. جهت کسب اطلاعات بیشتر در زمینه آوازهای ذکر شده به مبحث هر یک از آنان رجوع فرمائید.

اورامن [Urāman] : یکی از الحان موسیقی قدیم و نوعی از خوانندگی بوده که خاصه فارسیان ذکر شده و اشعار آن به زبان پهلوی بوده است.

اوربانس، رودلف [Rudolf Urbāns] : موسیقیدان چک و رهبر ارکستر (استادان اولیه موسیقی کشور) در سال های ۱۳۱۸ تا ۱۳۲۰. برای اطلاعات بیشتر لطفاً به ارکستر سنفونی تهران نگاه کنید.

اورتور [Overtur] : قطعه موسیقی در آغاز اپرا و یا نمایش است که خود بیانگر و توصیف کننده موضوع یا داستان خاصی است. از اورتور برای فیلم های بزرگ سینمایی نیز استفاده می شود.

اورنگ، شیخ الملک [Seyx ol-Molk Orang] : نایب رئیس انجمن ادبی ایران در سال ۱۳۱۵ که ریاست آن به عهده شاهزاد محمد هاشم افسر بود. زنده یاد اورنگ، مشوق ابوالقاسم حالت شاعر و ترانه سرای مشهور ایران است.

اوزنگی [Orangi] : یکی از الحان موسیقی قدیم و لحن سی ام یا آخر، از سی لحن بارید.

اوزان [Ozân] : سازی است از خانواده آلات موسیقی رشته ای مقید. عبدالقادر مراغی، در کتاب: مقاصد الالحان راجع به این ساز، مفصلاً نوشته است. این ساز، از خانوادهٔ عود می باشد و تفاوت آن با عود این است که، روی قسمت اعظم کاسه صوتی آن، پوست می کشند و دارای سه سیم بوده است.

اوستا، مهرداد [Mehrdād Avestā] : از ترانه سرایان ایران که کارهای بسیاری از او بجا مانده است. مهرداد اوستا در ضمن یکی از استاد های ادبیات فارسی و شعر شناسی در هنرستان عالی موسیقی ایران هستند. از ترانه های زیبای مهرداد اوستا می توان به وفانکردی و کردم (شکوه) با صدای غلامحسین مختاباد اشاره کرد. کتاب مهرداد اوستا بنام سرود برگ ریزان در سال ۱۳۵۱ چاپ و منتشر گردید.

اوشال، رضا [Rezā Ušāl] : از استاد های با سابقه در آموزشگاه موسیقی برادران لشگری که در سه راه امین حضور قرار داشت. سال تأسیس این آموزشگاه ۱۳۳۷ شمسی بود.

اوشال، محمد [Mohammad Ušāl] : موسیقیدان و آهنگساز فعال در پیش و پس از انقلاب ۵۷. از کارهای محمد اوشال می توان به موزیک متن فیلم "زنجیری" با شرکت فرخ ساجدی و نیلوفر در سال ۱۳۵۲ اشاره داشت. محمد اوشال در حال حاضر ارکستر بسیار فعالی دارد که در اکثر شهرهای ایران کنسرت هایی انجام داده است.

اوکرا [Ukrā] : Si (سی) یا G، در نت نویسی موسیقی ایران باستان.

اووانجلوس [Uvānjelus] : ویلن سل نواز ارکستر سمفونیک تهران در سال ۱۳۳۶.

اوهان اُغلی (Ohàn Oqlî) : از عاشوق های مشهور ارمنی که در سال ۱۹۰۴ میلادی در روستای سنگباران فریدن اصفهان متولد و در ۱۹۵۲ میلادی در تهران فوت نمود.

اوهانس، یوسف (Yusef Ohânes) : یوسف اوهانس، آخرین نسل از عاشیق های آسوری آذربایجان غربی است که نیم قرن است عاشیقی می کند. او از ده سالگی ساز می زند. پدر یوسف از عاشیق های معروف نسل گذشته است. عاشیق اوهانس از شاگردان ممتاز عاشیق فرهاد است.

اوهانیان، زاون (Zâven Ohânyân) : آهنگساز و از تنظیم کنندگان خوب در موسیقی ایران که تنظیم زیبای او را در ترانه: "بچه ها متشکریم" که برای تیم فوتبال ایران توسط ویگن و با سروده ایرج جتئی عطائی اجرا شده شاهدیم.

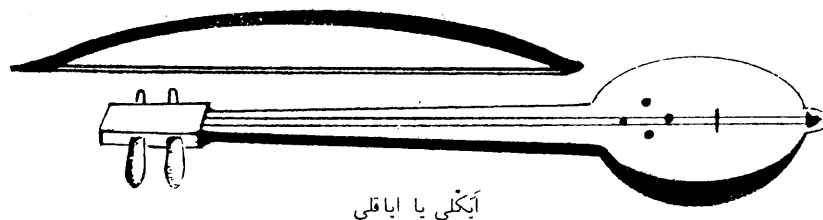
اویسی، فضل اله (Fazl-ollâh Oveysi) : فضل اله اویسی در اسفند ۱۳۰۲ شمسی در تهران بدنیا آمد. شوق موسیقی را صفحات گرامافون آن روزگار، در او روشن کرد. اولین استاد آواز او، حسین تعزیه خوان بود که به تمام ردیف و گوشه های موسیقی ایران آشنا بود. معلم دوم فضل اله اویسی، حسن خان لحنی معروف به حسن قصاب بود. فضل اله اویسی را بجزأت می توان، تاریخچه متحرک موسیقی معاصر ایران دانست.

اِوین (اِوین آقاسی) (Evin - Evin Âqâsi-) : خواننده خوش صدا ساکن لس آنجلس که سبکی مشابه خواندن ویگن، خواننده پرقدرت دیروز و امروز دارد.

اهتمام، محمد (Mohammad Ehtemâm) : از فارغ التحصیلان دوره لیسانس هنرستان عالی موسیقی در رشته کلارینت.

اهلی شیرازی (Ahli Shîrâzi) : شیخ محمد اهلی شیرازی از شاعران معروف سده نهم هجری است که دربارهای تیموریان، ترکمانان و صفویان را دیده است. مزارش در کنار قبر حافظ در شیراز و سال وفاتش ۸۵۸ هجری است.

ایا قلی کمان (Aya Qoli Kamàn) : سازی است از خانواده آلات موسیقی رشته ای مقید کمانه دار. این ساز، شبیه به کمانچه می باشد. به این ساز، کمانچه عجزو هم می گویند. این ساز در ترکیه نواخته می شود و نوازنده، قسمت انتهائی ساز را روی ران خود قرار می دهد.

آبکلی یا ایا قلی

ایانی، بهروز (Behruz Ayāni) : خواننده خوش صدای خراسانی که در گروه موسیقی فارابی مشهد فعالیت چشمگیری دارد.

ای ایران، ای مرز پر گهر (Ey Iran Ey Marze Por Gohar) : سرود ملی ایران که از نظر اهمیتی که دارد بدان آن پرداخته می شود. در سال ۱۳۲۴ خورشیدی، کنسرتی به رهبری استاد روح اله خالقی در رشت اجرا گردید. بلیط های کنسرت در کتابفروشی کاوه (زنده یاد طاعتی) فروخته می شد. محل کنسرت، سینما تاتر شرق رشت بود. اعضای ارکستر عبارت بودند از: جواد معروفی و مرتضی محجوبی (نوازندگان پیانو)، ابوالحسن صبا، حسین علی ملاح و مهدی خالدی (ویلن)، برکشلی، خادم میثاق و امیر عطائی (تار)، عبدالعلی وزیری (تار و آواز)، وزیری تبار (قره نی)، حسین تهرانی و علی زاهدی (تنبک)، غلامحسین بنان و خانم روح بخش (خواننده) و رهبر ارکستر روح اله خالقی.

پیش از این کنسرت، نمایش های مختلفی از هنرمندان شوروی در آن سالن به نمایش در آمده بود (در سال ۱۳۲۰ که ایران به اشغال متفقین در آمد، روس ها سینما همای شهرداری رشت را تغییر نام دادند و اسم آن را گذاشتند؛ سینما شرق. در آن شب چند تن از شخصیت های فرهنگی و اجتماعی شهر بطور افتخاری راهنمایی تماشاگران را به عهده داشتند. زنده یاد ابوالمکارم معتمد دماوندی (امین صلح وقت عدلیه) بلیط ها را کنترل می کرد. راس ساعت تعیین شده، پرده مخملی سن کنار رفت و هیئت بیست و چند نفری ارکستر با لباس فراک زیر نورافکن ها نمایان شدند که پیشاپیش آن ها روح اله خالقی قرار داشت.

آغاز برنامه با سخنرانی روح اله خالقی بود. در پایان برنامه روح اله خالقی در مقابل تماشاگران قرار گرفت و گفت: برنامه ای که هم اکنون اجرا خواهد شد، سرودی است با نام ای ایران، ای مرز پر گهر که بعنوان ره آورد سفر تقدیم می شود. این سرود اولین بار در رشت اجرا خواهد شد، چون فرصتی برای پخش آن در تهران پیش نیامده است. سپس ارکستر به نواختن سرود ای ایران با شعر حسین گل گلاب نمود. سرود را استاد بنان، خانم روح بخش و مهندس عاشورپور می خواندند. وقتی سرود پایان یافت، سالن بهم ریخت و کار اشتیاق مردم به انفجار کشید. جمعیت از زن و مرد بپا خاستند و فریاد شادی به آسمان رفت. چند نفر از

جمله جمشید سرتیب پور و زنده یاد شهابی از کارمندان عالیرتبه شرکت نفت که از شاگردان استاد صبا بودند بی ملاحظه روی سن پریدند و سر و روی اعضای ارکستر را غرق بوسه کردند. حاج محمد جوانمرد به سبک سنتی شاد باش، تعدادی اسکناس روی سن ریخت. یک واقعه ملی در ۵۵ سال پیش در شهر رشت اتفاق افتاد. مردم یک صدا خواهان تکرار سرود بودند. زنده یاد خالقی با صدائی که از شدت احساسات می لرزید از تماشاگران تشکر کرد و تجدید برنامه را چند دقیقه پس از تنفس وعده داد. پس از ۱۵ دقیقه سالن پر از جمعیت بود ولی از شروع برنامه خبری نبود. ۴۵ دقیقه گذشت و از اجرای برنامه خبری نشد. تصور مردم این بود که بعلت حضور فرماندهان نظامی شوروی و به منظور جلوگیری از بروز ابراز احساسات میهن دوستانه که شاید موجب اختلال شود، جلوی برنامه را گرفته اند. پس از ۴۵ دقیقه، پرده کنار رفت و بار دیگر استاد روح اله خالقی ضمن پوزش خواهی از تاخیر برنامه، اشاره کرد که علت آن درخواست مهمانان بوده است و همزمان با گفتار روح اله خالقی، ژنرال کنسول روس با سبد بزرگی گُل که توسط دو درجه دار حمل می شد به روی سن رفت و در ستایش برنامه و هنرمندان سخن گفت که توسط مهندس سیمرغ ترجمه شد. پس از آن، استاد صبا قطعه ای با ویلن در بیات ترک زد و بار دیگر سرود ای ایران خوانده شد. در سال ۱۳۲۵ خورشیدی بار دیگر ارکستر روح اله خالقی به رشت رفت و این بار آهنگ و سرود آذر آبادگان را اجرا نمود.

ایپکچی، ژیلّا (Zilâ İpakci) : از صدابرداران رادیو تلویزیون ایران.

ایجادى، علاء (Alâ İjâdî) : علاء ایجادى در سال ۱۳۳۱ شمسی در شمیران بدنیا آمد. در زمان اشتغال به تحصیل در رشته اقتصاد به نواختن سه تار و فراگیری علم موسیقی پرداخت. همزمان با پیگیری در امر تحصیل اقتصاد، به هنرستان شبانه موسیقی نیز رفته و زیر نظر استاد زنده یاد، نصر اله خان زرین پنجه مشغول گرفتن مشق موسیقی شد. علاء ایجادى، ضمن نواختن سه تار و تار، در کارگاه خود به ساختن این دو ساز نیز می پردازد.

ایران الدوله (Iran-öldölle) : بانو ایران الدوله از خوانندگان ممتاز و هم دوره قمر و مرتضی خان نی داود است.

ایران، ایران، مارش (Iran, Iran, Mârs) : با صدای جواد بدیع زاده که همراه با ارکستر مرتضی محجوبی در روی صفحه کمپانی His Master's Voice انگلستان ضبط شده است. زمان ضبط این صفحه ۱۳۱۳ خورشیدی بود.

ایران پور، پرویز [Parviz Iran-pur] : موسیقیدان معروف و از شاگردان ممتاز استاد کلنل وزیری و سرپرست ارکستر ایران پور که با خواننده بنامی چون روح انگیز همکاری داشت. از زیباترین کارهای ایران پور می توان به تصنیف "عهد شکن" و "جانان" با صدای روح انگیز اشاره کرد.

ایرانپوی [Iranpuy] : استاد ایرانپوی، موسیقیدان برجسته که آموزشگاه موسیقی او در تهران واقع است.

ایران صدا [Iran Sedâ] : شرکت تولید نوار و CD موسیقی ایرانی که در تهران به فعالیت مشغول است.

ایران موزیک [Iran Muzik] : شرکت تکثیر و پخش نوار کاست و CD های ایرانی در لس آنجلس آمریکا.

ایرانی بنادری، زلیخا [Zoleyxa Irani Banâderi] : از اعضای گروه آوازهای نوبان در هرمزگان و بندر لنگه.

ایرانی، بهرام [Bahrâm Irani] : صدابردار و صداگذار فعال در رادیو تلویزیون و تئاتر و سینمای ایران.

ایرانی مجرد، استاد حاج آقا محمد [Mohammad Irani Mojarad] : شاگرد ممتاز میرزا عبد الله و نوازنده چیره دست سه تار که به ردیف های موسیقی ایران آشنائی کامل داشت. همواره بزرگترین موسیقیدان های عصر نظیر میرزا عبد الله، منتظم الحکما، سماع حضور، اسماعیل خان (استاد کمانچه)، غلامحسین درویش (آهنگساز و استاد تار و سه تار)، حبیب سماعی (استاد بینظیر سنتور)، اسماعیل خان قهرمانی و برادرش شکری قهرمانی (استادان تار)، رکن الدین مختاری (نوازنده چیره دست ویلن و آهنگساز برجسته موسیقی ایران)، استاد احمد عبادی (نوازنده سه تار و فرزند ارجمند میرزا عبدالله)، عبدالله اشرفی (نوازنده سه تار و ویلن)، نور علی برومند (نوازنده سنتور و سه تار)، استاد عبد الله دوامی (خواننده آواز و ترانه های ایرانی)، یوسف فروتن (نوازنده و استاد سه تار که ویلن و پیانو را به شیوه دلپذیری می نواخت). عبد الله دادور (قوام السلطان)، (نوازنده تار)، استاد ابراهیم بوذری (خواننده آوازهای اصیل)، استاد سید حسین

طاهرزاده که شیوه ممتازی در خواندن داشت. سلیمان امیر قاسمی (خواننده)، استاد ابوالحسن صبا و همچنین از سازندگان آلات موسیقی نظیر: مفتاح السلطان (سازنده سه تار)، استاد جعفر صنعت و برادرش استاد عباس صنعت، شاگردان ممتاز یحیی خان (تارسان) و همچنین اقبال السلطان آذر خواننده پر ارج ایرانی در محفل ایشان حضور داشتند.

ایرج (Iraj): حسین خواجه امیری از شاگردان ممتاز و بنام استاد جلال تاج اصفهانی است که سال ها یکه تاز ترانه های فیلم های فارسی بود. ایرج سبک آواز و روش تاج اصفهانی را تعقیب می کند. چندی پیش رژیم تهران، پس از ۲۰ سال به ایرج، اجازه خواندن مجدد داد! حسین خواجه امیری در سال ۱۳۱۳ خورشیدی در کاشان بدنیا آمد. معلم آواز حسین، پدرش می باشد. بعد ها، او به تهران آمد و به کلاس استاد ابوالحسن صبا میرود و ۶ سال از محضر استاد فیض می برد. حسین خواجه امیری در سال ۱۳۲۷ توسط ابراهیم خان منصوری به رادیو دعوت می شود. او همکاری نزدیکی با ارکستر عبدالله جهان پناه داشت. در سال ۱۳۳۶ بنا به دعوت زنده یاد داود پیرنیا به برنامه گلهای رادیو می رود. حسین خواجه امیری چون افسر ارتش بود و مشکلاتی برای اجرای برنامه داشت از نام مستعار ایرج استفاده کرد. ایرج نوازنده خوبی در ضرب می باشد.

ایرج (Iraj): خواننده جوان ساکن شهر **Hempstead** که در نیویورک می خواند.

ایرج میرزا (Iraj Mirzā): ایرج میرزا، فرزند غلام حسین میرزای قاجار، از بزرگترین شاعران ایران است. پدر ایرج میرزا، شاعر رسمی دربار مظفرالدین شاه ولی عهد بود که پس از مرگ او این منصب را به ایرج میرزا دادند. کسی که عامل این امر بود امیر نظام گروسی بود. ایرج میرزا، ملقب به جلال الممالک، در رمضان ۱۲۹۰ هجری قمری در تبریز بدنیا آمد. در جوانی به مدرسه دارالفنون تبریز (شعبه دارالفنون تهران) رفت. ایرج در سن ۱۴ سالگی شعر بسیار زیبا می سرود. بعد ها ایرج در مدرسه مظفری تبریز با سمت معاونت مسیو لامپر معلم و رئیس مدرسه مظفری، شروع به کار کرده و پس از مدتی، کار کردن در گمرک کرمانشاه را برگزید و پست ریاست صندوق و گمرک کردستان را به او دادند. تا آغاز مشروطیت ایرج میرزا در گمرک کار می کرد و با آغاز مشروطیت به طهران آمد و با مخبرالسلطنه که فرمانروای آذربایجان بود به تبریز رفت. ایرج میرزا از شاعرانی است که پیش از انقلاب مشروطیت به سن عقل و تمیز رسیده بود و بهنگام امضای مشروطیت ۳۴ ساله بود. او پس از مشروطیت، ۲۰ سال تمام شاعری نمود. انقلاب مشروطیت در شعر ایرج و تحول فکری او بخوبی نمایان است. آشنائی با زبان فرانسه و دیدن زندگی مردم اروپا، ایرج را مردی آزاد فکر و متجدد و ترقی خواه بار آورد. اشعار مملو از انتقاد او از تعارف های

بیهوده، حجاب، سینه زنی، قمر زنی، دروغ و ریا و زاهدان فرییکار فصل نوینی در ادبیات ایران باز کرد که مورد استفاده بسیاری از موسیقیدان ها و آهنگسازان و خوانندگان ایران قرار گرفته و می گیرد. ایرج میرزا در روز ۲۷ شعبان سال ۱۳۴۴ هجری قمری برابر با اسفند ماه ۱۳۰۴ شمسی بعثت سکنه قلبی چشم از جهان فرو بست. از زیباترین اشعار ایرج که توسط قمر الملوک وزیری، ملوک ضربایی، خاطره پروانه و هنگامه اخوان خواننده شده ترانه: **عاشقی محنت بسیار کشیده است**، می باشد که در دستگاه همایون اجرا شده است.

ایروانی، محمود (Mahmud Iravāni): از نوازندگان و هنرمندان برجسته قدیمی در رشته ویلن است، که از اداره کل موزیک ارتش فارغ التحصیل شده و جهت تأسیس مدرسه موسیقی، رهسپار کابل افغانستان شد. اداره کل موزیک ارتش در سال ۱۳۰۰ با یاری و اهتمام سالار معزز که آن زمان درجه سرتیپی داشت تأسیس شد.

ایزد خواست (Izad Xāst): نوازنده چیره دست ویلن که همکاری نزدیکی با باقر رضائی خواننده خوش صدا و قدیمی دارد. باقر رضائی به همراهی ارکستر ایزدخواست، بطور زنده، بمدت ۸ ماه در برنامه ای بنام **بزم شب** که در سال ۱۳۳۰، روزهای شنبه از رادیو پخش می شد برنامه اجرا می کرده است.

ایزدی، سروش (Sruš Izadi): (سوسن مطلوبی) سروش ایزدی از خوانندگان مشهور و برجسته ایران است که پس از قمر میرود تا کرسی افتخار خوانندگان زن در موسیقی ایران را نصیب خود کند. اجرای ماهرانه ترانه های قمر توسط این خواننده نظیر **امان از این دل که داد** (در سوگ ایرج میرزا) و **به گردش فروردین** (بیاد درویش خان) اشاره ای است بر این ادعا.

ایزدی، علیرضا (Alirezā Izadi): از فارغ التحصیلان هنرستان موسیقی ملی در زمان ریاست زنده یاد استاد روح اله خالدی. (۱۳۳۶ شمسی).

ایزوریتیمیک (Izoritmik): به یک فراز موسیقی مربوط می شود که بطور مساوی از لحاظ مترونوم تکرار می گردد. کلیه رقص ها از عهد قدیم تا امروز ایزوریتیمیک می باشند. فانفار، مارش سربازی، مارش پیروزی، مارش های سنفونی با حالات مکرر دارای شخصیت ایزوریتیمیک می باشند.

ایشان، گروه (Gruhe Isán) : گروه موسیقی پاپ ایرانی که در آن دکتر ایمان فروتن و رخشان فروتن فعالیت دارند. این دو برادر آهنگساز، تنظیم کننده و خواننده می باشند. فعالیت این گروه در لس آنجلس آمریکا است.

ایقانی، سهیل (Soheyl Iqāni) : زنده یاد ایقانی برادر هنرمند گرانقدر سیامک ایقانی است که از هنرمندان مشهور موسیقی ایران بشمار می رود. سهیل در سال ۱۳۳۶ در شیراز متولد شد. او از ۶ سالگی شروع به نواختن سنتور نمود. او از همکاران رادیو و تلویزیون فارس در سال های ۱۳۴۶ تا ۱۳۵۳ بود. سهیل نیز مثل برادرش سیامک در سال ۱۳۵۴ به تهران رفته و مدت چهار سال با رادیو تهران همکاری داشت. سهیل ایقانی علاوه بر سنتور، به نواختن پیانو، ویلن، تار و سه تار آن هم در سطح بالا عشق می ورزید. صدای گرم سهیل، تکمیل کننده هنر او در موسیقی بود. سهیل ایقانی در اردیبهشت ۱۳۶۵ در سن ۲۹ سالگی چشم از جهان فرو بست.

ایقانی، سیامک (Syamak Iqāni) : سیامک ایقانی در سال ۱۳۲۶ خورشیدی در شیراز متولد شد. او در کودکی ساز دهنی می زد و بعد ها با کمک دایی اش با فلوت آشنا شد. بعد از فلوت به سنتور روی آورده و در آن خیره شد. اما تنها ویلن بود که روح تشنه او را سیراب می کرد، از این رو به ویلن روی آورد و از ۱۴ سالگی نواختن ویلن را آغاز کرد.

سیامک ایقانی ۷ سال با رادیو تلویزیون فارس (مرکز شیراز) همکاری نمود و هم چنین با ارکستر سازهای ملی وزارت فرهنگ و هنر همکاری مستمر داشت. او در سال ۱۳۵۳ به تهران آمد و با رادیو ایران همکاری نمود. سیامک ایقانی از تک نوازان برجسته ویلن بشمار می رود. شغل سازمانی سیامک ایقانی، اشتغال در سازمان تأمین اجتماعی است.

ایکری (Ikri) : سازی است از خانواده آلات رشته ای مطلق و از رده چنگ.

ایلاقی، حمید (Hamid Ilāqi) : نوازنده چیره دست تار که در شهرستان لار فعالیت دارد. این هنرمند، اولین معلم، عطا اله جنکوک، استاد تار می باشد.

ایلخانی، نوشین (Nuşin Ilxāni) : نوازنده سه تار در آموزشگاه موسیقی چنگ تهران.

ایلم مزایلیم مز (**Ilam Mazâylam Maz**) : از آوازهای مشهور ایل قره پاباغ که در اطراف نقده زندگی می کنند.

ایمانوئل (**Emânuel**) : نوازنده گیتار باس و از همکاران نزدیک امید خواننده خوش صدا و آهنگساز مشهور ایرانی کیومرث سلیم پور.

ایمانی، شفاعت (**Şafawat Imâni**) : نوازنده مشهور بالابان که جایگاه والائی در موسیقی آذربایجان شرقی دارد.

ایمره، بنیامین (**Benyâmin Imare**) : نوازنده چیره دست ویلن در ارکستر سمفونیک تهران در زمان رهبری پروفیسور هایمو توپیر اتریشی.

ایمره، سیمون (**Simun Imare**) : لطفاً به روح فزا، سلیمان نگاه کنید.

اینانلو، علی اکبر (**Ali Akbar Inânlı**) : علی اکبر اینالو در سال ۱۳۲۳ در تهران متولد شد و بعد ها وارد مدرسه صدا و سیما گردید. او از فارغ التحصیلان دوره اول این مدرسه می باشد. صداپردازی جشنواره های موسیقی شیراز و طوس از نمونه کارهای اوست. از کارهای خوب و چشم گیر او، می توان به ضبط صدای سریال هائی نظیر: **مراد برقی و سرکار استوار** اشاره کرد.

ایوانی، سهیل (**Soheyl Ivâni**) : سهیل ایوانی در سال ۱۳۳۶ در کرمانشاه متولد شد. از کودکی می خواند و از ۱۲ سالگی موسیقی را به طور جدی دنبال کرد. اولین استاد او، نوازنده توانای کرمانشاهی در ویلن، **استاد محمود مرآتی** بود. سهیل ایوانی در جوانی وارد ارکستر فرهنگ و هنر کرمانشاهان شده سپس به تهران آمد و در آزمون باربد، در رشته کمانچه نفر اول گردید و تحصیل خود را در دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران آغاز کرد. با تعطیلی دانشگاه، او به کرمانشاه باز گشت و به آموختن و نواختن تار، سه تار و سنتور پرداخت. او از نوازندگان نادری است که کلیه سازهای موسیقی سنتی ایران را به غیر از نی استادانه می نوازد.

ایوب پور، کامیل (Kāmil Ayyubpur) : نوازنده چیره دست ویلن در ارکستر سمفونیک تهران در سال‌های ۱۳۳۵ و بعد از آن.

ایویوسکی (Iveyvski) : استاد لهستانی هنرستان عالی موسیقی ایران در رشته سازهای ضربی.